

Univerza
v Ljubljani
Fakulteta
*za gradbeništvo
in geodezijo*

ODDELEK ZA
GEODEZIJO

**UNIVERZITETNI
ŠTUDIJ GEODEZIJE
SMER PROSTORSKA
INFORMATIKA**

Kandidatka:

BARBARA VIŠNAR

**RAZVOJ POZIDAVE PO TIPIH NASELIJ IN PODEŽELJA NA
OBMOČJU OBSOTELJA S KOZJANSKIM**

Diplomska naloga št.: 882

**DEVELOPMENT OF HOUSING ACCORDING TO THE
TYPES OF SETTLEMENTS AND RURAL AREAS IN THE
AREA OF OBSOTELJE AND KOZJANSKO**

Graduation thesis No.: 882

Mentorica:

doc. dr. Alma Zavodnik Lamovšek

Predsednik komisije:

izr. prof. dr. Dušan Kogoj

Somentorica:

viš. pred. mag. Mojca Foški

Ljubljana, 2012

ERRATA

Stran z napako

Vrstica z napako

Namesto

Naj bo

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana BARBARA VIŠNAR izjavljam, da sem avtorica diplomske naloge z naslovom

»Razvoj pozidave po tipih naselij in podeželja na območju Obsotelja s Kozjanskim.«

Izjavljam, da je elektronska različica v vsem enaka tiskani različici.

Izjavljam, da dovoljujem objavo elektronske različice v repozitoriju UL FGG.

Ljubljana, 10. 1. 2012

Barbara Višnar

BIBLIOGRAFSKO – DOKUMENTACIJSKA STRAN IN IZVLEČEK

UDK:	711.2(497.4Obsotelja s Kozjanskim)(043.2)
Avtorica:	Barbara Višnar
Mentorica:	doc. dr. Alma Zavodnik Lamovšek
Somentorica:	viš. pred. mag. Mojca Foški
Naslov:	Razvoj pozidave po tipih naselij in podeželja na območju Obsotelja s Kozjanskim
Tip dokumenta:	Diplomska naloga – univerzitetni študij
Obseg in oprema:	82 str., 20 pregl., 55 sl., 2 pril.
Ključne besede:	podeželje, pozidava, tipi podeželja, naselje, tipi naselij, franciscejski kataster, Obsotelje s Kozjanskim

Izvleček

V diplomski nalogi je obravnavan problem širjenja gradnje na podeželju. Predstavljeni so tipi podeželja in tipi naselij, ki smo jih določili s pomočjo obstoječih klasifikacij in analiz ruralnega območja. Razvoj pozidave smo opazovali glede na spremembo v številu objektov in pozidani površini na podlagi franciscejskega katastra iz prve polovice 19. stoletja in sedanjega katastra stavb (2010). Naloga je sestavljena iz dveh delov, teoretičnega in aplikativnega. V teoretičnem delu so iz obstoječe literature predstavljeni ključni pojmi in raziskave. V aplikativnem pa so opravljene analize spremembe števila objektov in njihovih površin po naseljih, tipih podeželja ter glede na tip posameznega naselja na območju Obsotelja s Kozjanskim. Rezultati analiz so pokazali, da sta se pozidava in število objektov povečala, vendar ne v skladu z našimi domnevmami.

BIBLIOGRAPHIC – DOCUMENTALISTIC INFORMATION AND ABSTRACT

UDC:	711.2(497.4Obsotelja s Kozjanskim)(043.2)
Author:	Barbara Višnar
Supervisor:	doc. dr. Alma Zavodnik Lamovšek
Cosupervisor:	viš. pred. mag. Mojca Foški
Title:	Development of housing according to the types of settlements and rural areas in the area of Obsotelje and Kozjansko
Document type:	Graduation Thesis – University studies
Notes:	82 p., 20 tab., 55 fig., 2 ann.
Keywords:	rural areas, housing, types rural areas, settlement, types of settlements, Franziscan Land Cadastre, Obsotelje and Kozjansko

Abstract

The thesis discusses the problem of spreading of construction in rural areas. It presents the types of rural settlements and the added types of settlements, that we have determined through existing classifications and analysis of rural areas. The development of housing refers to the change in the number of buildings and in the size of built-up areas in relation to the Franziscan Land Cadastre from the 19th century and the Cadastre from 2010.

The thesis consists of two parts, theoretical and applied. In the theoretical part, the key concepts and researches from the existing literature are presented. The applied part shows the analysis of the change in the number of buildings and in the size of built-up areas in different settlements, and depending on the type of the settlement and rural area in the area of Obsotelje and Kozjansko. The results showed that construction and the number of buildings increased, but not according to our assumptions.

ZAHVALA

Zahvaljujem se somentorici, viš. pred. mag. Mojci Foški, in mentorici, doc. dr. Almi Zavodnik Lamovšek, za pomoč, usmerjanje in svetovanje pri izdelavi diplomske naloge.

Hvala staršem in starim staršem za vso podporo in spodbude med študijem.

Posebno zahvalo bi rada izrazila Zvonetu, ki mi je spremenil pogled na svet, in Mateju, ki mi je vedno pomagal.

Zahvaljujem pa se tudi vsem sošolcem, s katerimi je bil študij precej lažji.

Zemlje nismo podedovali od svojih dedov, temveč smo si jo izposodili od svojih vnukov.

/Neznan avtor

»Ta stran je namenoma prazna.«

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	1
1.1 OPREDELITEV PROBLEMA, NAMEN IN CILJI NALOGE	1
1.2 NAMEN IN CILJ IZDELAVE NALOGE	2
1.3 METODOLOŠKI PRISTOP	3
2 ZNAČILNOSTI POSELITVE IN OPREDELITEV TIPOLOGIJE NASELIJ V SLOVENIJI	16
2.1 ZNAČILNOSTI PODEŽELJA	18
2.2.1 Opredelitev pojma podeželje	18
2.1.2 Tipi podeželja	19
2.2 TIPOLOGIJA NASELIJ	23
2.2.1 Opredelitev pojma naselje	23
2.2.2 Tipologija naselij	23
2.2.3 Tipi podeželskih naselij	26
2.2.4 Razpršena gradnja	30
3 ANALIZA PODEŽELSKIH OBMOČIJ IN TIPOLOGIJE NASELIJ NA IZBRANEM OBMOČJU OBSOTELJA S KOZJANSKIM	31
3.1 OPIS IN ZNAČILNOSTI OBSOTELJA S KOZJANSKIM	31
3.1.1 Subregija Obsotelje s Kozjanskim	32
3.2 DOLOČITEV TIPOV PODEŽELJA NA OBRAVANAVANEM OBMOČJU	37
3.2.1 Členitev podeželskega prostora	39
3.2.2 Določitev tipov podeželja	42
Tipi podeželja glede na demografske značilnosti	42
Tipi podeželja glede na naravnogeografske značilnosti in rabo	44
Sinteza vseh naravnogeografskih značilnosti in tipi podeželja	50
3.3 DOLOČITEV TIPOV NASELIJ	52
3.4 ANALIZA RAZVOJA POZIDAVE	54
3.4.1 Razvoj pozidave glede na časovne mejnike	54

3.4.2	Razvoj pozidave po naseljih	56
3.4.3	Razvoj pozidave po tipih podeželja glede na demografske značilnosti	58
3.4.4	Razvoj pozidave po tipih podeželja glede na naravnogeografske značilnosti in dejansko rabo tal	61
3.4.5	Razvoj pozidave po tipih naselja	64
4	SINTEZNE UGOTOVITVE OPRAVLJENIH ANALIZ ZA OBMOČJE OBSOTELJA S KOZJANSKIM	67
4.1	ANALIZA SPREMEMBE POZIDANIH POVRŠIN	67
4.2	ANALIZA SPREMEMBE ŠTEVILA OBJEKTOV	69
5	ZAKLJUČEK IN RAZPRAVA	72
	VIRI IN LITERATURA	74
	Drugi viri	77

KAZALO SLIK

Slika 1: Strnjeno naselje na območju Obsotelja s Kozjanskim – Sedlarjevo	9
Slika 2: Razpršeno naselje na območju Obsotelja s Kozjanskim – Virštanj	10
Slika 3: Razloženo naselje na območju Obsotelja s Kozjanskim – Dole	10
Slika 4: Tip naselja zaselki na območju Obsotelja s Kozjanskim – Brdo	10
Slika 5: Zaselki z razpršeno poselitvijo na območju Obsotelja s Kozjanskim – Babna Brda	11
Slika 6: Strnjeno naselje z razpršeno poselitvijo na območju Obsotelja s Kozjanskim – Loka pri Žusmu	11
Slika 7: Topografski znaki v franciscejskem katastru	12
Slika 8: Diagram poteka aplikativnega dela diplomske naloge	15
Slika 9: Število naselij nad 2000 prebivalci v RS leta 2011	17
Slika 10: Število prebivalcev v naseljih nad 2000 prebivalcev v RS leta 2011	17
Slika 11: Tipološka členitev podeželja Slovenije po Kovačiču, Perparju in Gosarju	21
Slika 12: Oblike poselitve	25
Slika 13: Strnjeno naselje Slap (Vipavska dolina)	28
Slika 14: Razloženo naselje Kalce (Naklo)	29
Slika 15: Naselje z izločenimi skupinami Polica (Višnja Gora)	29
Slika 16: Razpršeno naselje (Podblica)	29
Slika 17: Statistične regije Slovenije	31
Slika 18: Savinjska statistična regija s subregijami	32
Slika 19: Subregija Obsotelje s Kozjanskim z občinami	33
Slika 20: Kazalniki za subregijo Obsotelje s Kozjanskim v primerjavi s Slovenijo	33
Slika 21: Mestna naselja na območju Obsotelja s Kozjanskim	38
Slika 22: Tipološka členitev podeželja na območju Obsotelja s Kozjanskim glede na Tipološko členitev Slovenije	40
Slika 23: Graf tipološke členitve na območju Obsotelja s Kozjanskim glede na Tipološko členitev podeželja Slovenije	42
Slika 24: Členitev podeželja glede na demografske značilnosti na območju Obsotelja s Kozjanskim	43
Slika 25: Najnižja in najvišja povprečna nadmorska višina naselja na območju Obsotelja s Kozjanskim	44
Slika 26: Najnižja in najvišja vrednost naklona po naseljih na območju Obsotelja s Kozjanskim	45
Slika 27: Graf deleža površine glede na naklon na območju Obsotelja s Kozjanskim	46
Slika 28: Graf vrste rabe na območju Obsotelja s Kozjanskim	47
Slika 29: Členitev naselij glede na nadmorsko višino	48
Slika 30: Členitev naselij glede na naklon v Obsotelju s Kozjanskim	49

Slika 31: Tipi podeželja glede na naravnogeografske značilnosti in dejansko rabo tal v Obsotelju s Kozjanskim	51
Slika 32: Tipi naselij na območju Obsotelja s Kozjanskim	52
Slika 33: Tipi naselij na območju Obsotelja s Kozjanskim	53
Slika 34: Število objektov in pozidana površina prve polovice 19. stoletja	54
Slika 35: Število objektov in pozidana površina leta 2010	54
Slika 36: Primerjava pozidave prve polovice 19. stoletja in danes (2010) na območju Obsotelja s Kozjanskim.	55
Slika 37: Indeks spremembe števila objektov od prve polovice 19. stoletja do leta 2010	56
Slika 38: Indeks spremembe pozidane površine od prve polovice 19. stoletja do leta 2010	56
Slika 39: Povprečna sprememba pozidane površine po posameznem naselju	57
Slika 40: Povprečna sprememba števila objektov po posameznem naselju	57
Slika 41: Graf spremembe pozidane površine po tipih podeželja glede na demografske značilnosti	59
Slika 42: Graf spremembe števila objektov po tipih podeželja glede na demografske značilnosti	59
Slika 43: Primerjava pozidave med franciscejskim katastrom in katastrom stavb po tipih podeželja glede na demografske značilnosti	60
Slika 44: Graf spremembe pozidane površine po tipih podeželja glede na naravnogeografske značilnosti in dejansko rabo tal	62
Slika 45: Graf spremembe števila objektov po tipih podeželja glede na naravnogeografske značilnosti in dejansko rabo tal	62
Slika 46: Grafična topografska karta primerjave pozidave med franciscejskim katastrom in katastrom stavb po naseljih in tipih podeželja glede na naravnogeografske značilnosti in dejanske rabe tal	63
Slika 47: Sprememba pozidane površine po tipih naselij od prve polovice 19. stoletja do danes v km ²	64
Slika 48: Razvoj pozidave po tipih naselij	65
Slika 49: Sprememba števila objektov po tipih naselij od prve polovice 19. stoletja do danes	66
Slika 50: Sprememba pozidane površine po naseljih	67
Slika 51: Sprememba pozidane površine po tipih podeželja glede na demografske značilnosti	67
Slika 52: Sprememba pozidane površine po tipih podeželja glede na naravnogeografske dejavnike in dejansko rabo	68
Slika 53: Sprememba pozidane površine po tipih naselij	68
Slika 54: Vrednosti pozidane površine iz prve polovice 19. stoletja in danes na območju Obsotelja s Kozjanskim	69
Slika 55: Sprememba števila objektov po naseljih	69
Slika 56: Sprememba števila objektov po tipih podeželja glede na demografske značilnosti	70

Slika 57: Sprememba števila objektov po tipih podeželja glede na naravnogeografske dejavnike in dejansko rabo	70
Slika 58: Sprememba števila objektov po tipih naselij	71
Slika 59: Vrednosti števila objektov iz prve polovice 19. stoletja in danes na območju Obsotelja s Kozjanskim	71

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Razredi naselij glede na nadmorsko višino	6
Preglednica 2: Razredi naselij glede na naklon	6
Preglednica 3: Vrste rabe, vključene med obdelana kmetijska zemljišča	6
Preglednica 4: Vrste dejanske rabe, vključene v skupino neobdelana in zaraščena kmetijska zemljišča	7
Preglednica 5: Vrsta rabe, vključene v skupino gozd	7
Preglednica 6: Tipi naselij glede na dejansko rabo prostora	7
Preglednica 7: Tipološka členitev podeželja Slovenije po Kovačiču, Perparju in Gosarju	20
Preglednica 8: Absolutni podatki po občinah na območju Obsotelja s Kozjanskim	34
Preglednica 9: Kazalci po občinah na območju Obsotelja s Kozjanskim	34
Preglednica 10: Povprečna vrednost kazalcev za izračun ocene indeksa razvojne ogroženosti za obdobje 2002–2004	36
Preglednica 11: Povprečna vrednost kazalcev za izračun ocene indeksa razvojne ogroženosti za obdobje 2002–2004	36
Preglednica 12: Tipološka členitev podeželja Slovenije	39
Preglednica 13: Število in površina naselij glede na nadmorsko višino	45
Preglednica 14: Število in tipi naselij glede na vrsto dejanske rabe	47
Preglednica 15: Indeks spremembe pozidane površine in spremembe števila objektov po tipih podeželja glede na demografske značilnosti	58
Preglednica 16: Indeks spremembe pozidane površine in spremembe števila objektov po tipih podeželja glede na naravnogeografske značilnosti in dejansko rabo tal	61

SEZNAM PRILOG

PRILOGA A: TOČKOVANJE POSAMEZNIH NASELIJ GLEDE NA
NARAVNOGEOGRAFSKE DEJAVNIKE IN DEJANSKO RABO TAL

PRILOGA B: SPREMEMBA POZIDANE POVRŠINE IN ŠTEVILA OBJEKTOV
PO NASELJIH IN INDEKSI NA OBMOČJU OBSOTELJA S KOZJANSKIM

OKRAJŠAVE IN SIMBOLI

SHP	Shapefile
PDF	Portable document format
UL RS	Uradni list Republike Slovenije
EU	Evropska unija
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
RPE	Register prostorskih enot
GURS	Geodetska uprava Republike Slovenije
IRO	Indeks razvojne ogroženosti
BDP	Bruto družbeni proizvod
DMV 25	Digitalni model višin 1 : 25000
GERK	Grafična enota rabe kmetijskega gospodarstva

1 UVOD

Diplomska naloga obravnava aktualne spremembe in pojave v prostoru pri pozidavi podeželja in v splošni zavesti ljudi v sedanjosti.

Materialna in energetska kriza današnje družbe sta povzročili povečevanje zavedanja o pomembnosti ohranjanja narave, naravnega okolja in kakovosti bivanja. Ljudje se vedno bolj nagibamo k naravi, smo ekološko ozaveščeni in iščemo ponovne vezi z naravnim okoljem. Po drugi strani pa še naprej obstajajo pritiski kapitala, ki pogosto ne upošteva sonaravno naravnih vrednot. Posledica je slabšanje kakovosti življenja.

Vsak, ki se je kdaj peljal skozi vasi na podeželju, umirjeno naravo med njivami, širnimi zelenimi travniki, mejicami, je lahko na vasi opazil novejše, moderno oblikovane in izstopajoče objekte z barvnimi fasadami, ki se ne skladajo s celotno vizualno podobo naselja. Takšno stanje v prostoru nas je spodbudilo, da smo se odločili za izdelavo diplomske naloge, v kateri smo raziskali širjenje pozidave podeželskih naselij od prve polovice 19. stoletja do danes.

Neppravilno oblikovano grajeno okolje predstavlja ogromen poseg v prostor, ki ima lahko za posledico tudi porušeno ravnovesje med človekom in naravo. Zato je pomembno, da se pozidava in širjenje naselij ter individualnih objektov na podeželskih območjih načrtujeta skrbno in v skladu z načeli trajnostnega razvoja.

Pri raziskovanju obsega in oblike pozidave se nismo omejili le na splošno raziskovanje širjenja pozidave, ampak smo to še poglobili s proučevanjem pozidave po tipih podeželja, ki smo jih določili sami. Analizirali smo tudi širjenje pozidave glede na morfološko obliko posameznih naselij.

1.1 OPREDELITEV PROBLEMA, NAMEN IN CILJI NALOGE

Problem, s katerim se srečujemo v današnjem času, se kaže v manj primerni pozidavi podeželja. Ta je prisotna bodisi kot zunanja oblikovna neskladnost objektov v prostoru bodisi kot številčna preobremenjenost okolja ali neskladnost objektov z obstoječimi morfološkimi oblikami. Nenadzorovana gradnja ruši podobo podeželja in podeželskih naselij. Zadnja desetletja smo priča veliki ekspanziji suburbanizacije in neučinkovitem nadzorovanju prostorske politike nad gradnjo objektov izven mesta. Posledice tega so na novo nastali objekti, ki ne sodijo v vizualno podobo in funkcionalno izrabo vasi. Pomembna posledica razvoja v prostoru je tudi povečan obseg pozidave, kar vpliva na spremembe rabe, izkoriščenost in vizualno podobo prostora. V tej diplomski nalogi smo zato

raziskovali pojav širitve podeželskih naselij v različnih časovnih presekih. Opazovali smo število, površino in razporeditev objektov v prvi polovici 19. stoletja ter stanje leta 2010. Odločili smo se, da v diplomski nalogi preverimo tri raziskovalna vprašanja oziroma domneve:

Prva domneva: delež pozidane površine in število objektov na območju Obsotelja s Kozjanskim se je v obdobju med prvo polovico 19. stoletja in danes povečal za najmanj 500 %.

Druga domneva: na območju Obsotelja s Kozjanskim se je najbolj povečal delež pozidanih površin in število objektov v tipu podeželja z zelo ugodnimi pogoji za kmetijstvo in poselitev, ki je na podlagi analiziranih naravnogeografskih dejavnikov najugodnejši za poselitev.

Tretja domneva: na območju Obsotelja s Kozjanskim se je obseg grajenih struktur najbolj povečal v razpršenih naseljih, ki so tudi najbolj pogost tip poselitve na tem območju.

1.2 NAMEN IN CILJ IZDELAVE NALOGE

Z diplomsko nalogo smo želeli pokazati obliko in obseg širjenja pozidave od prve polovice 19. stoletja do danes. Kot vzročni primer smo obravnavali območje Obsotelja s Kozjanskim.

Cilj naloge je prikazati spremembo širjenja pozidave na podeželskih območjih z analizo pretežno ruralnega območja Obsotelja s Kozjanskim. Cilj smo prikazali s količinama sprememba pozidane površine in število objektov od prve polovice 19. stoletja in danes.

Naloga je vsebinsko razdeljena na dva dela, teoretičnega in aplikativnega. V prvem delu smo prikazali teoretična izhodišča, navedli in povzeli že obstoječe definicije in raziskave o značilnosti poselitev in opredelitvi tipologije v Sloveniji. Opredelili smo tudi pojem podeželje in njegove značilnosti ter pregledali obstoječe klasifikacije na tipe podeželja. Pomembno teoretično izhodišče je za nas predstavljal pojem naselje, ki smo ga obravnavali v sklopu tipologije naselij. V tem poglavju smo definirali tudi tipe podeželskih naselij in razpršeno gradnjo. Vsa teoretična izhodišča so bila potrebna za razumevanje, analizo in obdelavo problema nepravilne pozidave podeželja. Vso teorijo smo povzeli iz obstoječe literature, bodisi v knjižni obliki bodisi s svetovnega spleta.

Na začetku drugega, aplikativnega dela, je najprej podan kratek oris prostorske lege, demografskih, socialnih in gospodarskih značilnosti Obsotelja s Kozjanskim, ki se nadaljuje v raziskovalno delo.

1.3 METODOLOŠKI PRISTOP

V aplikativnem delu diplomske naloge smo zbrali podatke o številu objektov in njihovi površini za obdobje iz prve polovice 19. stoletja in danes. Naravnogeografske ter demografske značilnosti območja smo pridobili za prvo desetletje v 21. stoletju. Podatke smo obdelali, analizirali in kritično ocenili. Z obdelavo in analizo statističnih in prostorskih podatkov ter kartografskih prikazov smo ugotovili dejanske spremembe pozidanosti na obravnavanem območju (slika 8).

V osrednjem delu naloge smo prikazali različne tipe podeželja. Osrednja tema naše diplomske naloge je podeželje in z njim povezane zadeve, zato smo se najprej lotili določitve tipov podeželja. Za osnovno enoto obravnave smo zaradi lažje dostopnosti podatkov izbrali naselje. Podatke o velikosti in položaju naselij smo pridobili iz evidence GURS-a, od koder izvirajo tudi podatki katastra stavb.

Najprej smo definirali mestna naselja in jih izločili iz našega predmeta obravnave. Nato smo podeželje razdelili po že obstoječi delitvi, ki pa se je izkazala za neprimerno, zato smo se lotili določitve tipov podeželja po lastnih merilih. Podeželje smo opredelili glede na demografske in naravnogeografske značilnosti. Pri delitvi podeželja na demografske značilnosti smo v analizo vključili indeks staranja po posameznih naseljih.

Tipe podeželja glede na demografske značilnosti smo razdelili na podlagi podatkov Statističnega urada Republike Slovenije (prebivalstvo, izbrani kazalniki, naselja, Slovenija, letno, na dan 1. 1. 2011), kjer so podatki o indeksu staranja prebivalstva po naseljih. Z obdelavo podatkov v Microsoft Excelu in uvozom le-teh v ArcGIS™9.3 smo dobili osnovo za klasifikacijo na razrede in prikaz na karti.

Najpomembnejši podatek za členitev na podlagi demografskih značilnosti nekega naselja je indeks staranja, ki nam pove razmerje med številom prebivalcev, starih 65 let ali več, in številom prebivalcev, mlajših od 15 let, pomnoženo s 100. Če je dobljeno razmerje večje od 100, pomeni, da v naselju prevladujejo starejši prebivalci, če pa je indeks staranja prebivalstva manjši od števila 100, pomeni, da je v naselju več mlajših prebivalcev, starih pod 15 let.

$$\text{Indeks staranja} = \frac{\text{število prebivalcev, starih 65 let ali več}}{\text{število prebivalcev, starih manj kot 15 let}} \times 100$$

Glede na vrednost indeksa staranja smo določili naslednje tipe podeželja:

- podeželje visokih razvojnih možnosti,
- podeželje povprečnih razvojnih možnosti in
- nazadujoče podeželje.

Podeželje visokih razvojnih možnosti je definirano z indeksom staranja, ki ima vrednost pod in vključno z 80. Podatek nam pove, da je v naselju več mladega prebivalstva kot starejšega oziroma, da je na vsakih 10 ljudi, starih do 15 let, največ 8 starejših od 65 let. Tak tip podeželja ima bistveno višje razvojne možnosti kot preostali, saj je pokrajina zanimiva in privlačna za mlade ljudi.

$$\frac{\text{Število prebivalcev, starih 65 let ali več}}{\text{Število prebivalcev, starih manj kot 15 let}} = \frac{\downarrow}{\uparrow} < 0,8$$

Podeželje povprečnih razvojnih možnosti je določeno z indeksom staranja okoli 100 oziroma v razponu med 80 in 120. Ta tip podeželja opredeljuje območje, kjer je število mladih prebivalcev približno izenačeno s številom starejših od 65 let.

$$\frac{\text{Število prebivalcev, starih 65 let ali več}}{\text{Število prebivalcev, starih manj kot 15 let}} \approx 1$$

Nazadujoče podeželje je tisto območje Obsotelja s Kozjanskim, kjer je indeks staranja višji od vrednosti 120. Vrednost 120 ali več predstavlja višje število prebivalcev, starih 65 let ali več, ter znatno manjše število mlajših od 15 let.

$$\frac{\text{Število prebivalcev, starih 65 let ali več}}{\text{Število prebivalcev, starih manj kot 15 let}} = \frac{\uparrow}{\downarrow} > 1,2$$

Pri **naravnogeografski členitvi podeželja** smo naselja analizirali posebej glede na nadmorsko višino, naklon in dejansko rabo.

Za določanje naravnogeografskih značilnosti, torej reliefa in naklona, smo potrebovali podatke GURSA, in sicer digitalni model višin 25 (DMV25). To rastrsko podlago smo obrezali na želena območja s pomočjo orodja *Clip* in na podlagi izvedli operacijo *Slope* v programu ArcGis™9 ter tako dobili izračunane vrednosti za naklone. Dobili smo dve rastrski podlagi, eno za naklon in drugo za nadmorske višine. Za določitev povprečnih vrednosti naselij smo v vsako naselje dodali centroid s pomočjo orodja *Datamanagementtools* → *Features* → *Features to point*. Nato smo v ArcToolboxu uporabili orodje za računanje statistike za rasterske podlage *Spatial Analyst* → *Zonal* → *Zonal Statistics*, ki je izračunalo povprečno vrednost naklonov in nadmorske višine za vsako naselje posebej. Nazadnje pa smo izvedli operacijo pretvorbe povprečnih naklonov in nadmorskih višin v eno točko, centroid naselja, z ukazom *Spatial Analyst* → *Extraction* → *Extract values to points*.

Za določitev obdelanih kmetijskih zemljišč in neobdelanih kmetijskih zemljišč ter gozda smo z internetne strani Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano pridobili podatke dejanske rabe v vektorski (*shp*) obliki. Z njimi smo operirali v programu ArcGis. Vektorsko datoteko dejanske rabe smo obrezali na območje Obsotelja s Kozjanskim in nato v ArcToolboxu izvedli ukaz *Analysistool* → *Overlay* → *Identity*, s katerim smo podatkovni sloj *naselja* prekrili s podatkovnim slojem

dejanska raba in tako dobili nov vektorski sloj, v katerem so bili združeni atributi. Novo nastalo *atributno tabelo* smo iz programa ArcGis kopirali v MsExcel, kjer smo podatke dokončno obdelali po naseljih in atributu RABA_ID, kjer so zapisane identifikacijske številke dejanske rabe po GERK-u.

Nadmorska višina ali absolutna višina točke je njena vertikalna oddaljenost od dogovorjene nivojske ploskve, ki je določena s povprečno gladino morja. Nadmorska višina skupaj z zemljepisno širino in zemljepisno dolžino kot tretja razsežnost določa lego vsake točke v pokrajini. Povprečna nadmorska višina v Sloveniji je 557 m.

Naklon površja je zelo pomemben dejavnik v razvoju in intenzivnosti kmetijstva za posamezno področje TER v veliki meri vpliva na gostoto poselitve. Od naklona oziroma nagiba terena so odvisne tudi druge dejavnosti, turizem, gospodarske dejavnosti in izgradnja prometno-informacijskega omrežja. Za sodobno kmetijstvo so primerne površine z naklonom do 12 %.

Karta dejanske rabe tal, pridobljena z Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, dodana leta 2011, je najboljši približek dejanskega stanja v prostoru in ne določa dovoljene rabe. Določuje se na podlagi digitalnega ortofoto posnetka, ki je zajet z letalskimi posnetki. Dejanska raba je vnesena v aplikacijo na podlagi zajema in kmetijskih vpisov.

V slovenskem prostoru lahko površje glede na nadmorsko višino razčlenimo na ravnine, griče, hribe in gore. Vendar pa si definicije različnih avtorjev teh kategorij niso enotne.

Tako pomeni hrib vzpetino z višinsko razliko med 80 in 500 m (Badjura 1953) oziroma vzpetino z višinsko razliko do 600 m (Lipovšek-Ščetinin in Zupet, 1979), grič vzpetino do 50 m (Lipovšek-Ščetinin in Zupet, 1979) oziroma do 150 m (Gams, 1986). Meja med gričevjem in hribovjem je pri višinski razliki 150 m (Demek, 1976), oziroma 200 m (Gams, 1986) od dna dolin (Perko, 2007).

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano v Programu razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007–2013 definira kot območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost, hribovska in gorska območja v Sloveniji pod naslednjimi kriteriji:

- povprečna nadmorska višina najmanj 700 m ali
- povprečni nagib najmanj 20 %; najmanj 50 % računane površine izpolnjuje kriterij nagiba ali
- istočasno povprečna nadmorska višina najmanj 500 m in povprečni nagib najmanj 15 %.

Nadmorska višina absolutno vpliva na kmetijstvo in poselitev. Gozdna meja je v Sloveniji na 1800 m nadmorske višine. Povprečno je najgostejša poselitev do 500 m nadmorske višine, medtem ko je v kmetijski stroki definirano, da do 500 m nadmorske višine raste vinska trta in do 800 m kuzuza.

Za ekstenzivno kmetijstvo v obliki pašnikov je primeren naklon do 20°, za modernejšo obdelavo pa je največji naklon 12°. Na bolj strmih pobočjih ni možna poselitev in strojna obdelava površin, zato se takšna območja intenzivno opuščajo in zaraščajo.

Na podlagi zgoraj napisanih dejstev smo določili štiri razrede nadmorskih višin (preglednica 1), v katere sodijo naselja na območju Obsotelja s Kozjanskim, in jih točkovno opredelili.

Preglednica 1: Razredi naselij glede na nadmorsko višino

<i>Nadmorska višina (m)</i>	<i>Št. točk</i>	<i>Tip naselja</i>
0–300	3	Ravninsko naselje
301–500	2	Gričevnato naselje
501–800	1	Hribovsko naselje
Nad 800	0	Gorsko naselje

Naselja smo glede na povprečno vrednost naklonov in za potrebe naše členitve območja na tipe podeželja razdelili le na dva razreda. Iz preglednice 2 je razvidno, da smo mejo postavili na 12°, kajti višje od tega naklona ni več mogoča kmetijska strojna obdelava, ki je bistvena za moderno in razvito kmetijstvo.

Preglednica 2: Razredi naselij glede na naklon

<i>Naklon (°)</i>	<i>Št. točk</i>	<i>Tip naselja</i>
0–12	2	Ugodno za kmetijstvo in poselitev
Nad 12	0	Manj ugodno za kmetijstvo in poselitev

Podatki evidence grafične enote registra kmetijskega gospodarstva (GERK) (MKGP, 2011) so nam služili za določitev tipov podeželja glede na dejansko rabo. Določili smo tri skupine dejanske rabe, ki nas zanimajo. Te so:

- obdelana kmetijska zemljišča,
- neobdelana in zaraščena kmetijska zemljišča,
- gozd.

Med obdelana kmetijska zemljišča smo uvrstili naslednje dejanske rabe, ki so razvidne v preglednici 3.

Preglednica 3: Vrste rabe, vključene med obdelana kmetijska zemljišča

<i>ID številka rabe</i>	<i>Opis</i>
1100	Njiva
1211	Vinograd
1221	Intenzivni sadovnjak

<i>ID številka rabe</i>	<i>Opis</i>
1240	Drugi trajni nasadi
1300	Trajni travnik

Skupina neobdelana in zaraščena kmetijska zemljišča je predstavljena v preglednici 4.

Preglednica 4: Vrste dejanske rabe, vključene v skupino neobdelana in zaraščena kmetijska zemljišča

<i>ID številka rabe</i>	<i>Opis</i>
1410	Kmetijsko zemljišče v zaraščanju
1600	Neobdelano kmetijsko zemljišče
1800	Kmetijsko zemljišče, poraslo z gozdnim drevjem

V zadnjo skupino gozd sodi le dejanska raba gozd (preglednica 5).

Preglednica 5: Vrsta rabe, vključene v skupino gozd

<i>ID številka rabe</i>	<i>Opis</i>
2000	Gozd

Na osnovi podatkov, pridobljenih iz zgornjih klasifikacij, se naselja glede na dejansko rabo delijo v tri skupine (preglednica 6).

Preglednica 6: Tipi naselij glede na dejansko rabo prostora

<i>Parametri</i>	<i>Število točk</i>	<i>Tip naselja</i>
Delež gozda pod 50 % in delež obdelanih kmetijskih zemljišč nad 50 %	2	Izrazito kmetijsko usmerjeno naselje
Delež gozda pod 50 % in delež obdelanih kmetijskih zemljišč pod 50 %	1	Kmetijsko usmerjeno naselje
Delež gozda nad 50 % in delež obdelovalnih površin pod 50 %	0	Gozdnato naselje

Vsako naravnogeografsko členitev po posameznem dejavniku smo številčno ovrednotili. Nato smo za vsako naselje sešteli vrednosti posameznega naravnogeografskega dejavnika in tako dobili členitev na tipe podeželja glede na naravnogeografske značilnosti:

- podeželje z zelo ugodnimi pogoji za kmetijstvo in poselitev,
- podeželje s spremenljivimi pogoji za kmetijstvo in poselitev in
- podeželje z neugodnimi pogoji za kmetijstvo in poselitev.

Podeželje z zelo ugodnimi pogoji za kmetijstvo je tip podeželja, ki vključuje naselja, ki so pri vrednotenju zbrala 6 ali 7 točk.

Podeželje s spremenljivimi pogoji za kmetijstvo in poselitev je tip podeželja, ki vključuje naselja, ki so pri vrednotenju zbrala 4 ali 5 točk.

Podeželje z neugodnimi razmerami za kmetijstvo in poselitev je tip podeželja, ki vključuje naselja, ki so pri vrednotenju zbrala 0, 1, 2 ali 3 točke.

Dodali smo še določitev **tipov naselij glede na morfološko zgradbo**. Naselja smo na podlagi literature, ki je predstavljena v drugem poglavju, umestili v enega izmed šestih tipov naselij: razpršeno naselje, razloženo naselje, zaselki, strnjeno naselje, zaselki z razpršeno poselitvijo in strnjeno naselje z razpršeno poselitvijo. S to analizo naselij smo lahko ocenili razvoj pozidave po tipih naselij na območju Obsotelja s Kozjanskim.

Glede na teoretična izhodišča v Glosarju arhitekturne tipologije (Fister, 1993) smo predhodno izbrali tri tipe naselij, za katere smo menili, da so pogostejša pojavnostna oblika na območju Obsotelja s Kozjanskim. Ti trije tipi naselij so:

- strnjeno naselje,
- razpršeno naselje in
- razloženo naselje.

Tipe naselij smo določili z metodo primerjave opisa in orisa v Glosarju arhitekturne tipologije (Fister, 1993). Naselje smo uvrstili v tisti tip naselja, katerega morfologija je v večji meri ustrezala opisu. Le redka naselja imajo šolsko primerljivo morfologijo, zato je bilo treba upoštevati splošno, vizualno podobo razporeditve večine objektov.

Skozi postopek primerjave in obdelave podatkov se je pokazalo, da je nekatera naselja težko definirati samo z enim tipom naselja, zato smo določili še kombinirane tipe naselij, ki vsebujejo že zgoraj naštetih osnovnih tipov. Dodali smo tudi tip naselja, v katerem prevladujejo zaselki. Tako smo dobili dodatne tipe naselij:

- zaselki,
- strnjeno naselje z razpršeno poselitvijo in
- zaselki z razpršeno poselitvijo.

Zaselki so tip naselja, v katerem je formiranih več zaselkov. Zaselek je majhno, strnjeno naselje, največkrat agrarnega izvora, ki je razširjen predvsem na manj rodovitnih predelih. Velikost zaselka se meri do 10 domačij, vendar pa je to obliko treba obravnavati v odnosu z krajino, kjer lahko skupine objektov štejejo tudi več kot 10 domačij (Fister, 1993).

Strnjeno naselje z razpršeno poselitvijo je tip naselja, v katerem je formirana ena strnjena gruča objektov, preostali objekti pa so brez vidnega reda razpršeni naokoli po naselju.

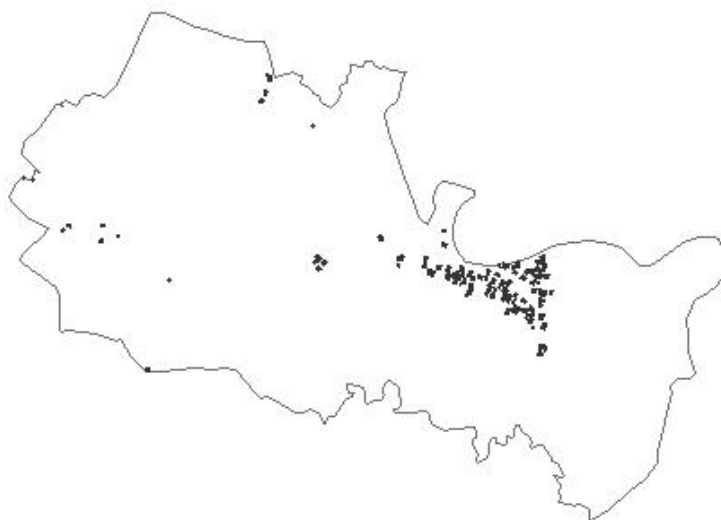
Zaselki z razpršeno poselitvijo so tip naselja, ki so določeni z eno ali več manjšimi strnjenimi gručami objektov, drugi objekti pa so brez reda razpršeni po naselju.

Tip naselja smo določili na podlagi primerjave glede na obstoječe vzorce, predstavljene v literaturi. Na podlagi specifičnih značilnosti smo na obravnavanem območju določili še dodatne tipe naselij.

Za natančnejšo in bolj pregledno določitev tipa naselij smo v prikaz dodali pomembnejše prometnice in prikaz nadmorske višine. Oba sloja sta pomembna za določanje slemenske, ravninske in obcestne pozidave. Vendar se je pokazalo, da je najbolj kreativna in uspešna pot za določitev tipa naselij še vedno izris na papir. Ta način nam je dal celovit pregled nad območjem, ki ga je na zaslonu računalnika zaradi omejenih dimenzij nemogoče prikazati. Tako smo na format A0 stiskali območje Obsotelje s Kozjanskim. Izris je vseboval podatke o naseljih, pridobljene iz RPE, in kataster stavb. S primerjavo glede na obstoječo literaturo in z barvicami smo nato določili vsakemu naselju njegov tip naselja.

Referenčni primeri iz območja Obsotelje s Kozjanskim:

– **Strnjeno naselje**

Slika 1: Strnjeno naselje na območju Obsotelja s Kozjanskim – Sedlarjevo

– **Razpršeno naselje**

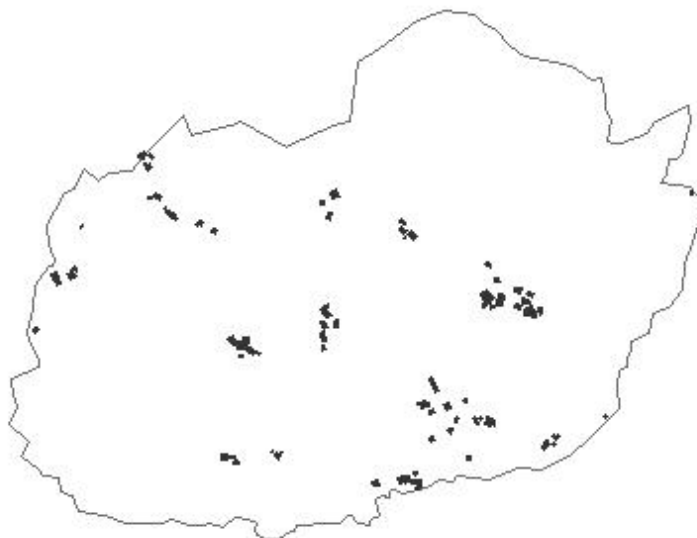
Slika 2: Razpršeno naselje na območju Obsotelja s Kozjanskim – Virštanj

– **Razloženo naselje**

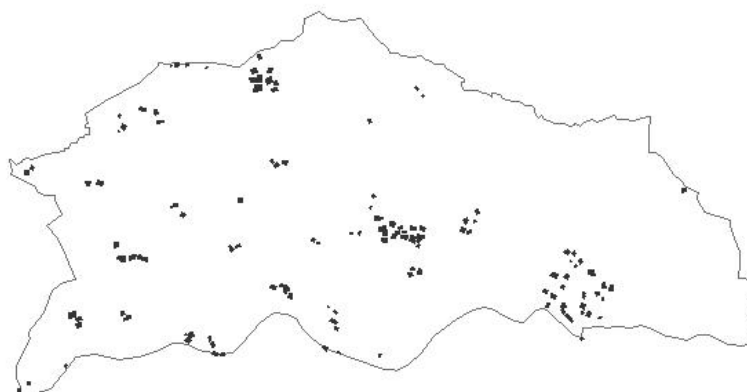
Slika 3: Razloženo naselje na območju Obsotelja s Kozjanskim – Dole

– **Zaselki**

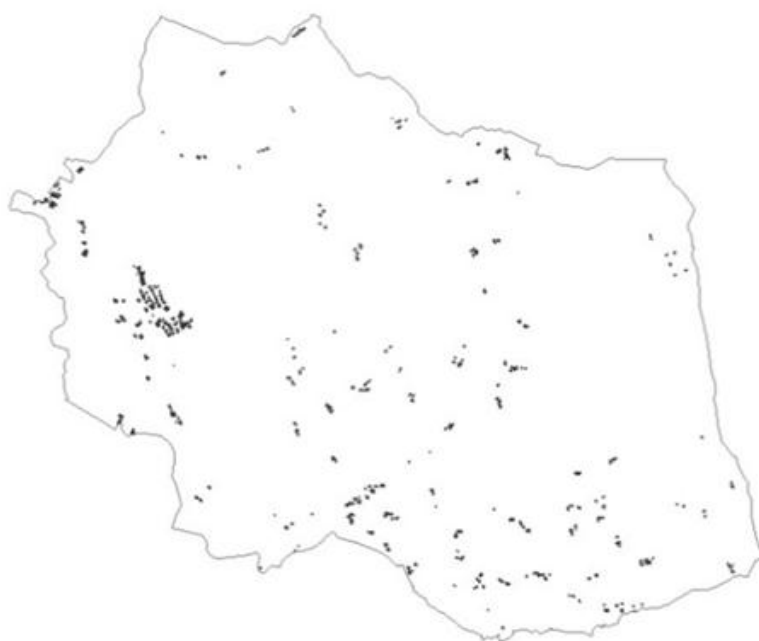
Slika 4: Tip naselja zaselki na območju Obsotelja s Kozjanskim – Brdo

– **Zaselki z razpršeno poselitvijo**

Slika 5: Zaselki z razpršeno poselitvijo na območju Obsotelja s Kozjanskim – Babna Brda

– **Strnjeno naselje z razpršeno poselitvijo**

Slika 6: Strnjeno naselje z razpršeno poselitvijo na območju Obsotelja s Kozjanskim – Loka pri Žusmu

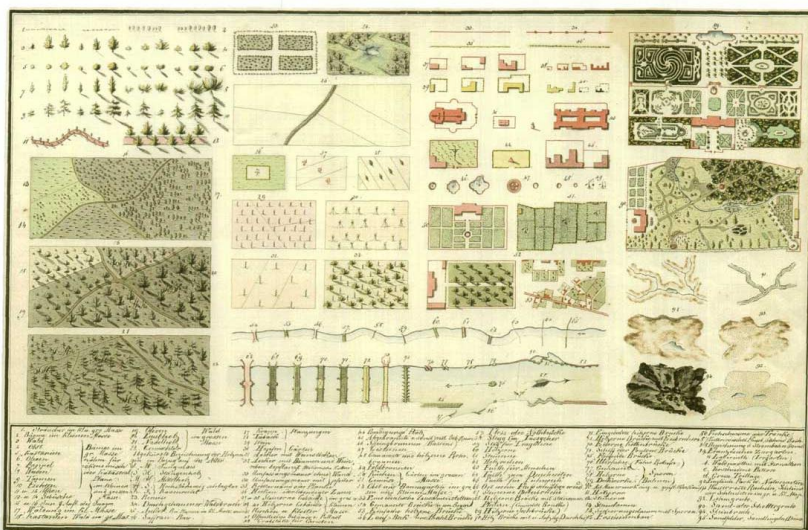
Ko smo določili tip naselja, smo v programu ArcGis v atributni tabeli ustvarili nov stolpec, v katerega smo za vsako naselje posebej vpisali šifro tipa naselja. Nato smo podatke izvozili v MsExcel in jih tam detajlno obdelali.

Poleg analize naselij glede na demografske, naravnogeografske značilnosti, rabo prostora in morfološke značilnosti smo pozidavo na obravnavanem območju opazovali tudi **skozi čas**. Pri tem smo postavili časovne mejnike:

- prva polovica 19. stoletja in
- danes (leto 2010, ko bile zadnje dopolnitve katastra stavb).

Za izdelavo analize poselitve v **prvi polovici 19. stoletja** je bilo treba zajeti vse objekte franciscejskega katastra. Liste franciscejskega katastra smo najprej georeferencirali, nato pa vsak objekt posebej zajeli glede na njegovo dejansko prikazano obliko (tloris) in velikost na listu.

Franciscejski kataster je začel nastajati decembra 1817, z odredbo cesarja Franca I., ki je odredil novo izmero vseh zemljišč, izdelavo katastrskih načrtov in dal oceniti donos zemljišč. Izhodišče so bile katastrske občine jožefinskega katastra, izmera pa je potekala z naprednimi merilnimi instrumenti, ki so jih upravljali izšolani zemljemerci. Izhajali so iz enotnega koordinatnega sistema za vso Avstrijo. Določeni izhodiščni koordinatni točki za slovensko ozemlje sta bili na Schöcklu pri Gradcu in na Krimu pri Ljubljani, predstavljali pa sta podlago za izvedbo triangulacije in katastrsko izmero. Vsak list za kartiranje, ki je bil običajno v merilu 1 : 2880, je moral vsebovati najmanj tri točke grafične ali numerične triangulacije. Poleg običajnih listov z merilom 1 : 2880 so za težje dostopna območja uporabljali merilo 1 : 5760, za merjenje v mestih pa 1 : 1440 ali 1 : 720. Franciscejski kataster ima dva dela, spisovnega in grafičnega, ki vsebuje indikacijske skice in katastrske mape.

Slika 7: Topografski znaki v franciscejskem katastru

Vir: http://sigov3.sigov.si/cgi-bin/htqlcgi/arhiv/enos_isk_kat.htm, 2011.

Natančnost numerične triangulacije je bila sorazmerno dobra. V Avstriji so ugotavljali natančnost triangulacijske mreže in dobili srednji pogrešek $\pm 3,8$ m. Največji zabeležen pogrešek je bil 9 m. Ker je natančnost pogojena z merskim orodjem, ne moremo preseči grafične natančnosti 0,2 mm na načrtu, kar predstavlja 2,88 m v naravi (Ferlan, 2005).

Enote, uporabljene za izmero, so (Ferlan, 2005):

- 1 dunajski palec = 2,634 cm,
- 1 dunajski seženj = 1,896484 m,
- 4000 dunajskih sežnjev = 1 poštna milja = 7585,936 m,
- 4000 x 4000 dunajskih sežnjev = kvadratna milja \approx 5755 ha,
- 1 oral = 40 x 40 dunajskih sežnjev = 5754,64 m².

Najmanjša merska enota franciscejskega katastra je bila kvadratni seženj, ki meri 3,595 m² (<http://okinformatika.com/arhiv/urbanizem/gorika/460-francoski-kataster.html>, 2011).

Pomembni topografski elementi na načrtih so objekti, ki nastopajo v rdeči, rumeni in beli barvi. Z rdečo barvo so prikazani zidani objekti, medtem ko so rumeni in beli leseni objekti.

Liste franciscejskega katastra smo umestili v današnji koordinatni sistem; Gauss-Krügerjev koordinatni sistem. Transformacija posameznega lista je niz zaporednih operacij, ki jih izvajajo za to namenjeni računalniški programi. Celoten proces umeščanja imenujemo georeferenciranje, ki predstavlja spremembo merila, rotacijo in translacijo rastrske slike, tako da doseže določeno velikost in položaj ter se ujema z osnovnim slojem.

S spletne strani Arhiva Republike Slovenije smo pridobili rastrske podobe franciscejskega katastra za vseh 138 katastrskih občin na območju Obsotelja s Kozjanskim. V programu ArcGIS smo obrezali prostorske podatke naselij in katastrskih občin na obravnavano območje Obsotelja s Kozjanskim in uvozili digitalni katastrski načrt, ki je predstavljal osnovno podlago za georeferenciranje listov franciscejskega katastra. Za vsako posamezno katastrsko občino smo vklopili digitalni katastrski načrt in nato uvozili rastrske podobe franciscejskega katastra te katastrske občine in jih georeferencirali. Najlažje je bilo prepoznati večja odstopanja v obliki meje katastrske občine, saj je le-to predstavljalo izhodiščno točko umeščanja. Pomembno je, da listu franciscejskega katastra nastavimo transparentnost, na primer 30 %, da lažje določamo naslednje točke umeščanja. Paziti smo morali, da se je posamezni list pravilno raztegnil, rotiral ali premaknil in da ni prišlo do raztegov, popačenj ipd., ki so se največkrat videli pri zajemu markantnih objektov, kot so cerkve, samostani in večje zidane hiše.

Ko je bil list georeferenciran, smo ga shranili v mapo z imenom katastrske občine in nadaljevali zajem objektov franciscejskega katastra na podlagi digitalnega katastrskega načrta. Zajemali smo objekte, ki so bili določeni z rdečo, rumeno in belo barvo s poudarjenim robom, ki so v naravi predstavljali zidane in lesene objekte. Zajeli smo vsak objekt posebej, glede na njegov tloris, prikazan na karti, tako da smo za vsako posamezno katastrsko občino dobili skupino zidanih in lesenih objektov iz začetka 19. stoletja, njihovo število in površino tlorisev (pozidano površino).

Pri zajemanju podatkov smo se trudili približati grafični natančnosti franciscejskega katastra, ki znaša 2,88 m. Vendar pa je treba upoštevati, da smo morali vsak list katastra georeferencirati in vsak tloris objekta zajeti, zato so pri zajemu možni večji pogreški od navedenega.

Za analizo **sedanjega stanja** smo uporabili kataster stavb (GURS, 2010), ki je temeljna evidenca podatkov o stavbah, v kateri se evidentirajo podatki o stavbah in delih stavb. Vsebuje unikatno identifikacijsko oznako stavbe ali dela stavbe, lastnika, upravljavca, lego in obliko stavbe, površino, dejansko rabo, številko stanovanja ali poslovnega prostora, povezavo z zemljiškim katastrom, registrom prostorskih enot in zemljiško knjigo. Celotna pozicijska natančnost stavb in delov stavb je odvisna od metode zajema koordinat. Navedena je v obsegu od 0 do 150 cm, pri zajemu koordinat iz grafičnih podatkov zemljiškega katastra in terenskem zajemu brez navezave na mrežo pa tudi več kot 150 cm (<http://e-prostor.gov.si/index.php?id=106>, 2011).

Podatki katastra stavb so v vektorski obliki in so z uvozom v ArcGis, kjer je potekala grafična obdelava, že bili prostorsko umeščeni. Nadaljnje analize podatkov, površino in število objektov smo izvedli v MsExcelu.

V naslednjem koraku smo vse pridobljene podatke katastra stavb in franciscejskega katastra analizirali in dobili število objektov ter pozidano površino tlorisov objektov za vsako časovno obdobje.

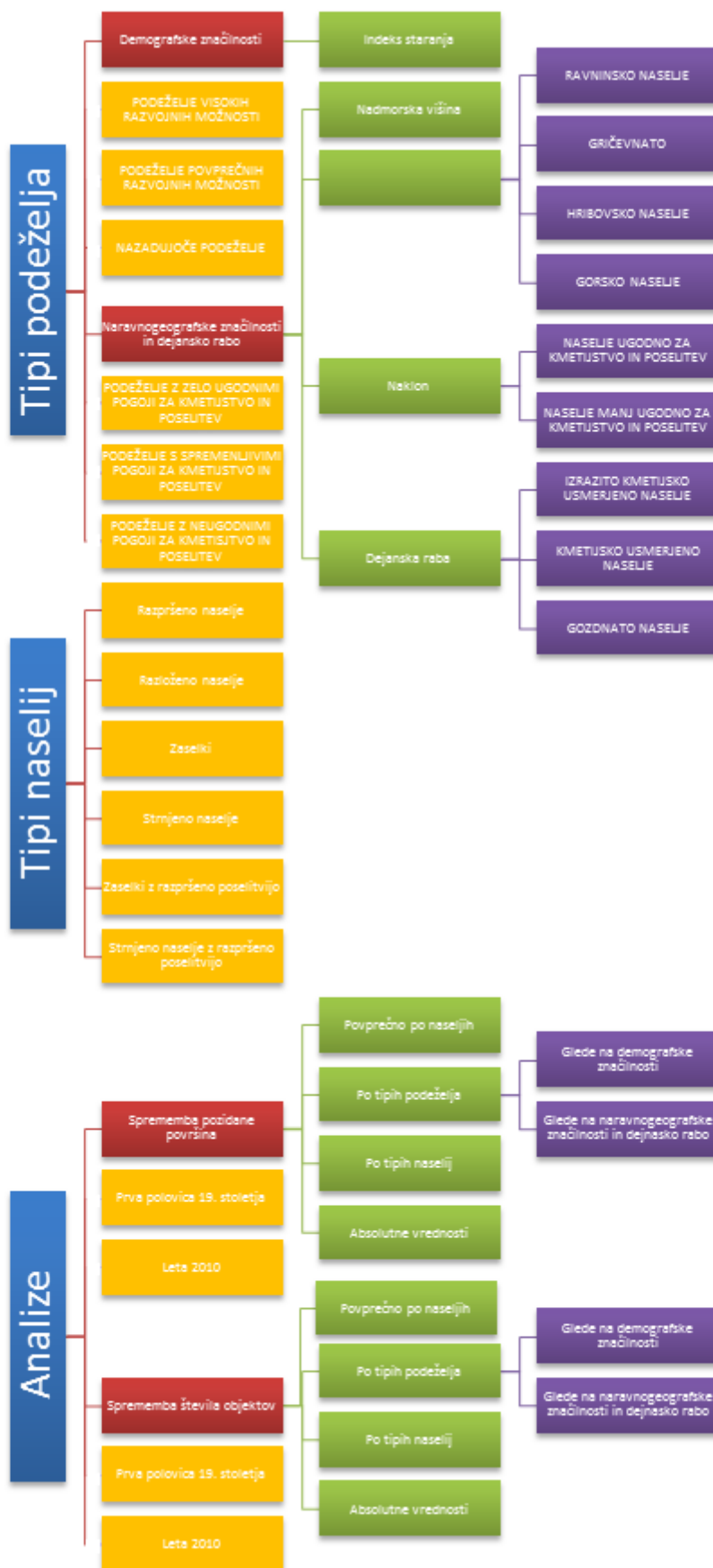
Dobljene rezultate časovnega razvoja pozidave po naseljih smo nato obdelali po posameznih, že prej določenih tipih podeželja glede na demografske in naravnogeografske značilnosti in tipe naselij glede na morfološko zgradbo. Dodali smo še analizo razvoja pozidave povprečno po naseljih.

Celovit pregled širjenja pozidave smo dobili s pregledom sinteze vseh analiz, kjer so zbrani bistveni rezultati naših raziskav.

Pridobili smo rezultate:

- sprememba pozidane površine iz prve polovice 19. stoletja in leta 2010 in
- sprememba števila objektov iz prve polovice 19. stoletja in leta 2010.

Spremembo pozidane površine in števila objektov smo cenili povprečno po naseljih, tipih podeželja glede na demografske značilnosti, tipih podeželja glede na naravnogeografske značilnosti in dejansko rabo, po tipih naselij in primerjavo absolutnih vrednosti iz prve polovice 19. stoletja in leta 2010.

Slika 8: Diagram poteka aplikativnega dela diplomske naloge

2 ZNAČILNOSTI POSELITVE IN OPREDELITEV TIPOLOGIJE NASELIJ V SLOVENIJI

Odkar se je človek začel naseljevati, obstaja poselitev. Že od prazgodovine dalje si ljudje ustvarjamo razna bivališča, nekoč odvisna od naravnih dejavnikov, danes pa predvsem vezana na ekonomske ugodnosti in kakovost okolja. Včasih so bile poselitvene oblike odvisne od narave, nujna je bila povezava z ugodnimi pogoji za kmetijstvo, zato je bila vez med pokrajino in naselji izrazitejša. Z industrijsko revolucijo in začetkom pojava urbanizacije so se ustvarili novi, tudi urbanizirani poselitveni vzorci, pri katerih je odvisnost od kmetijstva zelo majhna.

Urbanizacija pomeni selitveno gibanje prebivalstva iz podeželskih na mestna (urbana) območja in nenehno spreminjanje prebivalstvenih tokov znotraj mestnih območij samih. To ima za posledico povečevanje deleža oziroma kopičenje v mestih živečega prebivalstva. (Kladnik, 1999).

Postopek urbanizacije je zelo hitro potekal tako za celotno Slovenijo kot njene posamezne dele. Potekala je močna industrializacija, v zadnjih letih pa tudi širjenje terciarnih dejavnosti. Ta dva dejavnika sta močno vplivala na razporeditev gostote naseljevanja prebivalstva. Mesta, območja v bližini večjih mest in kraji ob pomembnejših prometnicah se zaradi intenzivnega razvoja spopadajo s pomanjkanjem prostora, umikanjem kmetijstva, z močnim prometom in onesnaževanjem. Na drugi strani pa se odmaknjena in prometno slabo dostopna podeželska območja soočajo z nazadovanjem števila prebivalcev in njihovim staranjem, propadanjem kulturne krajine, opuščanjem kmetijstva in posledičnem širjenjem gozdnih površin

(http://www.cpi.si/files/cpi/userfiles/TrajnostniRazvoj/03_Razvoj_mest_in_podezelja.pdf, 2011).

Poselitev oziroma omrežje naselij predstavlja eno bistvenih prvin prostorske strukture, ki je po svoji naravi tudi eden najbolj stabilnih elementov v pokrajini (Ravbar, 1995).

Pojem poselitev pomeni najmanj troje (Ravbar, 1995):

- razmestitev naselij v naravi,
- oblike človeških bivališč, ki pri tem nastanejo,
- razmestitev socialno-geografskih aktivnosti prebivalstva, ki prebivajo v naseljih.

Poselitev predstavlja razmestitev naselij tako v funkcijskem kot oblikovnem smislu. Naselja so tista, ki najbolj sooblikujejo podobo krajine, saj so poleg površja in rastja najbolj viden element v okolju.

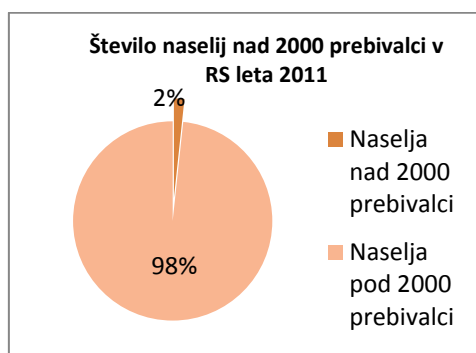
Med najpomembnejšimi dejavniki, ki oblikujejo poselitveni vzorec, so razmestitev in bližina delovnih mest, bližina prometnih poti, možnost navezave na infrastrukturno omrežje (cesta, vodovod, kanalizacija, elektrika), bližina centralnega naselja z oskrbnimi in s storitvenimi dejavnostmi. Zaradi

tega so se nekatera naselja močno razrasla, druga pa stagnirajo; ena so izrabila razvojno priložnost, druga naselja pa pogojev za vključitev v nastajanje urbanega sistema niso imela (Ravbar, 1995).

Vsi ti procesi so pripeljali do tega, da danes obstajajo območja koncentracije, stagnacije in depopulacije. Predvsem so procesi izrazito prizadeli podeželska območja, ki so bila včasih zelo gosto naseljena, danes pa so to območja stagnacije ali depopulacije, pri katerih odročnejši kraji propadajo. Na drugi strani smo pa priča neobrzdani rasti mestnih naselij.

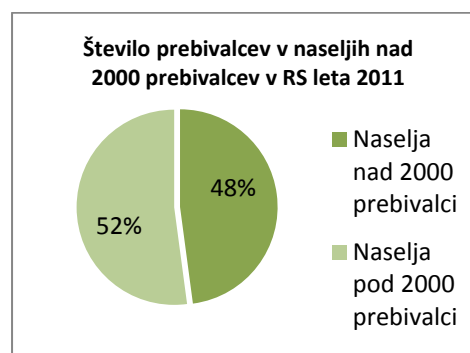
Ravbar (1995) na podlagi poselitvenih razmer, gospodarske usmerjenosti in socio-ekonomskih procesov deli prostor na tri območja, ki se razlikujejo po funkcijah, morfologiji in fiziognomiji. Ta tri območja so **mesto**, **obmestje** in **podeželje**.

S trditvijo, da ne obstaja jasna meja med mestom in podeželjem, se strinja tudi Kokole, ki trdi, da se na Melikovo razdelitev naselij na mestna in podeželska po četrto stoletja ne moremo več opirati, saj je novejši razvoj in oblike poselitve mejo močno zrelativiziral in zabilisal. Množična urbanizacija je spremenila podobo poselitve in ustvarila številne nove prehodne oblike. Prehodne oblike med podeželskimi in mestnimi naselji je povzročil tudi vedno močnejši trend suburbanizacije, preseljevanja ljudi iz mesta na obrobje. Zaradi teh prehodnih oblik je smiselno uvrščati nova zunajmestna, preoblikovana in socialno preslojena naselja med ruralna (Kokole, 1998).

Slika 9: Število naselij nad 2000 prebivalci v RS leta 2011

Vir: SURS, Prebivalstvo po velikih in petletnih skupinah in spolu, naselja, Slovenija, polletno.

Slika 10: Število prebivalcev v naseljih nad 2000 prebivalcev v RS leta 2011

Vir: SURS, Prebivalstvo po velikih in petletnih skupinah in spolu, naselja, Slovenija, polletno.

Za Slovenijo je značilno veliko število naselij glede na površino države in število prebivalcev. V prvi polovici leta 2011 je bilo 211 občin in 6031 naselij (SURS, 2011). Od tega je samo 102 naselji z več kot 2000 prebivalci, preostala jih imajo manj. Le slaba polovica prebivalcev, to je 47,9 %, živi v naseljih z več kot 2000 prebivalci, preostala dobra polovica prebivalcev pa živi v naseljih ali zaselkih z manj kot 2000 prebivalci. Razmerje med naselji, kjer je meja 2000 prebivalcev, je prikazano na sliki 9, razmerje med številom prebivalstva v naseljih nad 2000 prebivalcev pa na sliki 10.

2.1 ZNAČILNOSTI PODEŽELJA

2.2.1 Opredelitev pojma podeželje

Pojem podeželje je zelo kompleksen in nima enotne definicije, saj ga vsaka stroka definira s svojega vidika obravnave. Najbolj splošna definicija podeželja je, da je to območje zunaj mest, za katerega je značilna povezanost prebivalstva s kmetijstvom in z gozdarstvom ter gospodarsko rabo tal (Kladnik, 1999). To značilno vpliva na stil življenja, ki ga ne moremo primerjati z mestnim.

V Slovarju slovenskega knjižnega jezika (2011) je podeželje definirano kot »področje zunaj večjih mest«. Seveda je podeželje ravno to, vendar je zaradi nenehne širitve mest in povezovanja posameznih območij med sabo treba pojem podeželje definirati precej bolj natančno.

Prosen (2008) navaja, da so podeželje vsa tista območja, ki so zunaj gosto naseljenih urbanih in suburbanih površin ter naselij ali skupin naselij, ki imajo po razvrstitvi naselij urbani značaj, katerih prebivalci se oskrbujejo v majhnih in srednje velikih oskrbnih centrih.

Na to se navezuje tudi definicija, ki pravi, da so podeželje območja med urbanimi aglomeracijami oziroma urbanimi celotami (Prosen, 2008).

S funkcionalnega vidika Prosen (2008) podeželje opredeljuje kot območje, kjer prevladujejo biogene funkcije (kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo itn.), za katere je značilna ekstenzivnejša izraba zemljišč, nižja gostota prebivalstva, različna poklicna sestava in različni odnosi med delovnim mestom in krajem bivanja.

Podeželje je nejasen pojem, ki označuje območja zunaj mest, katerih značilne poteze so manjša gostota prebivalstva, prevlada kmetijske in gozdarske dejavnosti v pokrajinski podobi (čeprav to šene pomeni nujne prevlade kmečkega prebivalstva), navezanost precejšnjega dela nekmetijskih dejavnosti na kmetijsko pridelavo in kmečko prebivalstvo, počasnejša prebivalstvena rast in (ali) zaradi poudarjenega izseljevanja celo upadanje števila prebivalcev, preprostejša socialna slojevitost, tesnejše vezi med ljudmi, večja tradicionalnost in praviloma manjša naselja z nižjimi stopnjami centralnosti. Najpomembnejši dejavnosti na podeželju sta kmetijstvo in gozdarjenje, ki sta tudi najpomembnejša dejavnika oblikovanja kulturne krajine. Vendar podeželje postaja čedalje bolj dragocen prostor za bivanje, delo in rekreacijo. Privlačnost podeželja je v tem, da je okoljsko in socialno bolj zdravo življenje kot v mestu (Kladnik, 1999).

Podeželje je vsak del pokrajine, kjer prevladujejo vas in podeželska mesta, njive, travniki, pašniki, gozdovi, hoste in vode. Kljub raznolikosti oblik je osnovna značilnost različnih skupin podeželskega prebivalstva, v nasprotju z mestnim, v njihovih tesnejših medsebojnih odnosih in neposrednem odnosu do zemlje (Mayer, K., 1964, cit. po Prosen, A., 1987).

Agrarna definicija podeželja, ki jo uporabljajo avtorji v delu Členitev slovenskega podeželja (2003), je, da je podeželje prostor zunaj območij urejanja naselij mestnega značaja, ki so določena s prostorskimi dokumenti. Sem sodijo tudi vse dejavnosti človeka v tem prostoru.

Pri načrtovanju podeželskega prostora moramo biti zelo previdni, saj vstopamo v območje, kjer imajo ljudje specifični odnos do prostorskega načrtovanja. V vaških skupnostih ljudje menijo, da je za podeželski prostor bolje, če se nihče od zunaj ne vmešava v njegovo načrtovanje. Tako je treba upoštevati in spoštovati specifikke podeželja (Ogorelec, 1988).

1. Tako se kmet čuti kot kralj na svoji zemlji, je velik individualist, želi biti neodvisen. Njegova je namreč zemlja, pogosto njegov kapital (če nima kreditov, ampak kapital črpa iz gozda) in končno gradnjo ali druge posege v prostor opravi z veliko lastnega dela.
2. V preteklosti so v vaseh obstajale soseske in druge oblike soudeležbe vaščanov pri vzdrževanju skupnih objektov in zemljišč na vaškem zemljišču, npr. poljskih poteh, mostov, pašnikov ...

Del teh funkcij smo prenesli na razne samoupravne interesentne skupnosti, ki so že vključene v naš sistem planiranja in načrtovanja ter s tem kontrole, medtem ko so nekatere še ostale vaščanom ali pa so, žal, izginile.

Ruralna območja so v listini SCERA (Standing Committee on European Rural Areas) definirana kot celinska ali obalna območja z malimi naselji in mesti, kjer je raba prostora namenjena kmetijstvu in gozdarstvu, neurbani rekreaciji in prostočasnim aktivnostim, naravnim rezervatom ter drugim namenom za bivanje in zaposlitev podeželskih ljudi (industrija, obrt, uslužnostne dejavnosti) (Gabrijelčič, Fikfak, 2002).

Kljub vsem definicijam nismo zasledili nobene, ki bi jasno, absolutno pokazala kazalnike ali podatke, na podlagi katerih bi lahko členili prostor na podeželje ali mesto. Podeželje je raznolik, dinamičen, zapleten in globaliziran prostor, kateremu se v zadnjih desetletjih neprenehoma spreminjajo funkcije in podoba.

2.1.2 Tipi podeželja

Klemenčič, Lampič in Potočnik Slavič v monografiji Življenjska (ne)moč obrobnihi podeželskih naselij (2008) navajajo, da je najpomembnejši razvojni vidik ravno demografska in družbeno-gospodarska struktura, saj ta določa razvojne možnosti podeželja. Ta struktura deli podeželje na tri tipe, ki so določeni na podlagi vseh razvojnih dejavnikov, kot so oskrbni, okoljski, infrastrukturni in še posebno kmetijski. Kmetijski dejavnik je obravnavan s sodobnega vidika, predvsem kot priložnost za ekološko kmetovanje in razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetiji. Njihova

delitev podeželja je usmerjena predvsem na razvojno ogrožena podeželska območja, v kolikšni meri so si ta območja podobna in kakšne so njihove priložnosti za razvoj.

Trije tipi podeželja so:

A. Podeželje razvojnih priložnosti

Odlikuje se predvsem po trdnih gospodinjstvih, nadpovprečnim številom otrok in visokim številom družinskih članov ter drugih ugodnih znakov za razvoj.

B. Razvojno zastajajoče podeželje

Značilna je zelo pestra sestava gospodinjstev, ki imajo ugodno število članov ali pa sorazmerno ugodno izobrazbeno sestavo.

C. Odmirajoče podeželje

V ta tip podeželja se uvrščajo območja z zelo neugodnimi demografskimi in družbenogospodarskimi kazalci.

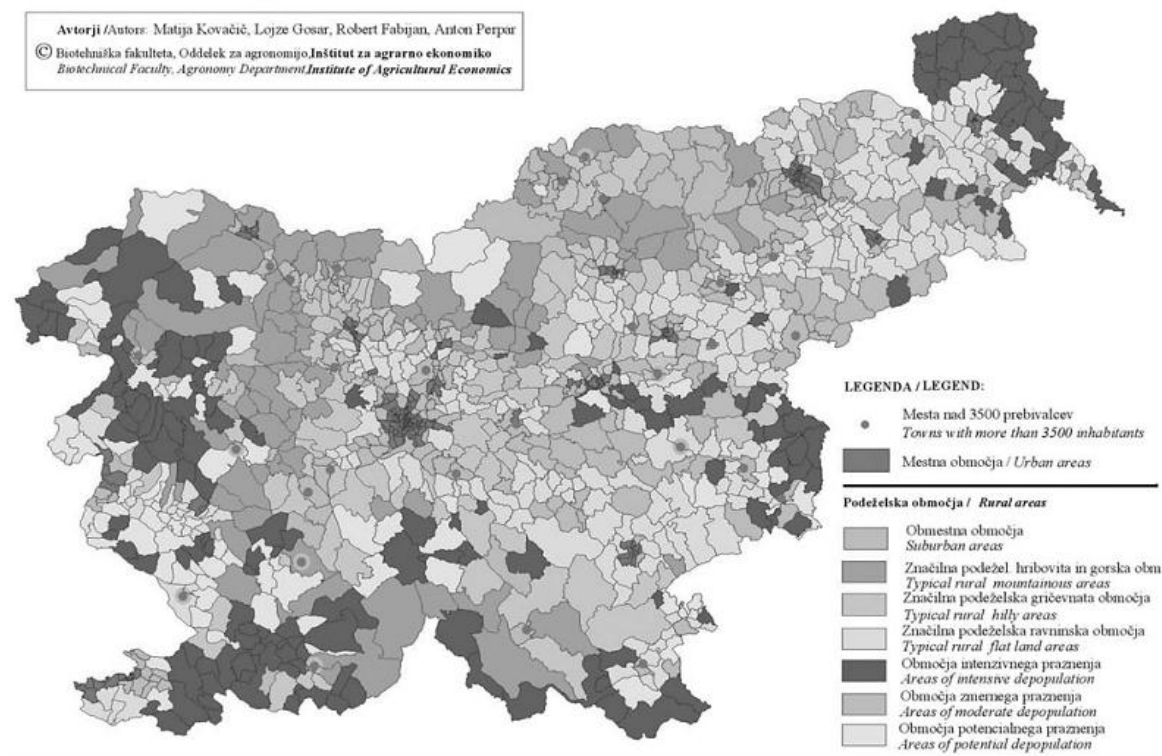
Preglednica 7: Tipološka členitev podeželja Slovenije po Kovačiču, Perparju in Gosarju

TIP/PODTIP PODEŽELJA	KRITERIJI ČLENITVE
A. PRIMESTNA OBMOČJA (5,7 % ozemlja in 14,8 % prebivalstva)	Gostota prebivalstva > 200/km ² Gostota prebivalstva 100–200/km ² Indeks gibanja števila prebivalstva 1981/91 > 110 Delež kmečkega prebivalstva < 10 %
B. ZNAČILNA PODEŽELSKA OBMOČJA (50,5 % ozemlja in 31,2 % prebivalstva)	Prostor med primestnimi območji in območji praznjenja. >50 % teritorija KS v nadmorski višini do 400 m
B1. Značilna podeželska ravninska območja	>50 % teritorija KS v nadmorski višini 400–600 m
B2. Značilna podeželska gričevnata območja	>50 % teritorija KS v nadmorski višini nad 600 m
B3. Značilna podeželska hribovita in gorska območja	
C. OBMOČJA PRAZNJENJA (42,0 % ozemlja in 14,7 % prebivalstva)	Indeks gibanja števila prebivalstva 1961/91 < 97,5 Indeks gibanja števila prebivalstva 1981/91 < 97,5 Indeks staranja 1991 > 72 Indeks gibanja števila prebivalstva 1961/91 < 97,5 Indeks gibanja števila prebivalstva 1981/91 < 97,5 Indeks staranja 1991 < 72
C1. Območja intenzivnega praznjenja	Indeks gibanja števila prebivalstva 1981/91 > 97,5 Indeks staranja 1991 > 72
C2. Območja zmerne praznjenja	
C3. Območja potencialnega praznjenja	

Vir: Kovačič, Perpar, Gosar, 2000.

Podobno kot v monografiji Življenjska (ne)moč obrobnihih podeželskih naselij (2008) so leta 2000 Kovačič, Perpar in Gosar izvedli tipološko členitev podeželja v Sloveniji z vidika problematike in

možnosti za razvoj (preglednica 7). Za razmejitev mestnih in podeželskih območij, na podlagi katerih so definirali območja podeželja, so uporabili območja urejanja naselij mestnega značaja, kot jih definira geografska stroka v Sloveniji in so obravnavane v občinskih prostorskih načrtih. Osnovna celica, na katero so se oprli in delali analize, predstavlja krajevna skupnost. Na osnovi vseh analiz so razdelili slovensko podeželje na tri osnovne tipe s podtipi (slika 11).

Slika 11: Tipološka členitev podeželja Slovenije po Kovačiču, Perparju in Gosarju
Vir: Kovačič, Perpar, Gosar, 2000.

Po stopnji odzivnosti, obliki pojavov in vrsti potrebnih razvojnih ukrepov se podeželje deli na pet večjih skupin, ki sta jih definirala Peter Gabrijelčič in Alenka Fikfak v univerzitetnem učbeniku Rurizem in ruralna arhitektura (2002):

1. Ruralna območja v bližini gosto naseljenih urbaniziranih krajev

Ta območja ležijo v bližini velikih mest, na različnih razdaljah, odvisno od zmogljivosti primestnih transportnih sistemov, kjer izkoriščajo liberalnejšo lokacijsko politiko na podeželju, naravne kvalitete okolja in dobrobit bližnjega mesta. Kmetijstvo je intenzivno, pogosto »industrijsko«. Ta območja so večkrat subjekt močnih dinamičnih sil, velike populacije in urbanizacije. Poselitveni vzorci so heterogeni, zaradi dinamičnih razvojnih sil pa so podvrženi stalnemu spreminjanju in dopolnjevanju.

2. Podeželska turistična območja

Obmorska ali hribovita območja, ki so dobro opremljena s turistično infrastrukturo, povzročajo kmetijsko emigracijo mladih ljudi, zato pogosto porušijo obstoječi agrarni produktijski temelj in tradicionalni poselitveni vzorec. Pretirana rast turističnih zmogljivosti pogosto vodi v lokalne prenaseljenosti in preobremenjenosti okolja, ob sočasnem praznjenju obrobja.

3. Podeželska območja z mešanimi dejavnostmi

Ta območja ostajajo odvisna od kmetijske dejavnosti, vendar je v njih že prisoten delež komplementarnih aktivnosti, kot so ruralni turizem, ruralna industrija ter obrti. Geografsko ležijo med razvitimi obmestnimi območji in težko dostopnimi podeželskimi kraji.

4. Pretežno kmetijska ruralna območja

Kmetijstvo je primarno, dejavnosti niso raznolike. Delimo jih na dve podskupini, in sicer na območja, kjer je kmetijstvo visoko razvito in pogosto povezano z učinkovitim marketinškim pristopom, in na območja, kjer ostaja kmetijstvo bolj tradicionalno in ekonomsko neučinkovito zaradi nizke produktivnosti in so, kljub redki naseljenosti, agrarno prenaseljena.

5. Težko dostopna podeželska območja

Obsegajo nekatera gričevnata in gorata območja, prevladuje pretežno gozd in kmetijstvo ter redka, razpršena poselitev. Na številnih območjih tega tipa imamo opraviti z upadanjem ali s celo popolnim odhodom prebivalstva.

2.2 TIPOLOGIJA NASELIJ

2.2.1 Opredelitev pojma naselje

Naselje je geografsko opredelil Melik, ki ga je definiral kot stavbo ali skupino zgradb, namenjenih za bivanje ljudi. Poudaril je dejstvo, da v naselju bivajo ljudje in da je to okolju razpoznavna enota, ki je lahko bodisi samo ena kmetija bodisi večje mesto (Kokole, 1998).

Pojem naselje je v slovenskem Zakonu o določanju območij ter o imenovanju in označevanju naselij, ulic in stavb opredeljen kot zaokroženo območje z vsaj desetimi stavbami in mora biti oblikovano tako, da pokriva območje celotne občine (UL RS, št. 25/2008).

Kladnik v Leksikonu geografije podeželja (1999) pojem naselje opredeljuje v treh definicijah. Kot prvo navaja, da je naselje splošna oblika trajne človeške naselbine. Pojem obsega vse oblike od preprostega bivališča lovcev in nabiralcev ter samotne kmetije, do najbolj razvitih oblik, kakršna je sodobno velemesto. Druga definicija pravi, da je naselje v urbanizmu skupina stanovanjskih stavb s pripadajočim funkcionalnim zemljiščem in s spremljajočimi objekti, ki v gospodarskem in pogosto tudi v administrativnem pogledu sestavlja temeljno naselbinsko oziroma urbanistično enoto. Kot tretje predstavlja naselje kot v demografiji in statistiki strnjena ali razpršena skupina hiš, ki se začne s številko ena in v zaporedju teče do zadnje hišne številke v vsej skupini.

2.2.2 Tipologija naselij

Glede na način pojavljanja naselij v prostoru v grobem ločimo podeželska in mestna naselja. Naselja na podeželju, ki so tesneje povezana s kmetijsko dejavnostjo, imenujemo kmečka naselja ali vasi. Naselja, ki so gospodarska in civilizacijska središča, pa imenujemo urbana naselja ali mesta. Mesta so razmeroma velika, strnjeno pozidana, njihovi prebivalci ne živijo od kmetijske dejavnosti, temveč so se v njih razvile sekundarne, terciarne in kvartarne dejavnosti.

V Krajevnem leksikonu Slovenije (1995) Drozg navaja delitev naselij glede na prevladujoče gospodarske dejavnosti, zgradbo in obliko ter učinke v pokrajini na **mestna** in **podeželska**. Nadalje pa delimo **podeželska naselja**, ob upoštevanju dveh najpomembnejših prvin, ki sta velikost naselij in razmestitev objektov, na **samotne kmetije**, **zaselke**, **razložena naselja** in **strnjena naselja**. V ruralnem prostoru se pojavljajo tudi druge, redkejšje oblike poselitve, kot so glažute, občasna bivališča, lovske in gozdne postojanke, planinske kočje, počitniške hiške, gradovi, samostani, bivališča pastirjev, rudarska in turistična naselja.

Nadalje so naselja razvrščena v naslednje tipe:

Samotna kmetija je, kot že ime pove, kmetija, ki stoji na samem, toliko oddaljena od sosednje kmetije, da med njima ni prostorskih in funkcijskih povezav. Kmečko gospodarstvo obdaja kultivirano zemljišče, navadno iztrgano gozdu in imenovano celek.

Zaselek predstavlja vmesno stopnjo med samotno kmetijo in strnjnim naseljem, lahko je tudi manjši del naselja, ki je ločen od jedra vasi. Nima izoblikovanega središča, kot je značilno za strnjena naselja, in ga sestavlja le nekaj kmečkih gospodarstev.

Razloženo naselje je poselitvena oblika na gričevnatih, rahlo valovitih pokrajinah, kjer ni strnjene pozidave, pač pa se kmečke hiše razprostirajo po večjem območju, med njimi pa so kmetijska zemljišča.

Strnjeno naselje je najbolj razširjena oblika poselitve. Pri strnjenih naseljih ločimo med obcestnimi naselji in gručastimi naselji. Obcestna naselja so predvsem na ravninah, gručasta pa v hribovitih pokrajinah.

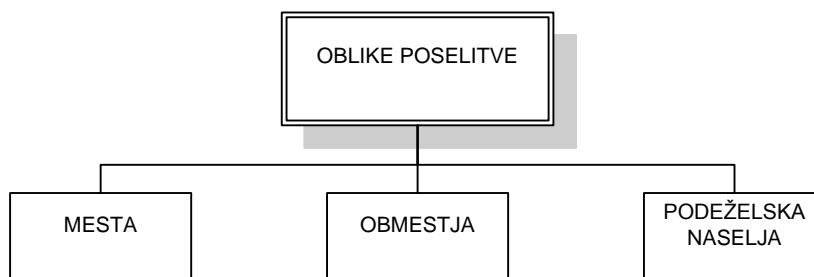
Med podeželska naselja sodijo tudi **suburbana naselja**. To so na novo nastala naselja individualnih hiš, grajenih načrtno, in močno preobražene vasi. Gre za naselja, ki se nahajajo na območju nekdanjih kmetijskih površin, ki se je urbaniziralo, in so neodvisna od okoliških kmetijskih zemljišč. V njih živi nekmečko prebivalstvo, zato imajo predvsem bivalno in oskrbovalno funkcijo, medtem ko so delovna mesta v bližnjem središčnem naselju. Zanje so značilna premočrtno prometno omrežje in razmestitev stavb, ki nima oblike gruče niti niza.

Drugo skupino naselij predstavljajo **mesta** ali **urbana naselja**. Mesta so razmeroma velika pozidana območja, strnjeno pozidana, komunalno opremljena in stalno naseljena območja z visoko koncentracijo prebivalcev. Prav tako je v mestih visoko skoncentriran kapital in znanje, značilna je tudi heterogenost socialnega in ekonomskega položaja prebivalcev. Mesto ima razvite sekundarne, terciarne in kvartarne dejavnosti, preživetje prebivalstva pa ni odvisno od okoliških kmetijskih zemljišč ali kmetijske dejavnosti.

V mestih so poudarjeni statusni simboli, ki se kažejo preko večjih, boljših, izrazitejših stavb, ki precej odstopajo od stanovanjskih hiš. Pomembna je središčna lega mesta, saj ima vsako mesto svoje vplivno območje, katerega prebivalci koristijo storitve in usluge središča. Med mestom in zaledjem je vzpostavljen komplementaren odnos; ekonomska usmerjenost mesta je pogosto odraz naravnih potencialov zaledja (Ravbar, 1995).

Drozg v Krajevem leksikonu Slovenije (1995) ugotavlja, da kot posledica poselitvenih razmer, gospodarske usmerjenosti in družbenogospodarskih procesov nastajajo tri območja, kjer se naselja med sabo razlikujejo po gospodarskih dejavnostih, zgradbi in videzu (slika 12): **podeželje, obmestje**

in **mesto**. Ta klasifikacija sovpada z Ravbarjevimi pglavitnimi oblikami poselitve, ki so značilne za nov, postindustrijski poselitveni vzorec.

Slika 12: Oblike poselitve

Vir: Drozg, 1995.

Z razvrščanje naselij v posamezne tipe se je ukvarjal tudi Ravbar (1995), ki je opredelil naslednje tipe naselij:

- A. mesta
 - a. somestja ali aglomeracije
 - B. obmestja
 - a. urbanizirana in suburbanizirana naselja
 - C. podeželska naselja
-
- A. Značilnosti **mestnih naselij** so enake kot zgoraj napisane karakteristike mesta ali urbanega naselja. Ravbar omenja pod mestnimi naselji še **somestja ali aglomeracije**, ki so posledica koncentracije številnih dejavnosti v urbaniziranih območjih, kjer zaradi prostorskega razraščanja mest in množenja njihovih funkcij prihaja do postopnega združevanja sosednjih mest. Nastane somestje, urbana pokrajina, kjer med posameznimi naselji ni prave fizične meje, temveč prehajajo eno v drugo.
 - B. **Obmestja** so definirana kot deli pokrajin v okolici mest, ki so ob urbanizaciji in industrializaciji povsem spremenila funkcijo in podobo. Obmestja so nek podaljšan del mesta, v katerem živijo ljudje, ki so sicer zaposleni v mestu, niso pa njegovi prebivalci. V njih je dovolj prostora za dejavnosti, ki zahtevajo večje proste površine zemljišč, za skladišča, nakupovalna središča z velikimi parkirišči, komunalne dejavnosti, prometne in energetske cone ter drugo infrastrukturo, ki se umika ven iz mesta. Obmestja so nek rezervat za razvoj mesta. Obmestje predstavlja urbano pokrajino z veliko koncentracijo prebivalstva in prevlado neagrarnih dejavnosti.

Suburbanizirana naselja so na novo nastala naselja individualnih stanovanjskih hiš nekmečkega prebivalstva v bližini mestnih središč ali pa so močno preobražene nekdanje vasi. To so naselja, ki so popolnoma neodvisna od okoliških kmetijskih zemljišč in agrarne proizvodnje in predstavljajo le bivalno ter oskrbno funkcijo prebivalstvu, medtem ko so delovna mesta v bližnjem centralnem središču.

- C. **Podeželska naselja** so predstavljena že v Drozgovi opredelitvi. Značilno zanje je, da je kmetijstvo še vedno tisti dejavnik, ki oblikuje pokrajino in tudi naselja. To so po videzu še vedno kmečka naselja, čeprav so nekatera že precej preoblikovana.

2.2.3 Tipi podeželskih naselij

V tipih podeželskih naselij so zajete značilnosti naselbinskih struktur glede na velikost naselja, razporeditev in gostoto objektov ter glede na obliko prostorske razporeditve objektov. »Vsak del vaškega naselja je podvržen lastnim zakonitostim, ki mu dajejo življenjsko silo, kar pri današnjem zgolj urbanističnem pogledu na probleme vaških naselij pogosto spregledamo« (Gabrijelčič, 1985, str. 340).

V knjigi Varstvo in urejanje kulturne krajine (1985) je Gabrijelčič opredelili naslednje tipe podeželskih naselij:

- gručasta vas,
- vrstna vas,
- središčna vas,
- razloženo naselje in
- samotna kmetija.

Tip gručaste vasi se nahaja na razgibanem terenu in poljski razdelitvi na grude ter je odraz kolektivnega, a nesistematičnega agrarnega režima. Je tip vaškega teritorija razmeroma kompaktne oblike, vendar z nepravilnimi mejami, neenotne zemljiške kvalitete in različnimi kulturami ter oblikami kmetijske proizvodnje

Tip vrstne vasi predstavlja enotno ureditev poljskih površin, kot tudi zasnove naselja. Delimo ga na podtipe vasi: gozdna vas, barjanska vas in obcestna vas.

Kjer so hiše razvrščene okoli nekega osrednjega prostora, definiramo središčno vas, ki je lahko kvadratne, trikotne ali okrogle oblike. V osrednjem prostoru je najpogosteje cerkev, večje markantnejše drevo, kal ali lokev.

Tip razloženega naselja sestavljajo skupine raztresenih domačij in predstavljajo vmesno obliko med strnjenimi naselji in samotnimi kmetijami.

V hribovitem in goratem svetu se nahaja tip samotne kmetije, ki ima gručasto obliko kmečkega doma.

Med pomembnejšimi avtorji, ki so se prav tako ukvarjali z določitvijo tipov podeželskih naselij, je tudi Fister (1993), ki je v svojem delu Glosar arhitekturne tipologije naselja razdelil glede na:

- **Položaj naselja**, kjer je delitev na podlagi razmerja naselja do naravnih ali ustvarjenih danosti. Položaj naselja nadalje deli na tri osnovna razmerja:
 - položaj naselja glede na geomorfologijo,
 - položaj naselja glede na kulturno krajino in
 - položaj naselja glede na komunikacije.

- **Razporeditev naselja**, kjer so predstavljene značilnosti naselij glede na velikost, razporeditev in gostoto stavb ter doseženo pravilnostno oblikovno stopnjo. Razporeditev naselij nadalje delimo na:
 - razporeditev glede na velikost in zasnovo,
 - razporeditev glede na prostorsko specifikko in
 - razporeditev glede na doseženo stopnjo izoblikovanosti.

- **Vsebinsko specifikko/oblikovanje naselja**, ki določa povezavo med naselji s posebno dejavnostjo oziroma s posebnimi karakteristikami, ki so vezane na historična izhodišča po vsebinskem izvoru in po razpostavitvi posameznih objektov. Nadalje se naselja delijo na:
 - vsebinska specifikka glede na izvor in v odnosu do vsebine,
 - oblikovanje glede na razporeditev parcel in
 - posebnosti oblikovanja prostorskih gabaritov.

Za potrebe naše diplomske naloge je pomembna delitev glede na **razporeditev naselja**, in sicer **razporeditev glede na prostorsko specifikko**, ki podaja značilnosti notranje prostorske razporeditve ali organizacijo naselja. Ta je pomembna za določevanje splošne identitete naselja, načrtovanje prenove ali nove gradnje v naselju.

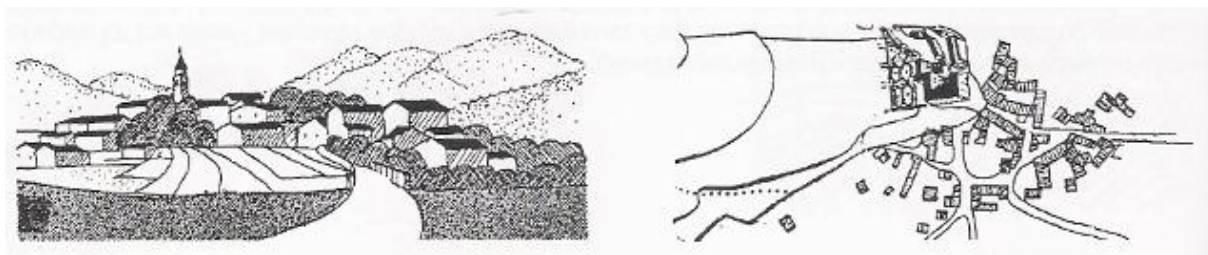
Glede na prostorsko razporeditev lahko naselja delimo na:

- strnjeno (zgoščeno) naselje,
- razdrobljeno naselje,
- razpršeno naselje,

- raztreseno naselje,
- razpostavljeno naselje,
- naselje z izločenimi skupinami (gručami),
- razraslo naselje,
- razloženo naselje,
- razvito naselje,
- raztegnjeno naselje,
- združeno (zloženo) naselje,
- sestavljeno naselje (iz več jeder ali gruč),
- raščeno naselje,
- naselje, vzporedno s komunikacijo (cesto),
- naselje, enostransko vzporedno s komunikacijo,
- naselje, dvostransko vzporedno s komunikacijo in
- naselje, podaljšano vzdolž komunikacij.

Podrobneje bomo opisali le tiste tipe naselij, ki so bili pomembni za izdelavo analitičnega dela in nadaljnje razumevanje diplomske naloge.

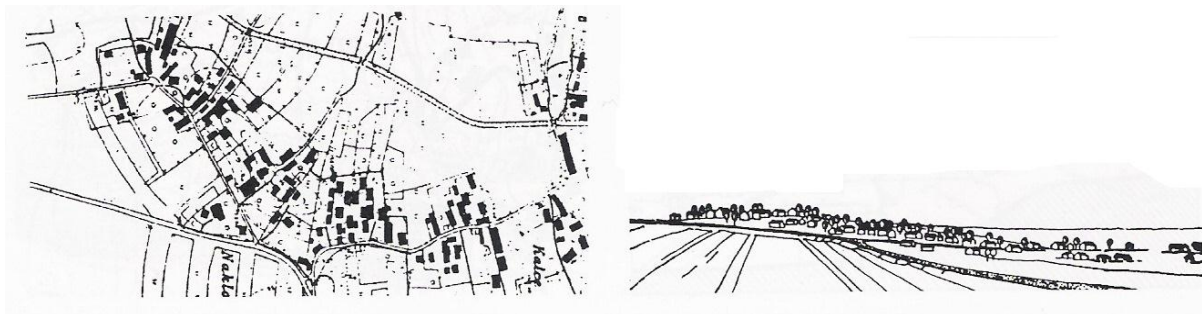
Strnjeno (zgoščeno) naselje je naselje brez podaljškov, grajeno kot strnjena celota, posamezne domačije pa se med seboj stikajo ali celo zaraščajo. Primer takšnega naselja je Vipavska dolina na sliki 13.

Slika 13: Strnjeno naselje Slap (Vipavska dolina)

Vir: Fister, 1993.

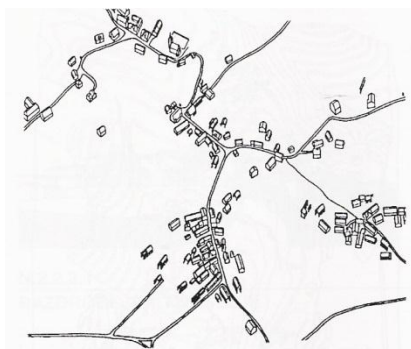
Razloženo naselje, ki je prikazano na sliki 14, je s posebnimi značilnostmi medsebojnih odnosov med domačijami in glede na značilnosti terena široko razložena poselitev, največkrat značilno med zelenje skrito naselje. Nima vodilne likovne oblike.

Slika 14: Razloženo naselje Kalce (Naklo)

Vir: Fister, 1993.

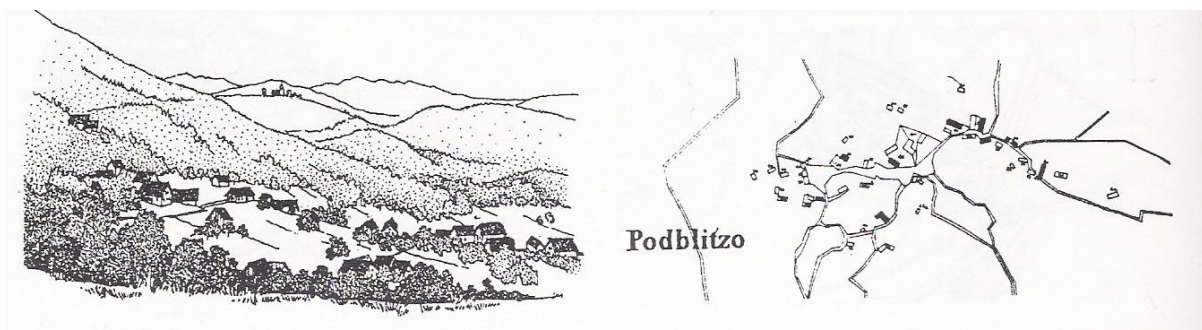
Naselje z izločenimi skupinami je predstavljeno kot območje (slika 15), kjer so ob osrednjem, navadno strnjjenem delu, v bližini nepravilno razporejene tudi samostojne male skupine objektov. Taka poselitev je nastala zaradi reliefnih značilnosti ali vezanosti na kmetijske površine.

Slika 15: Naselje z izločenimi skupinami Polica (Višnja Gora)

Vir: Fister, 1993.

Razpršeno naselje (slika 16) predstavlja območje, kjer so domačije oziroma objekti enakomerno razpršeni po prostoru, a se med seboj ne stikajo. Naselje je lahko kvalitetno, če je prilagojeno naravnim danostim in enakomerno vgrajeno v naravno okolje med visokim zelenjem, največkrat pa je posledica stihijske širitve in takrat vpliva na arhitekturno krajino negativno.

Slika 16: Razpršeno naselje (Podblica)

Vir: Fister, 1993.

2.2.4 Razpršena gradnja

Poseben tip poselitve predstavljajo razpršena naselja in razpršena gradnja. Medtem ko so razpršena naselja za Slovenijo tipičen poselitveni vzorec, pa je razpršena gradnja način gradnje, ki se pogosto, tudi nekontrolirano, širi izven naselij in se ji pripisuje negativen pomen. Gre namreč za gradnjo, ki je potratna s prostorom in zahtevna za infrastrukturno opremljanje. Kljub dokaj visoki gostoti pozidave so na velikih parcelah vse prevečkrat zgrajene nerazumno velike enodružinske hiše, ki so glede na število stanovalcev, funkcionalnost, prometno dostopnost in infrastrukturno opremljenost, vplive na okolje in energetske rabo neracionalne, slabo izkoriščene in pomanjkljivo opremljene. Hkrati imajo njihovi prebivalci težave z dostopnostjo družbenih in drugih dejavnosti in so zelo pogosto odvisni od prevozov z osebnimi avtomobili. V teh primerih govorimo o neželenih prostorskih procesih, kot so suburbanizacija, prostorska razpršenost in spreminjanje tipoloških ter okoljskih značilnosti naselij. Na tovrstnih območjih so precej pogosti nezakoniti posegi v prostor oziroma črne gradnje (Simoneti, Zavodnik Lamovšek, 2009).

Razpršena gradnja pomeni takšno razmestitev objektov, da med njimi ostajajo nepozidana kmetijska zemljišča. Takšna gradnja ima nizko gostoto naselitve, naselja se urejajo stihijsko ali parcialno. Nastaja v mestih, obmestjih in na podeželju; večinoma gre za posamezne objekte ob strnjenih naseljih ali na novih lokacijah sredi kmetijskih zemljišč. Med posameznimi objekti je več kot 100 m nepozidanih oziroma kmetijskih zemljišč. Pogoste so skupine objektov ob naseljih ali na ločenih lokacijah, skratka na samem.

Razpršena gradnja je sporna predvsem zaradi nizke gostote poselitve, zlasti še na obrobju mest in v obmestnih naseljih. Posledica razpršene gradnje pa je pretirana poraba kmetijskih zemljišč in s tem zmanjševanje naravnega značaja prostora. Po nekaterih podatkih se kmetijstvu s pozidavo vsako leto odvzame med 400 in 600 ha tal, navajajo na forumu Slonepa (2004).

Razpršena gradnja je večinoma legalna, vendar pa s strokovnega vidika nedopustna, saj uničuje najlepše predele naravne in kulturne krajine, zmanjšuje kvaliteto bivanja, onemogoča izrabo kmetijskih površin in moti estetsko vizualno podobo krajine in grajenih struktur.

3 ANALIZA PODEŽELSKIH OBMOČIJ IN TIPOLOGIJE NASELIJ NA IZBRANEM OBMOČJU OBSOTELJA S KOZJANSKIM

3.1 OPIS IN ZNAČILNOSTI OBSOTELJA S KOZJANSKIM

Republika Slovenija je razdeljena na dvanajst statističnih regij (slika 17). Statistična regija je ena izmed teritorialnih ravni, za katere se zbira in izkazuje statistične podatke. Vsaka statistična regija je razdeljena na manjše enote, subregije, ki se oblikujejo glede na prostorske, socialne in ekonomske kriterije, tako da tvorijo homogeno skupino oziroma subregijo. Območje Obsotelje s Kozjanskim se nahaja v **Savinjski statistični regiji**.

Slika 17: Statistične regije Slovenije

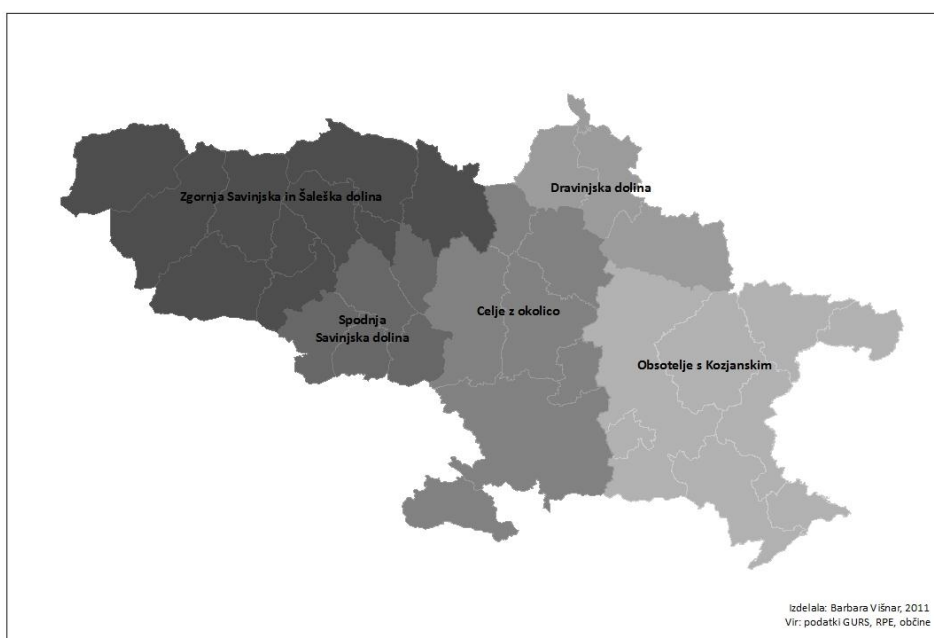
Vir: http://sl.wikipedia.org/wiki/Slika:Statistical_regions_of_Slovenia.PNG, 2011.

Savinjska regija je po velikosti tretja največja izmed statističnih regij v Sloveniji. Zavzema 11,8 % površine slovenskega ozemlja, kar predstavlja 2384 km². Na območju Savinjske regije prebiva 259.741 prebivalcev Slovenije. Gostota poselitve, 109 prebivalcev na kvadratni kilometer, uvršča regijo v zgornjo mejo ruralnih naselij po kriterijih EU.

Urbanistični inštitut Republike Slovenije (2004) navaja, da ima regija ugodno lego. Umeščena je med razvito Osrednjeslovensko regijo na severozahodu, na zahodu Zasavsko, na severu meji na Koroško regijo, prav tako pa se tudi dotika državne meje z Avstrijo, vendar je zaradi goratega terena ta prehodnost zelo ovirana. Na vzhodnem delu meji na Podravsko regijo, medtem ko na jugu na Spodnjeposavsko. Na jugovzhodu ima dostop do hrvaške meje.

V Regionalni zasnovi prostorskega razvoja Savinjske regije, Razvojni in planerski kontekst (2004), je navedeno, da se je na podlagi prostorsko-socialno-ekonomskih kriterijev v Savinjski statistični regiji oblikovalo pet subregij (slika 18):

- **Celje z okolico** (občine Celje, Dobrna, Laško, Radeče, Štore in Vojnik),
- **Dravinjska dolina** (občine Slovenske Konjice, Vitanje in Zreče),
- **Obsotelje s Kozjanskim** (občine Bistrica ob Sotli, Dobje, Kozje, Podčetrtek, Šentjur pri Celju, Šmarje pri Jelšah, Rogaška Slatina in Rogatec)
- **Spodnja Savinjska dolina** (občine Braslovče, Polzela, Prebold, Tabor, Vranksko in Žalec)
- **Zgornja Savinjska in Šaleška dolina** (občine Gornji Grad, Luče, Ljubno, Mozirje, Nazarje, Rečica ob Savinji, Solčava, Šoštanj, Šmartno ob Paki in Velenje)

Slika 18: Savinjska statistična regija s subregijami
Vir: GURS – RPE in lastna obdelava, 2011.

3.1.1 Subregija Obsotelje s Kozjanskim

Območje obravnave se nahaja v vzhodnem delu Slovenije in Savinjske statistične regije. Območje na vzhodu in jugovzhodu meji na Hrvaško, kjer mejo predstavlja reka Sotla. Na območju veljajo posebne omejitve, saj spada velik del pokrajine pod krajinski Kozjanski park, delno pa je prisotna tudi Natura 2000.

Obsotelje s Kozjanskim sestavlja 8 občin (slika 19):

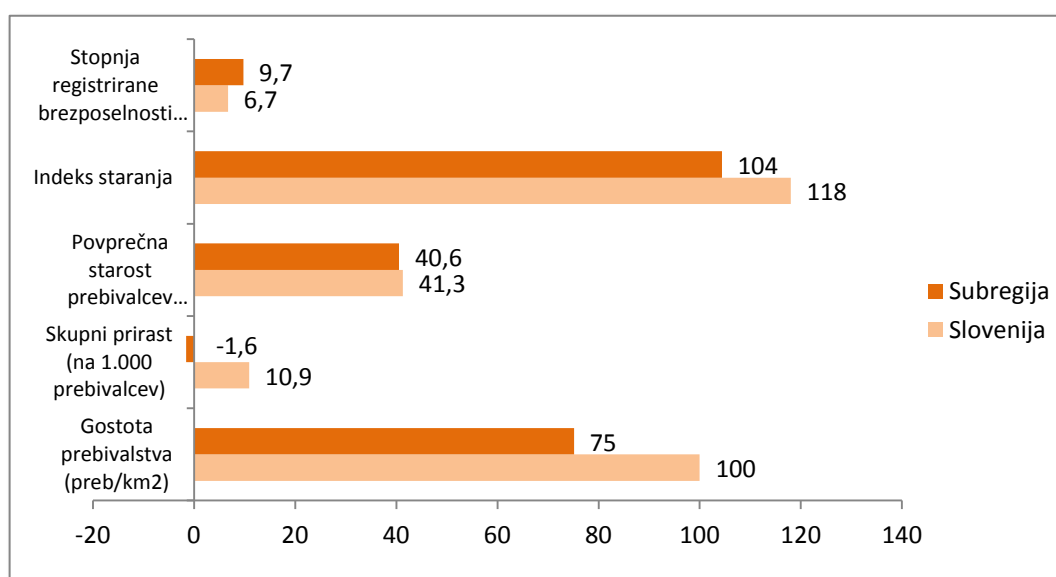
- Bistrica ob Sotli,
- Dobje,
- Kozje,
- Podčetrtek,
- Šentjur,
- Šmarje pri Jelšah,
- Rogaška Slatina in
- Rogatec.

Slika 19: Subregija Obsotelje s Kozjanskim z občinami
Vir: GURS – RPE in lastna obdelava, 2011.

Območje ima tri manjša gravitacijska urbana središča, mesta Šentjur, Šmarje pri Jelšah in Rogaška Slatina. Regionalno središče za območje Obsotelja s Kozjanskim predstavlja mesto Celje, kjer so skoncentrirane upravne in družbene dejavnosti. Vendar pa ima mesto Celje s svojo odmaknjenostjo in slabo prometno povezanostjo precej manjši vpliv na funkcije na obravnavanem območju, ki so jih delno prevzela mesta Šentjur, Šmarje pri Jelšah in Rogaška Slatina. Vplivno območje za prebivalce jugovzhodnih predelov Obsotelja in Kozjanskega predstavljata tudi mesti Brežice in Krško.

Celotna subregija je leta 2008 obsegala 642 km² in imela 51.863 prebivalcev, kar predstavlja 3,17 % slovenskega ozemlja in 2,55 % slovenskega prebivalstva.

Slika 20: Kazalniki za subregijo Obsotelje s Kozjanskim v primerjavi s Slovenijo
Vir: SURS, Kazalniki občine, 2008.

Slika 20 prikazuje, da je stopnja registrirane brezposelnosti v subregiji za 3 % višja od povprečja v Sloveniji. Presenetljivo je povprečna starost prebivalcev nižja od povprečja v Sloveniji, ki je 41,3, in znaša 40,6 let. Demografsko gibanje je negativno, saj ima regija negativni prirastek (-1,6 prebivalca na tisoč prebivalcev). Povprečni slovenski prirastek znaša 10,9 prebivalca na tisoč ljudi. Zaradi tega je pričakovano gostota poselitve precej nižja od slovenskega povprečja in znaša samo 75 prebivalcev na km².

Preglednica 8: Absolutni podatki po občinah na območju Obsotelja s Kozjanskim

<i>Občina</i>	<i>Št. prebivalcev</i>	<i>Površina (km²)</i>	<i>% Prebivalcev</i>	<i>% Površine</i>
Bistrica ob Sotli	1408	31	2,71	4,83
Dobje	953	18	1,84	2,80
Kozje	3245	90	6,26	14,02
Podčetrtek	3276	61	6,32	9,50
Rogaška Slatina	11093	72	21,39	11,21
Rogatec	3155	40	6,08	6,23
Šentjur	18787	222	36,22	34,58
Šmarje pri Jelšah	9946	108	19,18	16,82
Skupaj	51863	642	100,00	100,00

Vir: SURS, Absolutni podatki občine, 2008.

Območje Obsotelje s Kozjanskim predstavlja 642 km² površine v osmih občinah (preglednica 8). Največja med njimi je občina Šentjur, ki ima tudi največ prebivalcev in tako predstavlja kar 35 % celotnega ozemlja Obsotelja in Kozjanskega. Druga največja občina z 108 km² površine je Šmarje pri Jelšah, ki pa ima manjše število prebivalcev kot občina Rogaška Slatina, ki ima izrazit selitveni prirastek. Na tretjem mestu po površini je občina Kozje, ki se razprostira na večinoma gričevnato-hribovitem območju, zato je njena poselitev nizka. Najmanjša med občinami, ki predstavlja le 2 % celotnega ozemlja, je občina Dobje z 18 km², ki je bila do leta 1998 še del občine Šentjur.

Preglednica 9: Kazalci po občinah na območju Obsotelja s Kozjanskim

<i>Občina</i>	<i>Gostota (preb./km²)</i>	<i>Skupni prirast (na 1000 preb.)</i>	<i>Povprečna starost prebivalcev</i>	<i>Stopnja registrirane brezposelnosti</i>
Bistrica ob Sotli	45	-7,0	41,6	11,7
Dobje	54	-10,4	40,3	7,6
Kozje	36	-10,4	41,9	13,0
Podčetrtek	54	2,4	40,9	8,8
Rogaška Slatina	155	13,2	39,8	9,2
Rogatec	80	-4,5	39,3	9,9
Šentjur	85	-0,2	40,1	8,0
Šmarje pri Jelšah	92	4,2	40,5	9,7

Vir: SURS, Kazalniki občine, 2008.

Kazalci za občine iz leta 2008 (preglednica 9) kažejo, da je za to območje v večini značilna nižja gostota poselitve, kot je povprečje v Sloveniji, kar je pripisati neugodnim naravnogeografskim

razmeram, kot so gričevnata območja, strma pobočja, prometna nedostopnost in gospodarska situacija, ki pogojuje tudi poselitev ljudi. Nadpovprečno visoko gostoto poselitve ima občina Rogaška Slatina, ki je turistično zelo razvita in ima zelo visok skupni prirast prebivalstva; 13,2 na tisoč prebivalcev. Od tega predstavlja naravni prirast le 2,1 na tisoč prebivalcev, preostalo, 11,1 na tisoč prebivalcev, pa predstavlja skupni selitveni prirast.

Stopnja brezposelnosti je krepko nad povprečjem v večini občin, razen v občini Dobje. Najvišjo stopnjo brezposelnosti ima občina Kozje, kjer je od 1000 delovno aktivnih prebivalcev kar 130 brezposelnih oseb. Visoko stopnjo brezposelnosti je pripisati avtomatizaciji postopkov in slabemu poslovanju industrijskih podjetij, ki prevladujejo na tem področju.

Prav tako so problem zaposlovanja ljudje z nizko stopnjo izobrazbe. Pričakovano je stopnja zaposlenosti v vseh občinah nižja od povprečja v državi.

V občinah Dobje, Podčetrtek, Rogaška Slatina, Rogatec, Šentjur in Šmarje pri Jelšah je povprečna starost ljudi nižja od povprečja v Sloveniji, medtem ko se v občini Kozje in Bistrica ob Sotli dvigne nad povprečno vrednost, ki znaša 41,3 let. Razlogi za staranje prebivalstva so odseljevanje mladih in izobraženih ljudi v bolj razvita območja, okoliške razvitejše občine, kot so Šentjur, Rogaška Slatina ali Šmarje pri Jelšah, ali v večja mesta v Sloveniji in tujini. Medtem pa je v manjših vaseh, gričevnatih in hribovskih območjih vidno praznjenje, odseljevanje ter staranje ljudi.

V Sloveniji je bil leta 2001 uveden indeks razvojne ogroženosti (IRO), ki je postal podlaga za primerjavo stopnje razvitosti med regijami in dodeljevanje neposrednih in posrednih regionalnih spodbud. IRO se računa iz nabora treh skupin kazalnikov. Te skupine so **gospodarska razvitost**, kjer se upošteva BDP na prebivalca, bruto dodana vrednost na zaposlenega, bruto osnova za dohodnino na prebivalca in število delovnih mest na število delovno aktivnega prebivalstva. Druga skupina kazalnikov predstavlja **razvojno ogroženost** z indeksom staranja prebivalstva, stopnjo registrirane brezposelnosti in stopnjo registrirane zaposlenosti. Zadnja skupina so **razvojne možnosti**, pri katerih upoštevamo povprečno število let šolanja, priključenost na javno kanalizacijo in delež površin v Naturi 2000.

Indeks razvojne ogroženosti (IRO) se izračuna kot navadna aritmetična sredina iz standardiziranih vrednosti kazalcev razvitosti. Glede na te skupine kazalnikov sodi subregija Obsotelje s Kozjanskim med območja z višjim indeksom razvojne ogroženosti.

Za potrebe določitve razvitosti območja so v Območnem razvojnem programu Obsotelje in Kozjansko 2007–2013 naredili več raziskav. Raziskava UMAR-ja, ki jo je opravil za izračun IRO, je bila izvedena na podlagi enajstih kazalnikov. Devet se jih zbira na ravni občin (preglednica 10 in 11),

medtem ko sta dva kazalnika dostopna le na ravni statističnih regij. Ta kazalnika sta BDP in povprečno število let šolanja.

Preglednica 10: Povprečna vrednost kazalcev za izračun ocene indeksa razvojne ogroženosti za obdobje 2002–2004

<i>Občina</i>	<i>Dohodnina na prebivalca</i>	<i>BDV/zaposlenega (v 000 SIT)</i>	<i>St. formalne zaposlenosti (%)</i>	<i>Stopnja brezposelnosti (%)</i>	<i>Indeks staranja (2003–2005)</i>
Bistrica ob Sotli	778.719	4.044	56,0	14,6	124
Dobje	791.810	4.162	51,7	16,5	88
Kozje	803.697	2.232	57,8	15,3	121
Podčetrtek	826.724	5.710	56,8	14,8	107
Rogaška Slatina	996.043	3.566	61,0	13,6	76,6
Rogatec	856.462	2.868	56,9	15,2	77,4
Šentjur	1.020.231	4.564	56,4	13,7	88,1
Šmarje pri Jelšah	939.137	5.218	54,5	16,2	89,8
Obs. in Kozjansko	951.414	4.070	57,1	14,5	89,6
Savinjska regija	1.112.000	5.356	56,9	13,1	94,6
Slovenija	1.227.000	6.131	57,4	10,8	104,7

Vir: Območni razvojni program Obsotelja in Kozjanskega 2007–2013, (SURs, DURS, AJPES, MOP, UMAR), 2006.

Preglednica 11: Povprečna vrednost kazalcev za izračun ocene indeksa razvojne ogroženosti za obdobje 2002–2004

<i>Občina</i>	<i>Priključenost na javno kanalizacijo, 2002 (%)</i>	<i>Delež površine Natura 2000, 2004 (%)</i>	<i>Delovna mesta/delovno aktivno prebivalstvo</i>	<i>Poseljenost (2005)</i>
Bistrica ob Sotli	5,1	99,2	81,8	0,22
Dobje	0,0	0,3	49,9	0,017
Kozje	5,5	79,1	69,5	0,027
Podčetrtek	7,7	33,1	67,6	0,018
Rogaška Slatina	36,4	15,1	104,3	0,007
Rogatec	40,2	3,9	71,9	0,012
Šentjur	24,9	8,0	66,1	0,012
Šmarje pri Jelšah	11,0	1,3	65,2	0,011
Obs. in Kozjansko	22,2	24,0	75,5	0,012
Savinjska regija	39,4	16,6	99,9	0,009
Slovenija	49,9	35,5	100	0,010

Vir: Območni razvojni program Obsotelja in Kozjanskega 2007–2013, (SURs, DURS, AJPES, MOP, UMAR), 2006.

Za dodatna kazalca, ki nista dostopna na ravni občin, se opremo na njuni vrednosti za celotno Savinjsko statistično regijo. Tako je BDP na prebivalca v obdobju 2002–2004 dosegel le 88,9 % slovenskega povprečja, povprečno število let šolanja pa je v istem obdobju znašalo 10,4 let, v

Sloveniji pa 10,64 let. Za obravnavano območje Obsotelja in Kozjanskega lahko na podlagi preostalih kazalcev trdimo, da sta ti dve vrednosti še nižji.

Na področju gospodarske razvitosti so vsi trije kazalci neugodni in nižji od slovenskega povprečja. Nizko gospodarsko moč območja kaže razmerje med številom delovnih mest in številom aktivnega prebivalstva, ki je 75,5 % in je bistveno nižje od regijskega (99,9 %). Pomemben gospodarski kazalnik je bruto dohodnina na prebivalca, ki predstavlja le 77,5 % slovenskega povprečja.

Kazalniki za razvojno ogroženost so prav tako krepko pod slovenskim povprečjem. Stopnja registrirane brezposelnosti je bila v obdobju 2002–2004 14,5%, v Sloveniji pa 10,8 %. Zadnji podatki za leto 2008 kažejo, da se je odstotek brezposelnosti sicer znižal, vendar pa je ostal v enakem razmerju, približno 3 % nižji glede na slovensko povprečje.

Indeks staranja je bil v obdobju 2003–2005 nižji od slovenskega za 15,1, v letu 2008 pa le za 4. Eden izmed kazalnikov za izračun IRO je priključenost na javno kanalizacijo, ki je bila leta 2002 le 22 %, kar je krepko pod slovenskim povprečjem, kjer je ta odstotek znašal okoli 50 %. Za razvojno možnost se šteje površina, ki je pod okriljem Nature 2000. Delež površin na obravnavanem območju je pod povprečjem Slovenije, kljub temu da sta skoraj v celoti vključeni občini Bistrica ob Sotli in Dobje.

3.2 DOLOČITEV TIPOV PODEŽELJA NA OBRAVANAVANEM OBMOČJU

Pojem podeželje je težko opredeljiv. Najpogosteje se podeželje smatra kot območje izven mest, zato smo za strokovno in lažje določevanje tipov podeželja najprej določili mestna naselja oziroma naselja z mestnim značajem. Določena mestna naselja smo izločili iz nadaljnje obravnave.

Pri določitvi mestnih naselij smo se oprli na splošno veljavno statistično opredelitev naselij mestnega značaja, ki določa mesta na podlagi štirih kriterijev (Pregled po mestnih območjih, 2010):

1. Naselja s 3000 in več prebivalci (formalno merilo).
2. Naselja, ki imajo od 2000 do 2999 prebivalcev in več delovnih mest kot delovno aktivnega prebivalstva, stanujočega v teh naseljih (formalno, funkcijsko merilo).
3. Naselja, ki so sedeži občin in imajo vsaj 1400 prebivalcev ter presežek delovnih mest, oziroma naselja, ki so sedeži občin in imajo vsaj 2000 prebivalcev (formalno, funkcijsko merilo).
4. Obmestna naselja z manjšim številom prebivalcev, ki se z določenim mestnim naseljem, ki ima več kot 5000 prebivalcev, s sklenjeno pozidavo zraščajo v enovito funkcionalno celoto – mestno območje; kot merilo funkcionalne povezanosti je upoštevana zaposlitvena migracija, kot izločitveno merilo pa delež kmetijskih gospodinjstev v obmestnem naselju (fiziognomsko-morfološko, funkcijsko merilo).

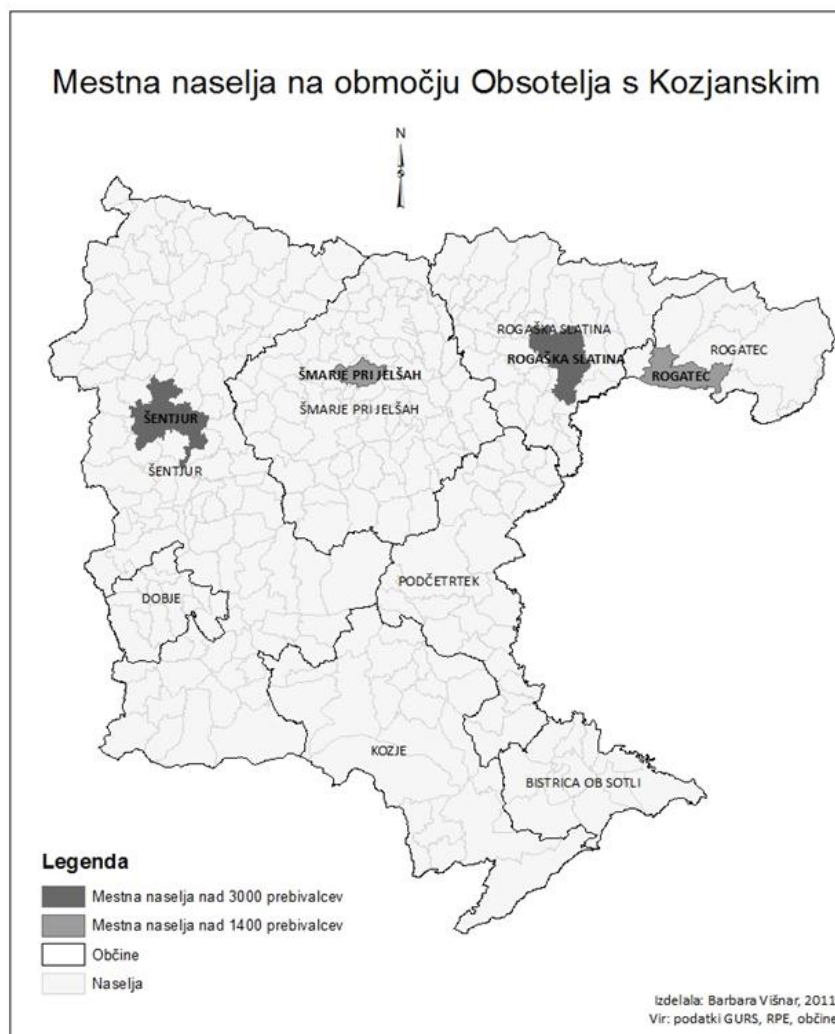
Na podlagi prvega kriterija in podatkov o številu prebivalstva iz prve četrtine leta 2011 imata nad tri tisoč prebivalcev le dve naselji v subregiji Obsotelje in Kozjansko. Ti naselji sta Šentjur z 4720 prebivalcev in Rogaška Slatina s 5111 prebivalci.

Med naselja, ki imajo med 2000 in 2999 prebivalcev in več delovnih mest kot delovno aktivnega prebivalstva, stanujočega v teh naseljih, se s področja Obsotelja s Kozjanskim ne uvršča nobeno naselje.

Tretjemu kriteriju za uvrstitev naselij med mestna območja ustrežata naselji Šmarje pri Jelšah, ki je pomembno lokalno središče s 1779 prebivalci in naselje Rogatec, ki je prav tako občinsko središče, z 1558 prebivalcev.

Četrtemu kriteriju ne ustreza nobeno naselje na območju, saj ima edino naselje Rogaška Slatina več kot pet tisoč prebivalcev, vendar je kot naselje zaokroženo in se ne razprostira izven svojih meja.

Če povzamemo, so na območju Obsotelja s Kozjanskim štiri naselja s mestnim značajem (slika 21).

Slika 21: Mestna naselja na območju Obsotelja s Kozjanskim

Vir: GURS, RPE in lastna obdelava, 2011.

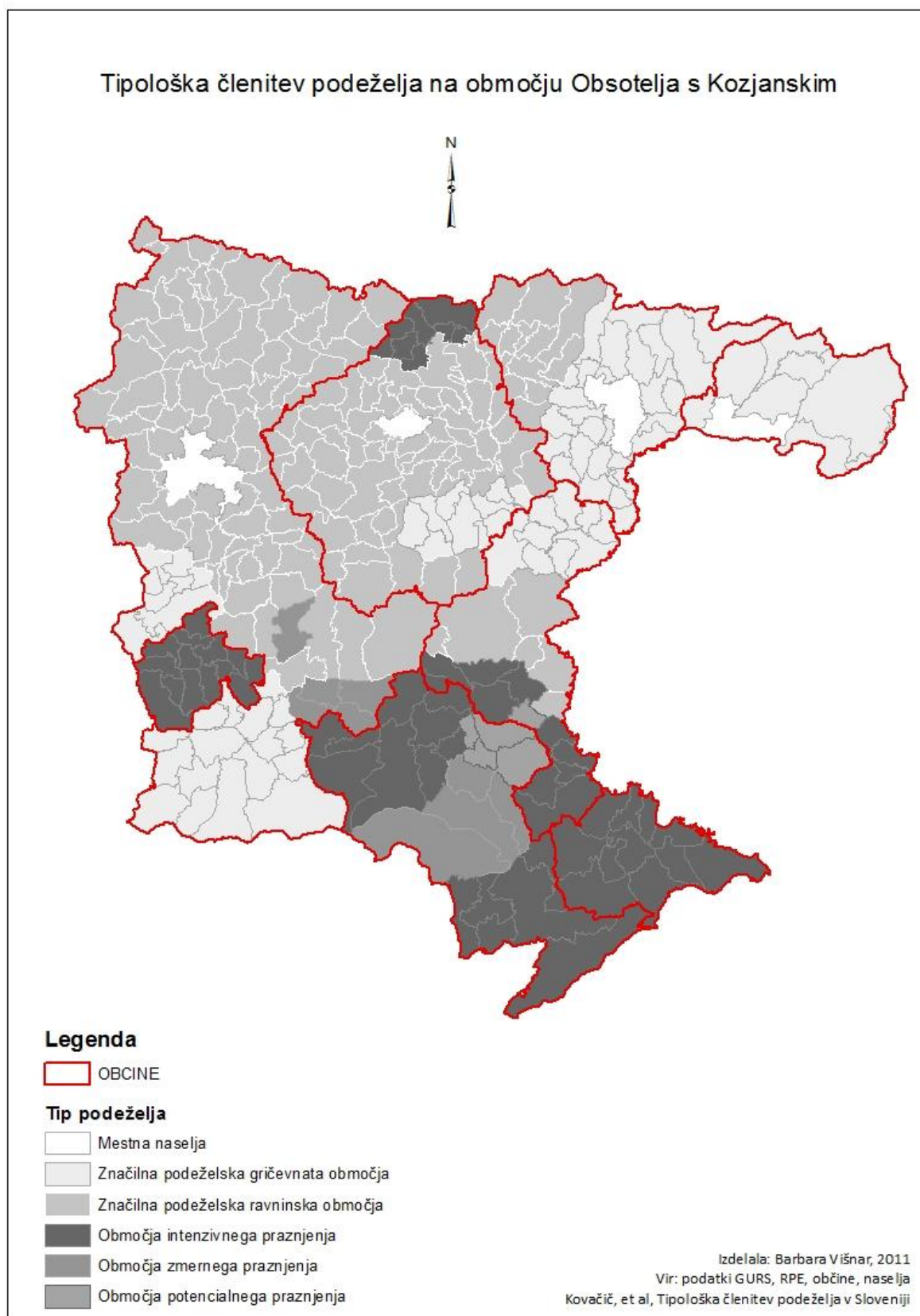
3.2.1 Členitev podeželskega prostora

Po opredelitvi mestnih naselij in naselij mestnega značaja in izločitvi le-teh iz območja obravnave so nam preostala naselja, ki ne sodijo v to kategorijo, temveč predstavljajo podeželje na območju Obsotelja s Kozjanskim. Ker je podeželje zelo obsežen pojem in tudi površinsko se je izkazalo, da zavzema večino obravnavanega območja, smo opravili delitev podeželja. Pri razdelitvi na tipe podeželja smo se oprli na Tipološko členitev podeželja v Sloveniji avtorjev Kovačiča, Gosarja, Fabijana in Perparja. Njihova osnova za določitev mestnih naselij je temeljila na geografski opredelitvi, ki razvršča naselja glede na njihovo centralno funkcijo v sedem skupin. Med mestna naselja so uvrstili naselja do tretje stopnje, ki imajo več kot 3500 prebivalcev. Osnovna celica, na katero so se oprli in delali analize, predstavlja krajevna skupnost. Na osnovi vseh analiz so razdelili slovensko podeželje na tri osnovne tipe s podtipi (preglednica 12).

Preglednica 12: Tipološka členitev podeželja Slovenije

TIP/PODTIP PODEŽELJA	KRITERIJI ČLENITVE
D. PRIMESTNA OBMOČJA (5,7 % ozemlja in 14,8 % prebivalstva)	Gostota prebivalstva > 200/km ²
	Gostota prebivalstva 100–200/km ² Indeks gibanja števila prebivalstva 1981/91 > 110 Delež kmečkega prebivalstva < 10 %
E. ZNAČILNA PODEŽELSKA OBMOČJA (50,5 % ozemlja in 31,2 % prebivalstva)	Prostor med primestnimi območji in območji praznjenja.
	>50 % teritorija KS v nadmorski višini do 400 m
B1. Značilna podeželska ravninska območja	>50 % teritorija KS v nadmorski višini 400–600 m
B2. Značilna podeželska gričevnata območja	>50 % teritorija KS v nadmorski višini nad 600 m
B3. Značilna podeželska hribovita in gorska območja	
F. OBMOČJA PRAZNJENJA (42,0 % ozemlja in 14,7 % prebivalstva)	Indeks gibanja števila prebivalstva 1961/91 < 97,5 Indeks gibanja števila prebivalstva 1981/91 < 97,5 Indeks staranja 1991 > 72
	Indeks gibanja števila prebivalstva 1961/91 < 97,5 Indeks gibanja števila prebivalstva 1981/91 < 97,5 Indeks staranja 1991 < 72
C1. Območja intenzivnega praznjenja	
C2. Območja zmernega praznjenja	Indeks gibanja števila prebivalstva 1981/91 > 97,5 Indeks staranja 1991 > 72
C3. Območja potencialnega praznjenja	

Vir: Kovačič, Gosar, Fabijan in Perpar, 2000.

Slika 22: Tipološka členitev podeželja na območju Obsotelja s Kozjanskim glede na Tipološko členitev Slovenije
Vir: Kartografski prikaz po Kovačiču, Gosarju, Fabijanu in Perparju, 2011.

Na podlagi že izdelane študije in karte Tipološke členitve podeželja v Sloveniji (2000) smo za naselja na območju Obsotelja s Kozjanskim opredelili tip podeželja, kateremu pripadajo (slika 22):

- mestna naselja,
- značilna podeželska gričevnata območja,
- značilna podeželska ravninska območja,
- območja intenzivnega praznjenja,
- območja zmernega praznjenja,
- območja potencialnega praznjenja.

Tipološka členitev podeželja na območju Obsotelja s Kozjanskim nam je prikazala, da sovпада z reliefom in prometno povezanostjo ter atraktivnostjo naselij. Tako so na severovzhodu, v občinah Rogaška Slatina in Rogatec, kjer se končuje veriga Karavank z Bočem in Donačko goro, večinoma značilna podeželska gričevnata območja, ki pa se pojavljajo tudi na jugozahodu, na območju Bohorja.

Ob rekah Voglajna in Sotla se razprostira pretežno ravninsko območje do 400 m nadmorske višine, ki je tudi najgosteje naseljeno na področju Obsotelja s Kozjanskim.

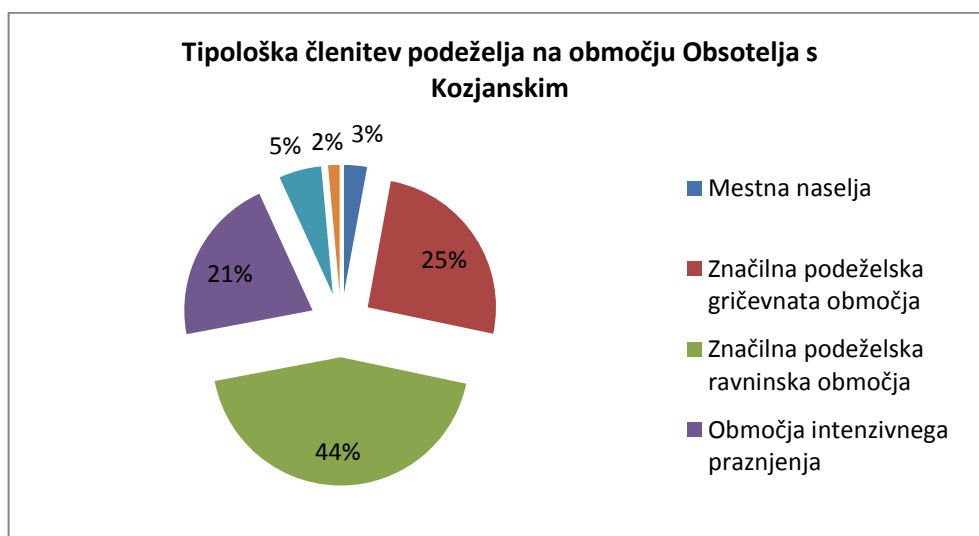
Območje intenzivnega praznjenja se kaže na jugovzhodu, v občinah Bistrica ob Sotli in Kozje, deloma tudi na jugu občine Podčetrtek, za kar je kriv slab gospodarski razvoj, izredno slabe prometne povezave, oddaljenost večjih središč in ponekod tudi neugoden relief. Iz enakih razlogov je prisotno intenzivno praznjenje tudi v občini Dobje in na severu občine Šmarje pri Jelšah, na področju Sladke Gore in Pečice.

Predel, ki predstavlja območja zmernega praznjenja in potencialnega praznjenja, se nahaja neposredno ob območjih intenzivnega praznjenja, na Kozjanskem, večinoma v občini Kozje.

Na območju ni bilo ugotovljenih primestnih naselij, kajti že mestna območja so sama po sebi precej na spodnji meji in nimajo tako močnega gravitacijskega zaledja. Prav tako ni značilnih podeželskih hribovitih območij, verjetno zaradi sovpadanja slojev območja intenzivnega praznjenja in hribovitih območij.

Na podlagi analiz (slika 23) največji del obravnavanega področja obsegajo značilna podeželska ravninska območja, kajti večina področja leži pod 400 metri nadmorske višine. Ta tipologija predstavlja kar 44 % vsega območja, torej slabih 280 km². Najmanjši delež površine, slaba 2 %, sta namenjena območjem potencialnega praznjenja. Glede na površino predstavljajo mestna naselja le 3 %, oziroma 18,5 km². Ker so določeni deli območja razmeroma reliefno razgibani, predstavlja tip podeželja značilna podeželska gričevnata območja 25 % celotne površine ali 162 km². Z 21 % ali

135,4 km² so zastopana območja intenzivnega praznjenja. Območja zmernega praznjenja predstavljajo 5 % površine, torej 34,3 km².

Slika 23: Graf tipološke členitve na območju Obsotelja s Kozjanskim glede na Tipološko členitev podeželja Slovenije
Vir: Kovačič, Gosar, Fabijan in Perpar ter lastna obdelava, 2011.

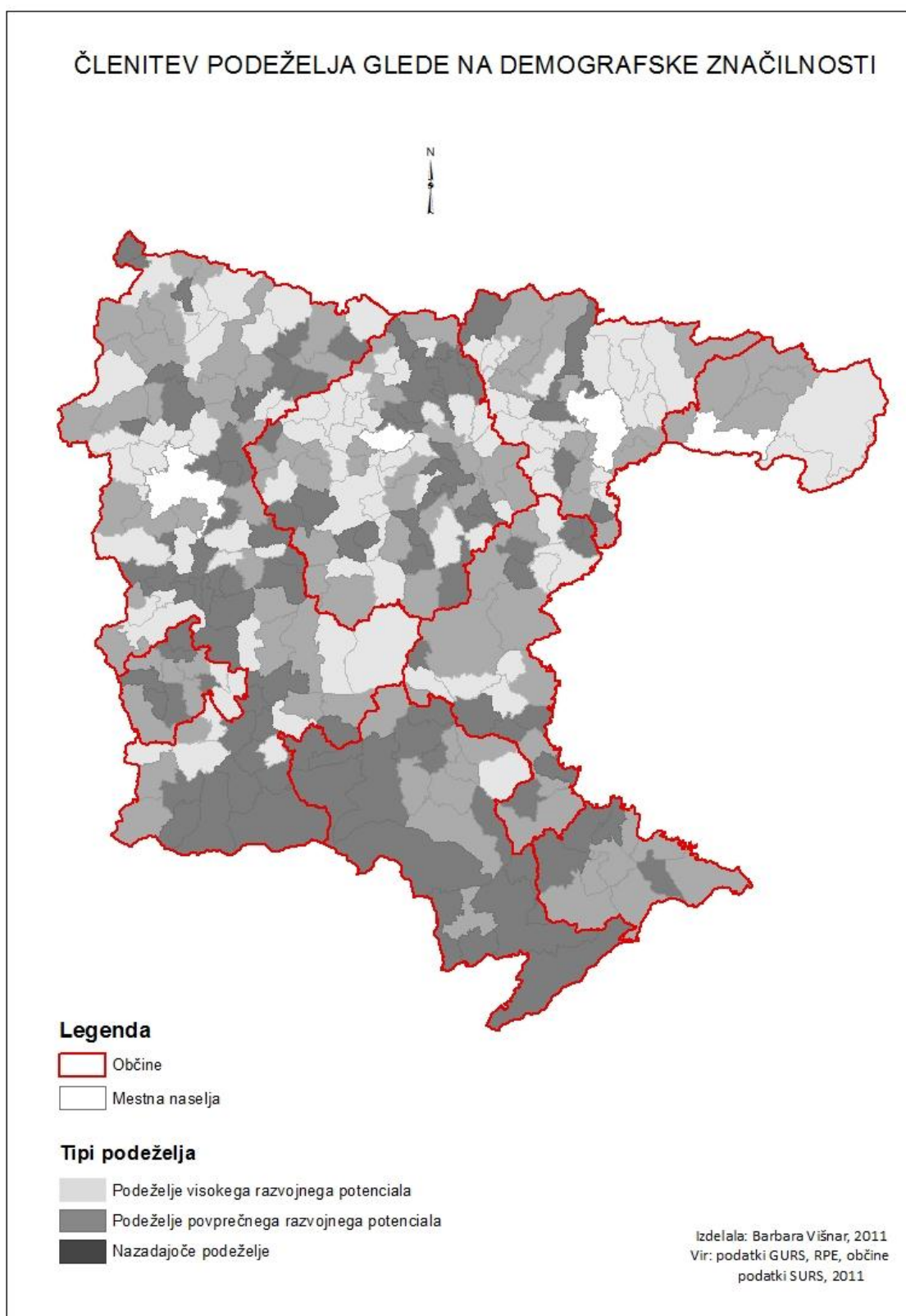
Tipološka členitev podeželja Slovenije ima pomanjkljivost, saj ni izdelana na osnovi enakih kazalnikov za celotno območje, temveč se pri enem tipu podeželja upira na demografske značilnosti, pri drugem tipu naselja pa na naravnogeografske značilnosti krajevnih skupnosti. Zaradi teh pomanjkljivosti smo se odločili, da izvedemo lastno členitev podeželja, ki bo temeljila na isti vrsti kazalcev za vso območje.

3.2.2 Določitev tipov podeželja

Obravnavnemu območju smo določili lastno določene tipe podeželja. Kot enoto za analizo smo uporabili **naselja** iz Registra prostorskih enot (GURS, 2011). Izbiro je pogojevala predvsem lažja dostopnost podatkov statističnega urada.

Tipi podeželja glede na demografske značilnosti

Izmed 304 obravnavanih podeželskih naselij na območju Obsotelja s Kozjanskim se je izkazalo, da večina naselij sodi v tip podeželje povprečnih razvojnih možnosti. Ta naselja so v veliki meri razpršena po celotnem območju (slika 24), večja zgoščitev le-teh pa je na jugu območja, kjer se dotikajo naselij, ki sodijo v tip nazadujočega podeželja. Celotna občina Bistrica ob Sotli, večina občine Kozje in južni del občine Šentjur prekrivata ta dva tipa podeželja. Nazadujoče podeželje se nahaja še na severu območja, v občini Šmarje pri Jelšah.

Slika 24: Členitev podeželja glede na demografske značilnosti na območju Obsotelja s Kozjanskim
Vir: GURS, RPE, SURS in lastni izračuni in obdelava, 2011.

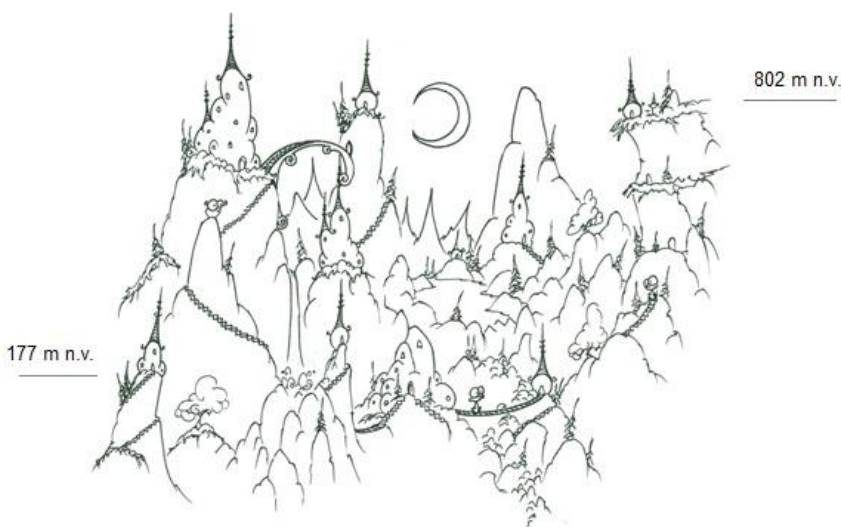
Najvišji izračunan indeks staranja ima naselje Vezovje v občini Šentjur, medtem ko 14 naselij nima izračunanega indeksa staranja bodisi zaradi prenizkega števila prebivalcev bodisi zaradi odsotnosti mladih prebivalcev do 15 let v naselju. Na podlagi teh navedb na SURS-u in posameznih podatkov o starejših prebivalcih ter mlajših prebivalcih smo ta naselja uvrstili v kategorijo nazadujočega podeželja.

Najnižji indeks staranja ima naselje Vonarje v občini Rogaška Slatina. Tudi druga naselja z nizkim indeksom staranja so večinoma locirana v bližini mestnih naselij, izstopata le Planina pri Sevnici in Loka pri Žusmu, ki sta v preteklosti imeli pomembnejšo vlogo kot trga na tem območju.

Tipi podeželja glede na naravnogeografske značilnosti in rabo

Namen klasifikacije na tipe podeželja je dobiti členitev, ki bi najbolje odražala dejansko stanje na podeželju, ki pa je tesno povezano z naravnogeografskimi dejavniki. Za kriterij smo izbrali povprečen naklon reliefa po naseljih in povprečno nadmorsko višino po naseljih. K temu smo dodali še rabo tal po naseljih, ki smo jo omejili na delež obdelanih kmetijskih, neobdelanih kmetijskih površin in gozda.

Nadmorska višina

Slika 25: Najnižja in najvišja povprečna nadmorska višina naselja na območju Obsotelja s Kozjanskim
Vir: <http://www.gutenberg.org/files/21972/21972-h/21972-h.htm>, 2011.

Povprečna nadmorska višina naselij na območju Obsotelja s Kozjanskim je 342 m. Najvišje ležeče naselje Doropolje v občini Šentjur leži na povprečno 802 m nadmorske višine (slika 25), medtem ko ima najnižje ležeče Polje pri Bistrici v občini Bistrica ob Sotli povprečno nadmorsko višino 177 m.

Kot ravninsko naselje, ki je definirano z nadmorsko višino do 300 m, je določenih 139 naselij (preglednica 13). Enako število naselij predstavlja gričevnat tip naselja, medtem ko je kot hribovski tip naselja določenih 29 naselij. Eno naselje na jugu občine Šentjur je preseglo postavljeno mejo 800 m in je s povprečno vrednostjo 802 m nadmorske višine opredeljeno kot gorsko naselje.

Kljub temu da je število ravninskih naselij enako številu gričevnatih naselij, slednja zavzemajo večjo površino, saj se razprostirajo na skoraj 300 km², medtem ko se prva le na 257 km². Hribovska območja zavzemajo 82 km², eno in edino gorsko naselje pa meri 9 km².

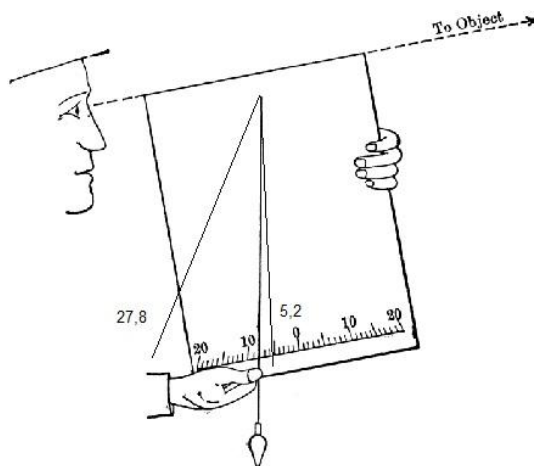
Preglednica 13: Število in površina naselij glede na nadmorsko višino

<i>Nadmorska višina (m)</i>	<i>Tip naselja</i>	<i>Število naselij</i>	<i>Površina (km²)</i>
0–300	Ravninsko naselje	139	257
301–500	Gričevnato naselje	139	296
501–800	Hribovsko naselje	29	82
Nad 800	Gorsko naselje	1	9

Slika 29 nam prikazuje, da se ravninska naselja razprostirajo večinoma ob dolinah, po katerih tečeta reki Voglajna in Sotla, ter na sverovzhodu, ob vznožju hribovij. Na severovzhodu so določena tudi tri hribovska naselja, ki predstavljajo podaljšano verigo Karavank z Bočem in Donačko goro. Višje nadmorske višine naselij so v večini prisotne na jugozahodu območja, kjer se nahaja še del Posavskega hribovja. V tem delu se nahaja tudi gorsko naselje s povprečno nadmorsko višino 802 m. Preostala območja predstavljajo gričevnata naselja, ki tudi prevladujejo v pokrajini.

Naklon

Naklon je tisti dejavnik, ki najbolj vpliva na poselitev in kmetijstvo, saj je tudi na območjih z nizko nadmorsko višino lahko večji naklon, ki onemogoča dostop do območja in obdelavo le-tega. Povprečen naklon naselij na območju Obsotelja s Kozjanskim je 13,2°, kar sovпада s slovenskim povprečjem, ki znaša 13,17° (http://www.gis.si/egw/GSS_T09_P06/index.html, 2011).

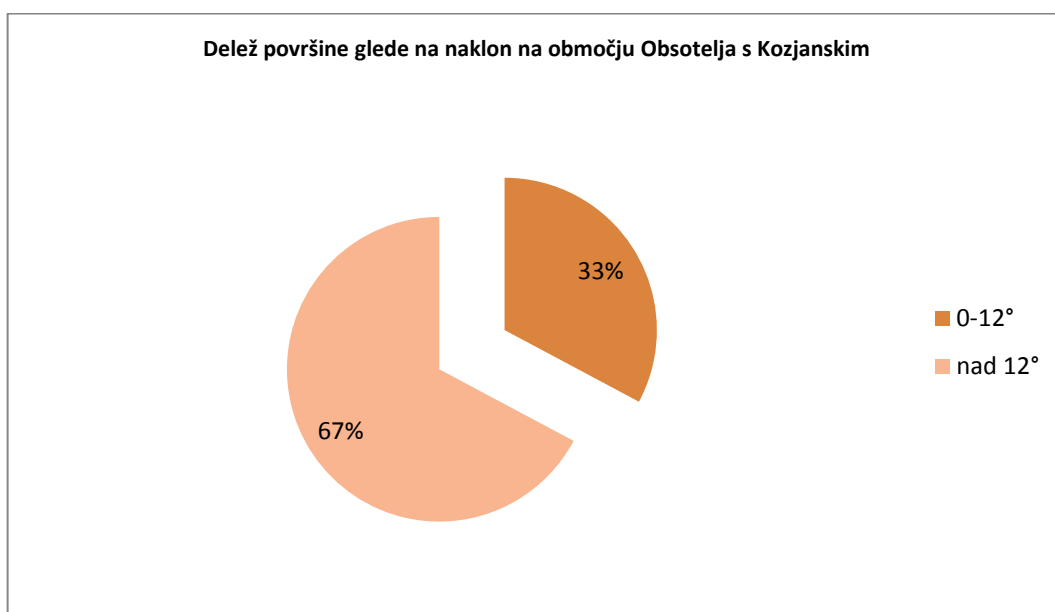

Slika 26: Najnižja in najvišja vrednost naklona po naseljih na območju Obsotelja s Kozjanskim

Vir: http://www.gis.si/egw/GSS_T09_P06/index.html, 2011.

V občini Šentjur je zelo razgibano površje. Poleg najnižje vrednosti naklona ima tudi najvišjo vrednost na tem območju. Najnižjo vrednost naklona ima naselje Trnovec pri Dramljah, ki znaša $5,2^\circ$, najvišjo vrednost pa smo ugotovili v naselju Vejice, kjer je povprečni naklon kar $27,8^\circ$ (slika 26).

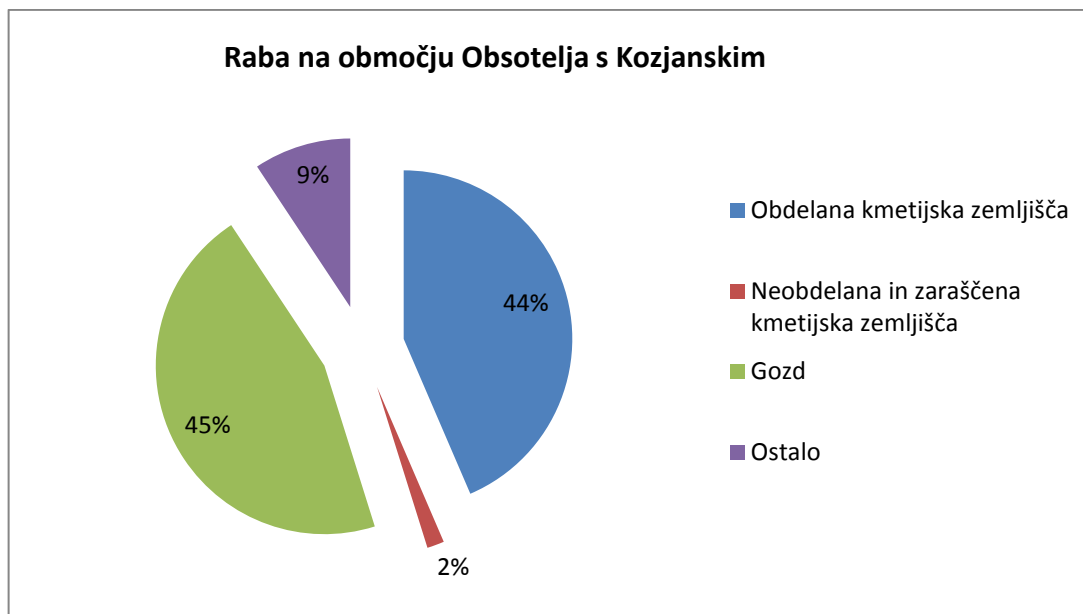
Glede na zastavljeno klasifikacijo, ki določa naselja s povprečnim naklonom do vključno 12° in tista s povprečnim naklonom nad 12° , je več naselij z naklonom nad 12° (slika 27). Nižje naklone ima 121 naselij, površine 210 km^2 . Naklon nad 12° ima kar dvakrat večje območje, ki ga predstavlja 181 naselij s skupno površino 430 km^2 . Grafični prikaz naselij je predstavljen na sliki 30.

Slika 27: Graf deleža površine glede na naklon na območju Obsotelja s Kozjanskim
Vir: GURS, DMV25, RPE in lastna obdelava, 2011.

Dejanska raba

Na podlagi podatkov, pridobljenih z Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, smo z izračuni in obdelavo podatkov izluščili, da na celotnem območju Obsotelja s Kozjanskim največji del površine zavzema gozd z 291 km^2 površine, kar predstavlja 45 % celotnega površja (slika 28). Velik delež je obdelanih kmetijskih površin, kar predstavlja 44 % in znaša 279 km^2 . Kot tretji atribut smo spremljali delež neobdelanih in zaraščenih kmetijskih površin, ki pa je proti drugima dvema precej majhen, saj predstavlja le 2 % in znaša $10,5 \text{ km}^2$. Najvišji delež neobdelanih in zaraščenih kmetijskih površin ima naselje Rogatec z $0,2 \text{ km}^2$, medtem ko je najbolj gozdnato naselje Log v občini Rogatec z $12,8 \text{ km}^2$. Najbolj obdelovalno so usmerjeni v naselju Podsreda, kjer imajo kar $2,8 \text{ km}^2$ obdelovalnih kmetijskih površin.

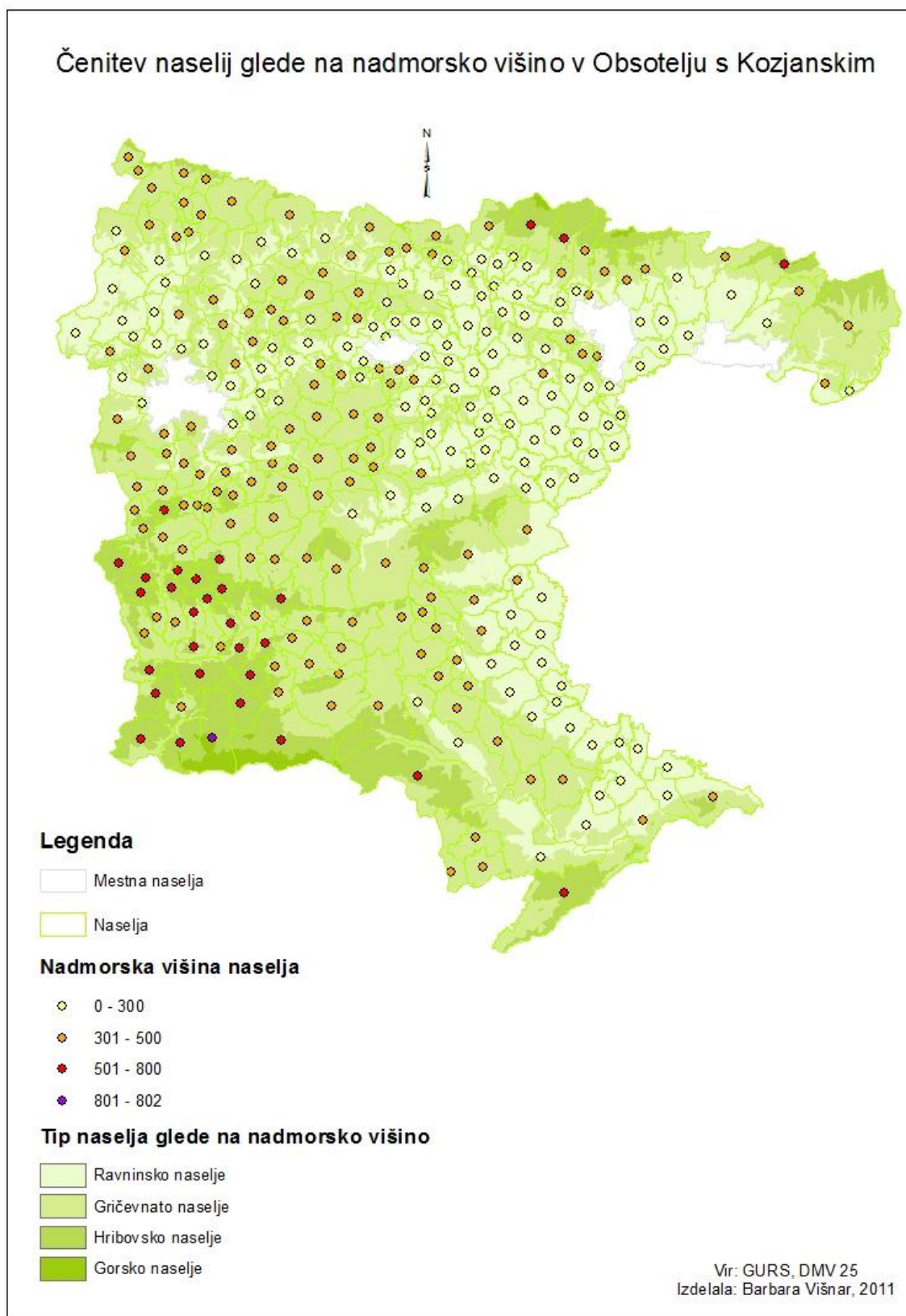
Slika 28: Graf vrste rabe na območju Obsotelja s Kozjanskim

Vir: MKGP, dejanska raba in lastni izračuni.

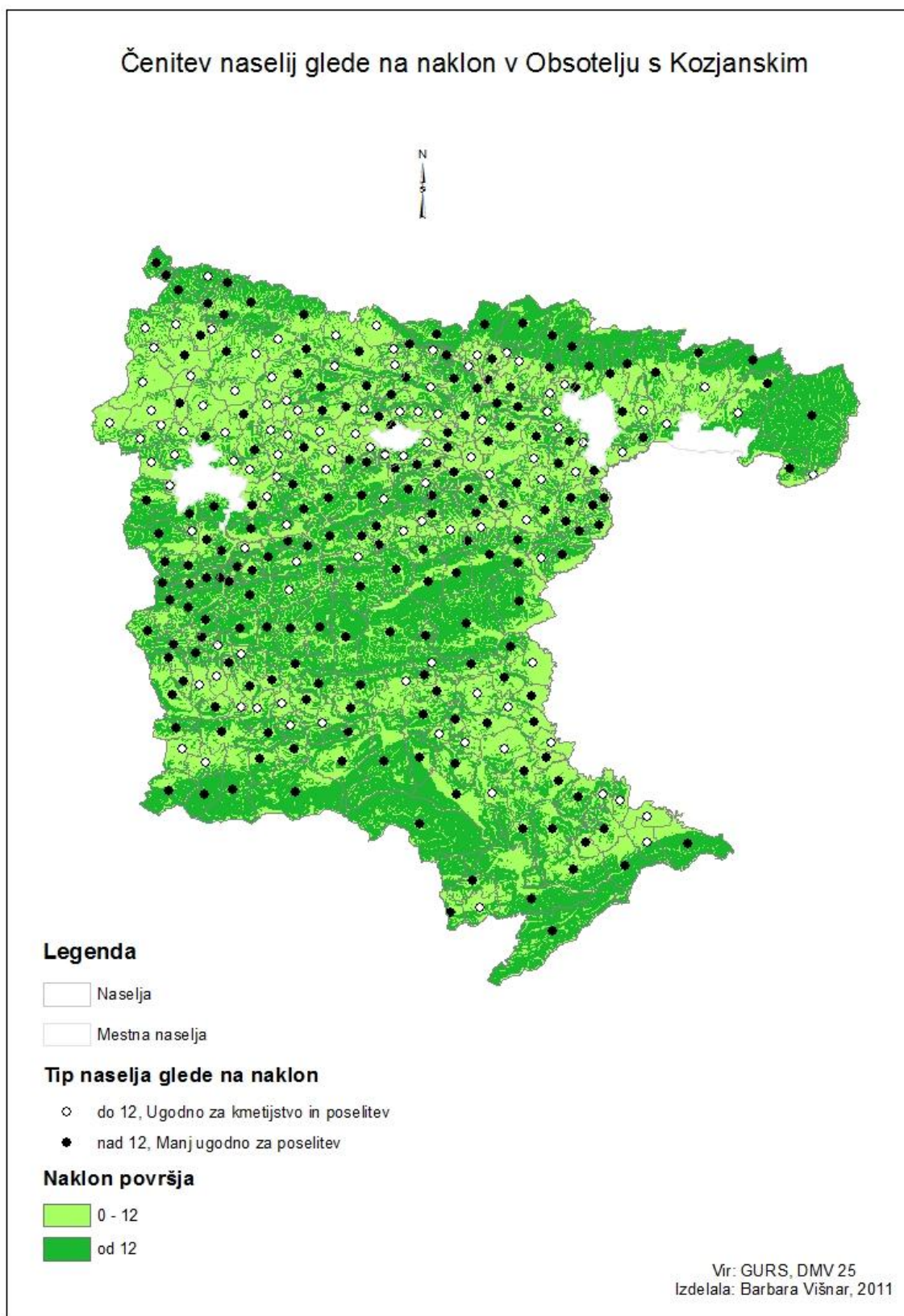
Na podlagi podatkov, pridobljenih iz analiz za vsako posamezno naselje, smo iz prvotno zamišljenih treh skupin rab uporabili le dve rabi, kajti raba neobdelana in zaraščena kmetijska zemljišča je glede na preostali dve po površini neznatna in bistveno ne vpliva na spremembe v izračunih. Prav tako smo združili naselji, ki sta v evidenci definirani dvakrat, vsaka posamezno Grobelno-del, v Grobelno. Potemtakem je vseh naselij skupaj 307 (preglednica 14), od katerih je 174 izrazito kmetijskih naselij, kmetijsko usmerjenih 63, kar 70 naselij pa ima več kot 50 % površine gozda, kar potrjuje veliko gozdnatost območja.

Preglednica 14: Število in tipi naselij glede na vrsto dejanske rabe

<i>Parametri</i>	<i>Tip naselja</i>	<i>Število naselij</i>
Delež gozda pod 50 % in delež obdelanih kmetijskih zemljišč nad 50 %	Izrazito kmetijsko usmerjeno naselje	174
Delež gozda pod 50 % in delež obdelanih kmetijskih zemljišč pod 50 %	Kmetijsko usmerjeno naselje	63
Delež gozda nad 50 % in delež obdelovalnih površin pod 50 %	Gozdnato naselje	70

Slika 29: Členitev naselij glede na nadmorsko višino
Vir: GURS, DMV25, RPE in lastna obdelava, 2011.

Slika 30: Členitev naselij glede na naklon v Obsotelju s Kozjanskim
Vir: GURS, DMV25, RPE in lastna obdelava, 2011.

Sinteza vseh naravnogeografskih značilnosti in tipi podeželja

Z združitvijo točk obeh naravnogeografskih dejavnikov in dejanske rabe naselij smo dobili preglednico (Priloga A), v kateri so za vsako naselje posebej izračunane točke. Točke smo razdelili v tri pomembnejše skupine in tako dobili tri tipe podeželja (slika 31) na območju Obsotelja s Kozjanskim:

- 1. podeželje z zelo ugodnimi pogoji za kmetijstvo in poselitev,**
- 2. podeželje s spremenljivimi pogoji za kmetijstvo in poselitev,**
- 3. podeželje z neugodnimi pogoji za kmetijstvo in poselitev.**

Podeželje z zelo ugodnimi pogoji za kmetijstvo je tip podeželja, ki vključuje naselja, ki so pri vrednotenju zbrala 6 ali 7 točk. Takšnih naselij je 72.

Sem sodijo naselja, ki imajo nadmorsko višino od 0 do 300 m ali od 301 do 500 m, in tako sodijo v ravninski tip naselja ali gričevnata naselja.

Povprečna vrednost naklonov v tem tipu podeželja je manjša od 12° in raba doseže v večini primerov 3 točke, v manjšini tudi 2. Torej združujemo tudi tipe naselij glede na naklon, naselja, ugodna za kmetijstvo in poselitev, glede na rabo pa izrazito kmetijsko usmerjeno naselje in kmetijsko usmerjeno naselje.

Podeželje s spremenljivimi pogoji za kmetijstvo in poselitev je tip podeželja, ki vključuje naselja, ki so pri vrednotenju zbrala 4 ali 5 točk. Takšnih naselij je 153.

Ta tip podeželja še vedno v večji meri vsebuje naselja s povprečno nadmorsko višino do 500 m. Vmes se najde tudi že kakšno hribovito naselje z nadmorsko višino nad 500 m.

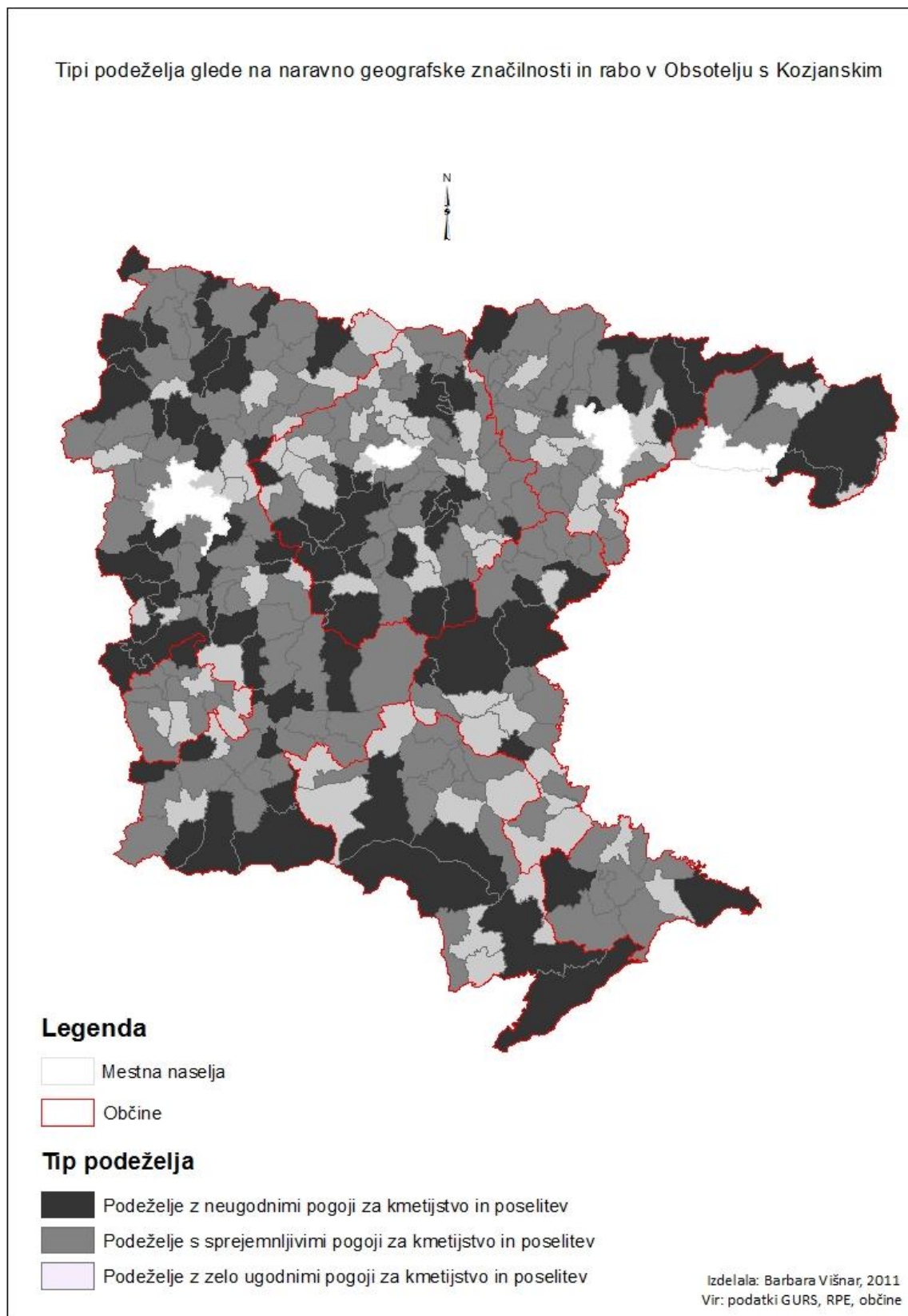
Povprečna vrednost naklona naselij je v tem tipu podeželja zelo variabilna, saj je razmerje med naselji z ugodnimi pogoji za kmetijstvo in tistimi z manj ugodnimi pogoji za kmetijstvo 39 : 114. Večji del naselij je že tistih z manj ugodnimi pogoji za kmetijstvo.

Dejanska raba tal pa vključuje vse tri tipe naselij, razvrščenih glede na rabo tal.

Podeželje z neugodnimi razmerami za kmetijstvo in poselitev je tip podeželja, ki vključuje naselja, ki so pri vrednotenju zbrala 0, 1, 2 ali 3 točke. Takšnih naselij je 82.

V tem tipu podeželja se pojavljajo prav vsi tipi naselij, razvrščeni glede na nadmorsko višino.

Povprečen naklon naselij je v skoraj vseh primerih nad 12° , torej so sem uvrščena le naselja z manj ugodnimi pogoji za kmetijstvo in poselitev.

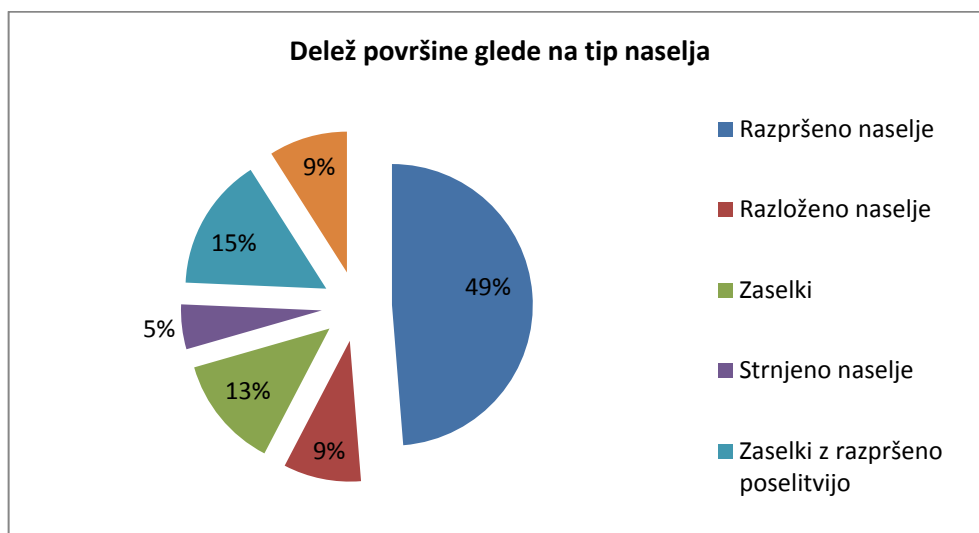
Slika 31: Tipi podeželja glede na naravogeografske značilnosti in dejansko rabo tal v Obsotelju s Kozjanskim
Vir: GURS, RPE in lastni izračuni ter obdelava, 2011.

Dejanska raba tal v večji meri odraža kmetijsko usmerjena naselja in gozdnata naselja z nizkim deležem obdelovalnih površin in visokim deležem gozda.

Rezultati analize po naseljih so številčno ovrednoteni v Prilogi A: Točkovanje naselij glede na naravnogeografske dejavnike in dejansko rabo tal, ki je dodana v prilogi.

3.3 DOLOČITEV TIPOV NASELIJ

Na podlagi izbranega metodološkega pristopa in z obdelavo podatkov smo dobili rezultat (slika 32), da skoraj polovica območja Obsotelja s Kozjanskim ustreza razpršenemu tipu naselij, kar prikazuje tudi slika 33. Nadaljnjih 15 % in 9 % površine predstavljata tipa naselja, ki prav tako vsebujeta razpršeno poselitvev. Ta dva tipa naselja sta zaselki z razpršeno poselitvijo in strnjeno naselje z razpršeno poselitvijo. Na sliki 33 so vsa naselja, ki vključujejo razpršen tip naselja, obarvana zeleno. Celotna površina razpršenih tipov naselij zavzema kar 73 %, seveda z vmesnimi strnjjenimi naselji in zaselki.

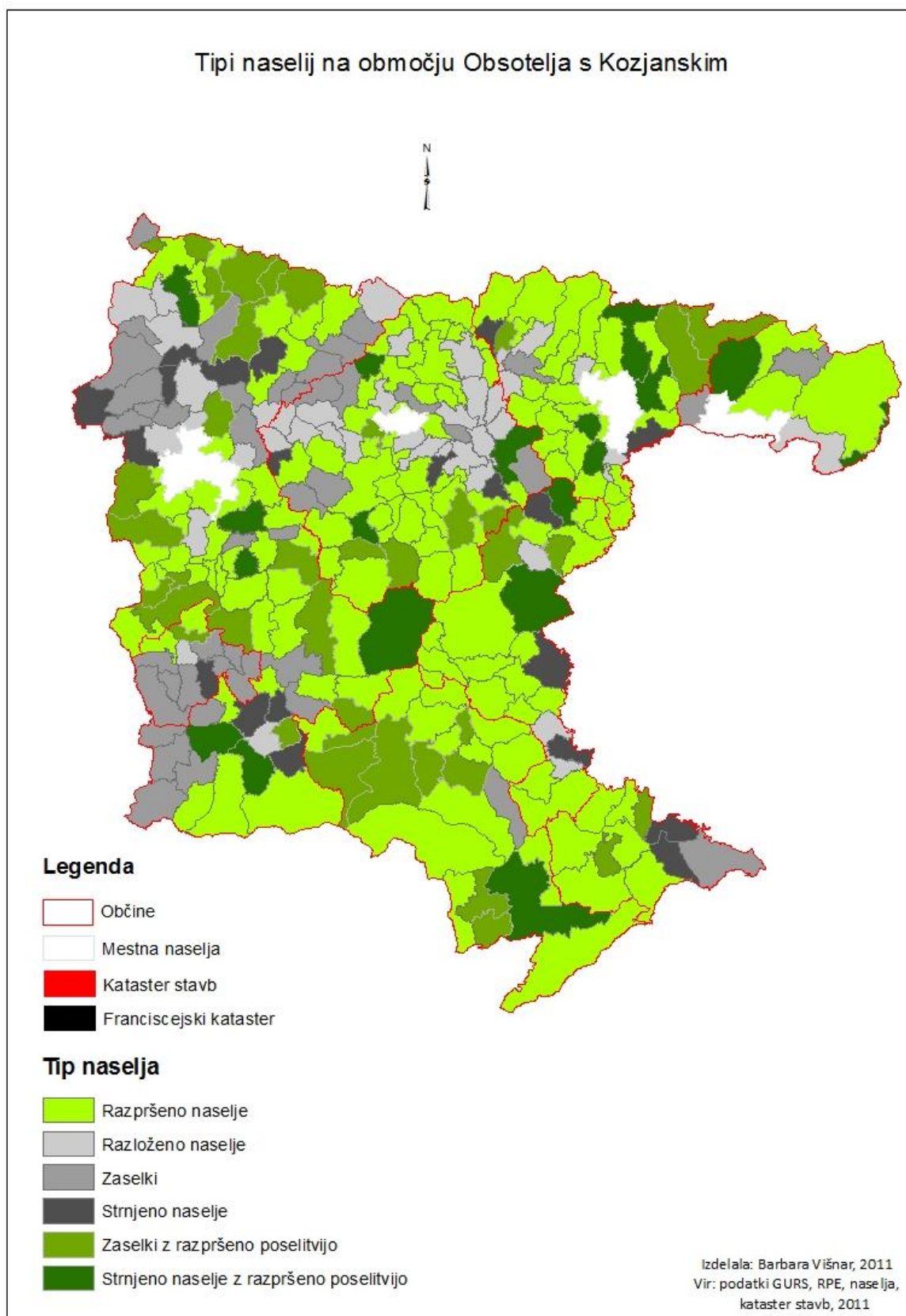

Slika 32: Tipi naselij na območju Obsotelja s Kozjanskim

Vir: lastna obdelava podatkov, 2011.

Kar 13 % območja pokrivajo naselja, kjer je tipična morfologija v obliki zaselkov. Zaselki so se razvili večinoma v občini Šentjur. Nahajajo se na severozahodu naselja Šentjur in jugozahodu občine. Prisotni so na severovzhodni meji z občino Šmarje pri Jelšah, kamor se potem tudi nadaljujejo. V Dobju kar 8 naselij od 13 predstavlja tip naselja v obliki zaselkov. Posamezna naselja so nato razpršena še po preostalih občinah.

Tip naselja, ki so formirana v določene oblike, predstavljajo razložena in strnjena naselja. Razložena naselja so prisotna v 9 %. Največ jih je v občini Šmarje pri Jelšah. Najmanjši odstotek predstavljajo naselja, ki sodijo v strnjeno tip naselja. Teh je samo 5 % površine območja in so razpršena po celotnem območju. Izvzeti moramo občini Rogatec in Kozje, kjer ni zaslediti tipa naselja, ki bi sodil med strnjena.

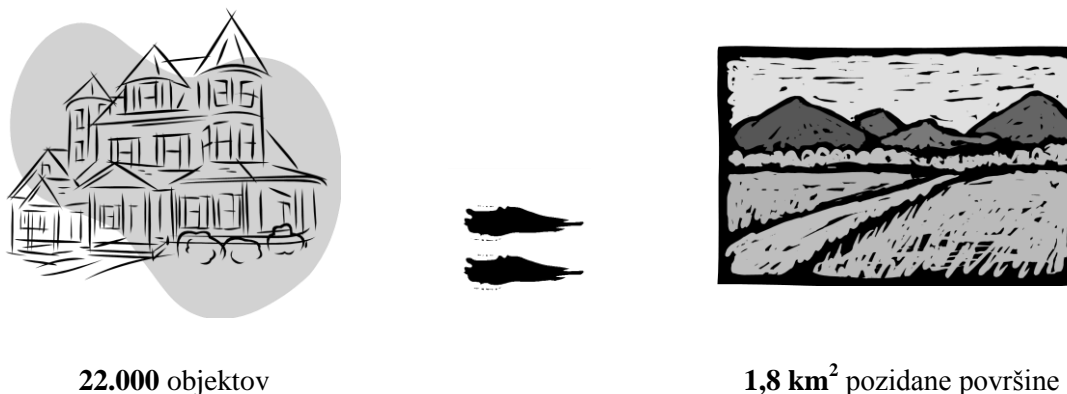
Slika 33: Tipi naselij na območju Obsotelja s Kozjanskim
Vir: GURS, RPE, naselja in lastna obdelava, 2011.

3.4 ANALIZA RAZVOJA POZIDAVE

3.4.1 Razvoj pozidave glede na časovne mejnike

Na podlagi zajemanja podatkov in nadaljnjih analiz smo ocenili, da je bilo v prvi polovici 19. stoletja na območju Obsotelja s Kozjanskim približno 22 tisoč objektov, kar je predstavljalo 1,8 km² pozidane površine (slika 34). Ta podatek predstavlja površino pod objektom, brez funkcionalnega zemljišča. Slika 36 prikazuje razporeditev zajetih objektov franciscejskega katastra na obravnavanem območju.

Slika 34: Število objektov in pozidana površina prve polovice 19. stoletja (Vir: ClipArt, MsWord, 2011).

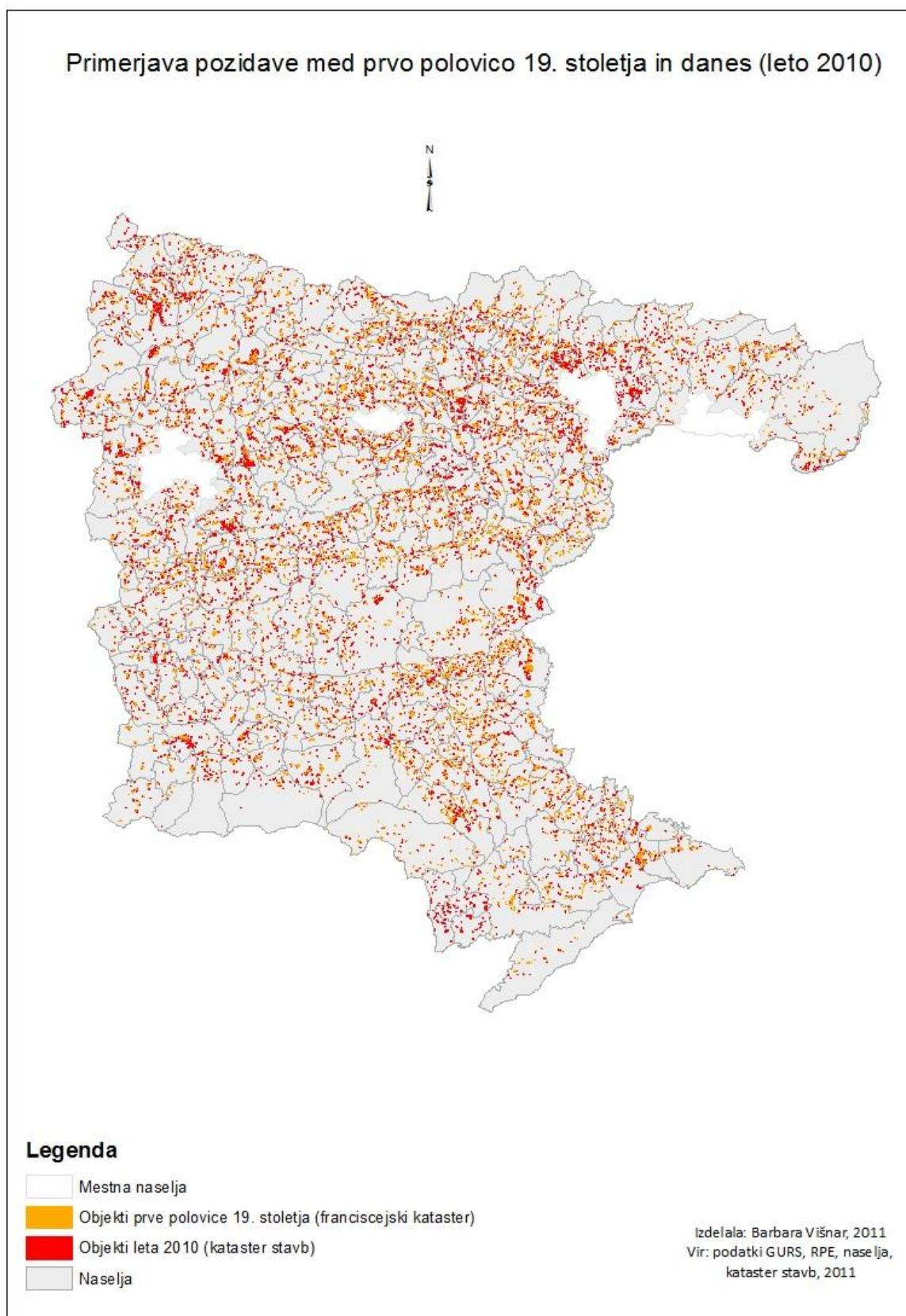
Med objekti so na celotnem območju prevladovali leseni. Zidani objekti so se pojavili v večjih vaških središčih, in sicer so te stavbe predstavljale v večji meri cerkveno infrastrukturo, kot so cerkve in samostani, ali posvetno v obliki gradov. V večjih vaških središčih, ob cerkvi in okoli trga se je pojavilo tudi že nekaj zidanih meščanskih hiš.

Zadnji ažurirani podatki evidence katastra stavb so iz leta 2010. Na podlagi grafične in numerične obdelave podatkov smo ocenili, da je na obravnavanem območju okoli 41 tisoč objektov, ki so zavzemali 5,2 km² površine (slika 35).

Slika 35: Število objektov in pozidana površina leta 2010 (Vir: ClipArt, MsWord, 2011).

Slika 36 predstavlja grafično primerjavo pozidave med prvo polovico 19. stoletja in letom 2010.

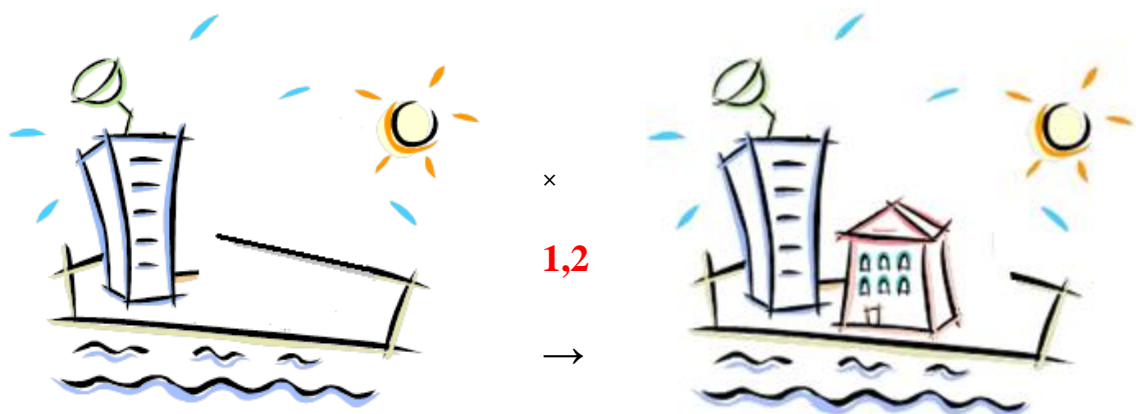

Slika 36: Primerjava pozidave prve polovice 19. stoletja in danes (2010) na območju Obsotelja s Kozjanskim.
Vir: GURS, RPE, franciscejski kataster in lasten zajem ter obdelava podatkov, 2011.

3.4.2 Razvoj pozidave po naseljih

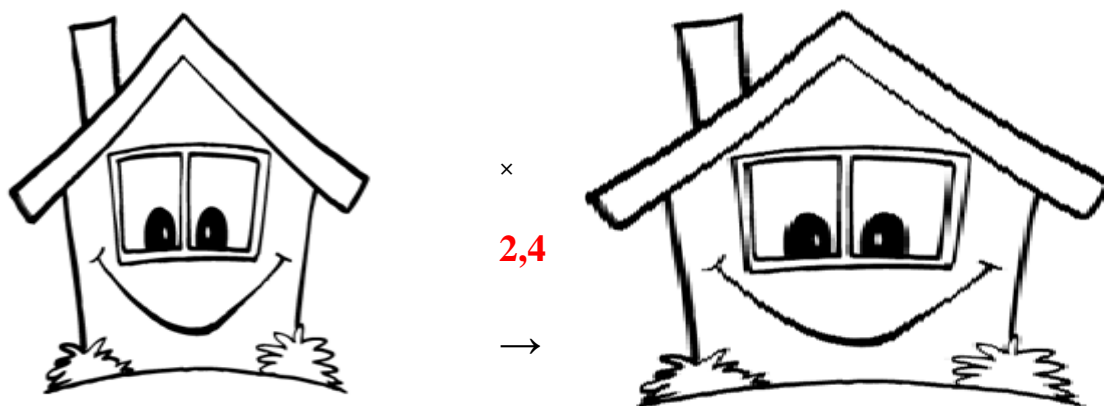
V našo analizo je bilo vključenih 303 naselij. Rezultat obdelave naselij je pokazal, da se je od prve polovice 19. stoletja do danes površina pozidanega območja povečala v povprečju za 240 % po naselju (slika 38), medtem ko se je število objektov povečalo za 120 % po naselju (slika 37). Na podlagi te statistike lahko sklepamo, da so se v večini primerov novogradenj opravile rekonstrukcije starejših objektov ali so se gradili prizidki k že obstoječim objektom. Prav tako pa ta odstotek potrjuje dejstvo, da so objekti, nastali v vmesnem obdobju, večji in zavzemajo večjo neto tlorisno površino.

Slika 37: Indeks spremembe števila objektov od prve polovice 19. stoletja do leta 2010 (Vir: ClipArt, MsWord, 2011).

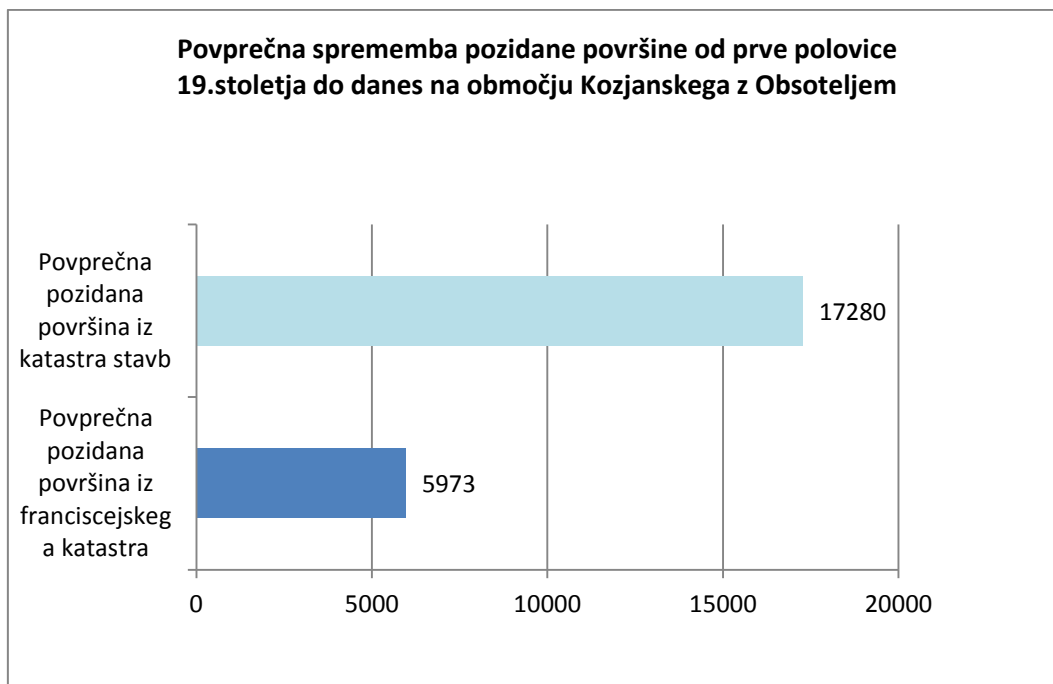

Število objektov se ni večalo v vseh naseljih, temveč je v sedmih obravnavanih naseljih ostalo enako ali se zmanjšalo za največ šest objektov. Ta naselja so Bistrica, Brezje pri Lekmarju, Nimno, Rudnica, Topolovec, Vidovica in Vonarje. Vendar je v primerjavi z ogromnim povečanjem v drugih naseljih to zmanjšanje zanemarljivo.

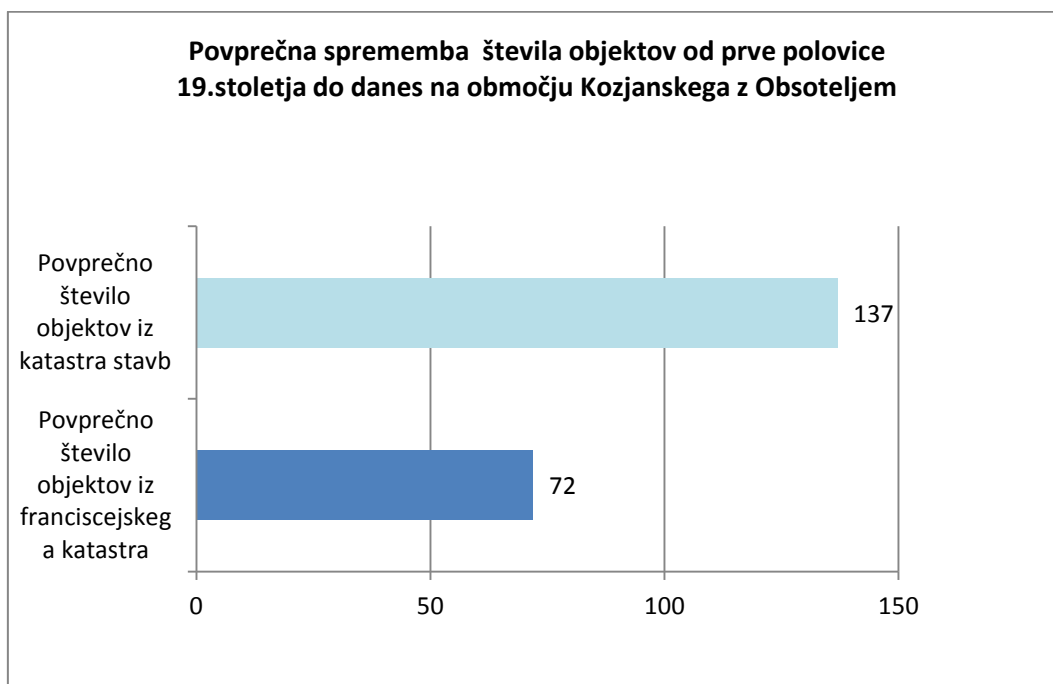
Slika 38: Indeks spremembe pozidane površine od prve polovice 19. stoletja do leta 2010 (Vir: ClipArt, MsWord, 2011).

Sliki 39 in 40 prikazujeta, da se je povprečno število pozidanih m² po naselju povečalo iz slabih 6 tisoč m² na kar 17 tisoč m², število hiš po posameznem naselju pa se je skoraj podvojilo z začetnih 72 na 137.

Slika 39: Povprečna sprememba pozidane površine po posameznem naselju

Slika 40: Povprečna sprememba števila objektov po posameznem naselju

Številčno so opredeljeni podatki po naseljih v Prilogi B: Sprememba pozidane površine in števila objektov po naseljih ter indeksi na območju Obsotelja s Kozjanskim, ki je dodana v prilogo, v njej pa so navedene spremembe pozidane površine in števila objektov ter indeksi.

3.4.3 Razvoj pozidave po tipih podeželja glede na demografske značilnosti

Razvoj pozidave smo analizirali tudi na podlagi druge delitve podeželja na tipe, in sicer glede na demografske značilnosti, za katere smo uporabili kazalec indeks staranja. Glede na vrednost indeksa stanja smo naselja na območju Obsotelja s Kozjanskim razdelili na tri tipe podeželja:

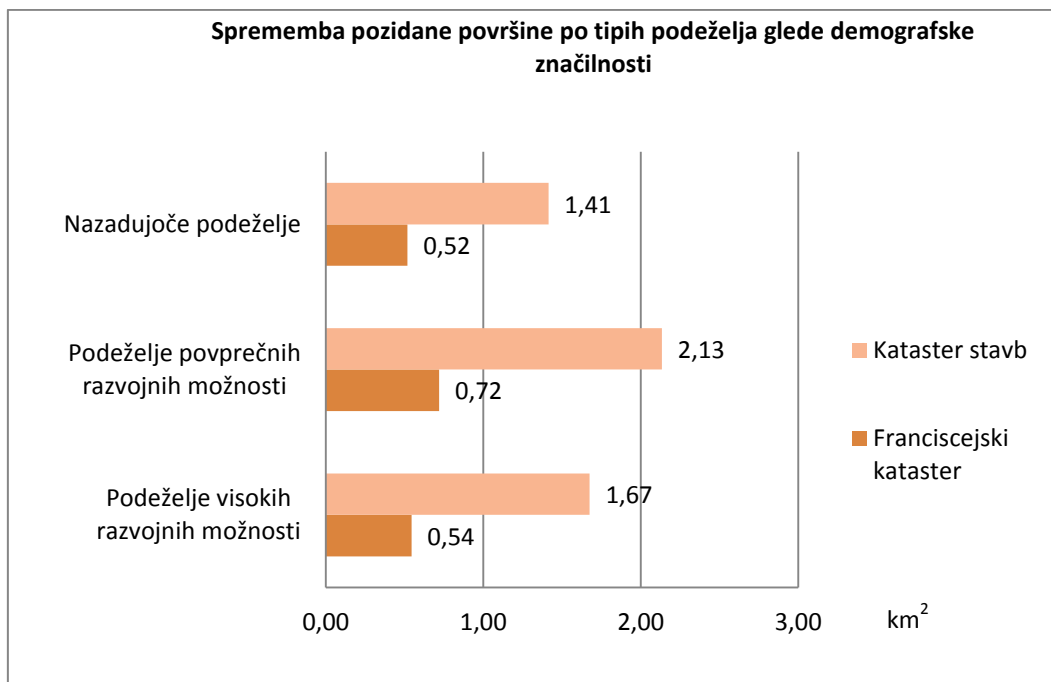
1. **podeželje visokih razvojnih možnosti,**
2. **podeželje povprečni razvojnih možnosti,**
3. **nazadujoče podeželje**

Dobljene vrednosti indeksa staranja iz Statističnega urada Republike Slovenije in vnesene v ArcGIS so služile za izris karte (slika 43). Naknadne obdelave v MsExcel-u so pokazale rezultate, prikazane na slikah 41 in 42.

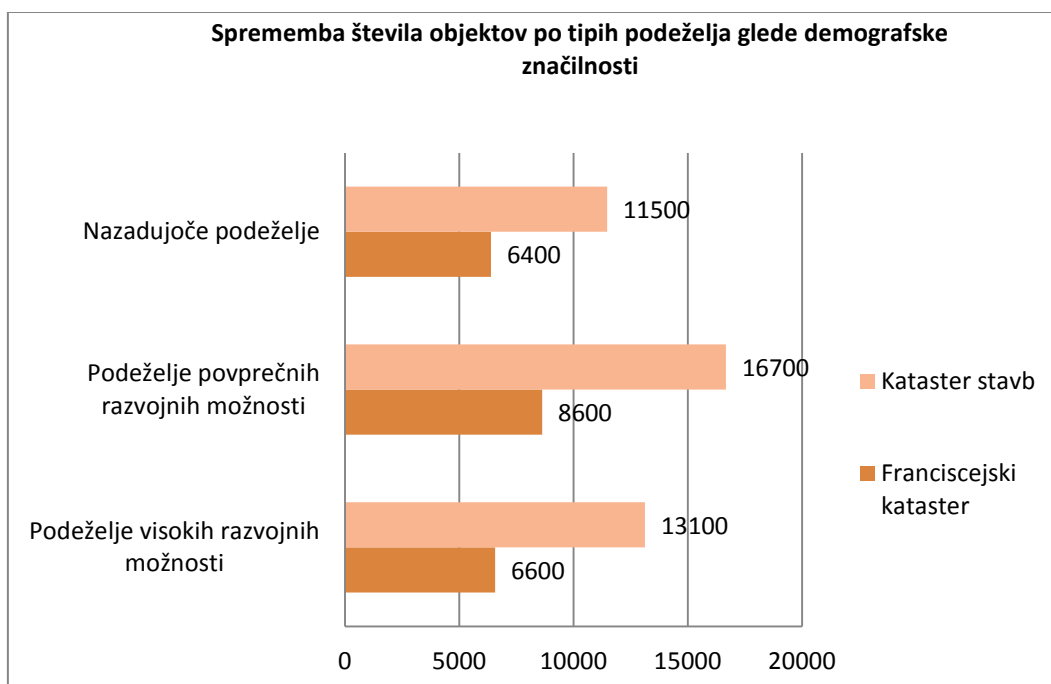
Preglednica 15: Indeks spremembe pozidane površine in spremembe števila objektov po tipih podeželja glede na demografske značilnosti

<i>Tip podeželja</i>	<i>Indeks spremembe pozidane površine</i>	<i>Indeks spremembe števila objektov</i>
Podeželje visokih razvojnih možnosti	308 %	200 %
Podeželje povprečnih razvojnih možnosti	297 %	193 %
Nazadujoče podeželje	273 %	179 %

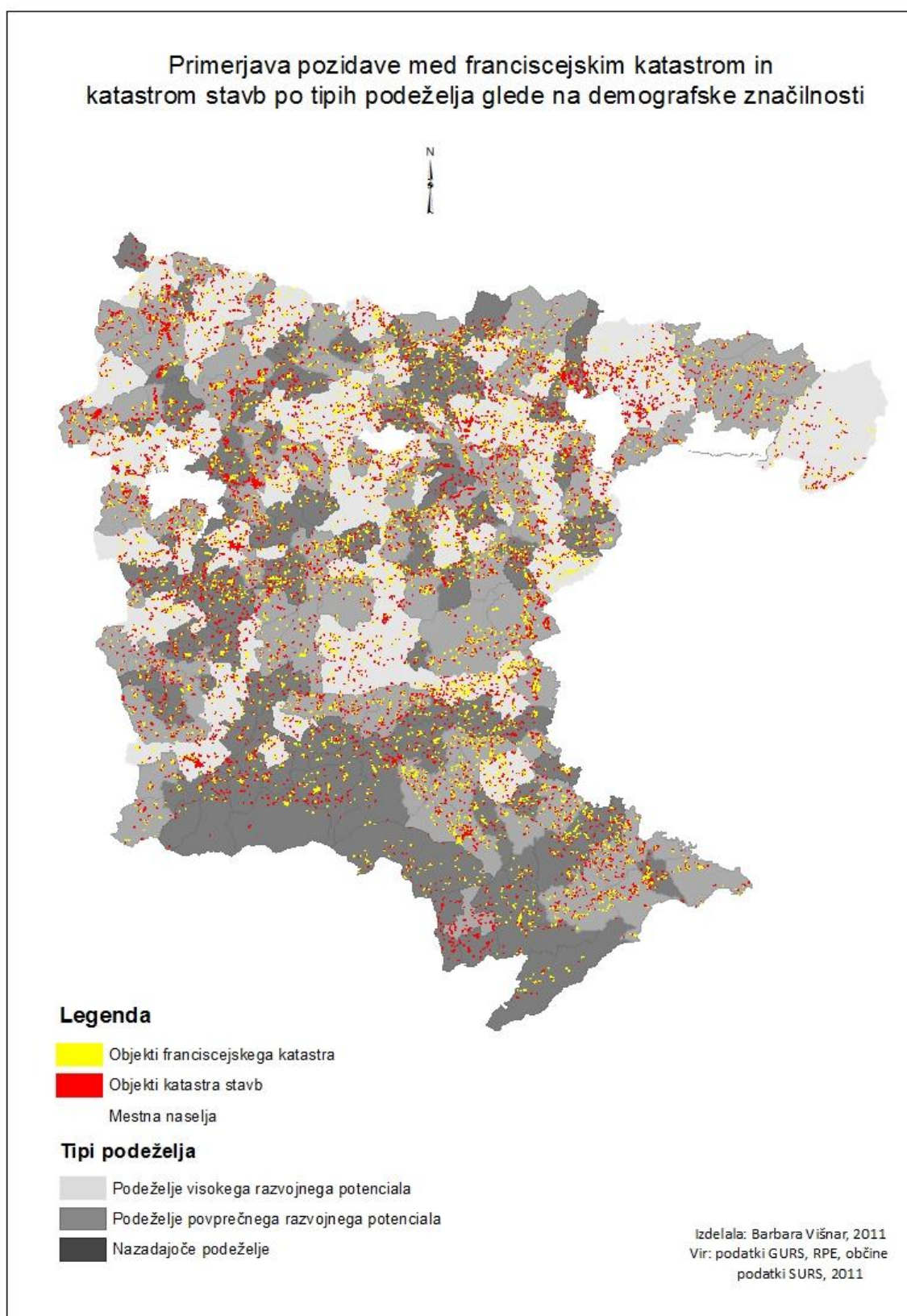
Podobno kot pri določenih tipih podeželja glede na naravnogeografske značilnosti in dejansko rabo nam preglednica 15 prikaže, da je viden trend povečevanja pozidave po tipih podeželja glede na demografske značilnosti. Vrednosti koeficientov pokažejo, da se je odstotek pozidane površine povečeval med 273 % in 308 %, medtem ko se je število objektov povečalo med 179 % in 200 %. Koeficienti predstavljajo, da se je v tretjini primerov povečala le površina obstoječega objekta, medtem ko preostali tretjini pozidane površine pripadeta na novo nastalim objektom.

Slika 41: Graf spremembe pozidane površine po tipih podeželja glede na demografske značilnosti

Slika 42: Graf spremembe števila objektov po tipih podeželja glede na demografske značilnosti

Slika 43: Primerjava pozidave med franciscejskim katastrom in katastrom stavb po tipih podeželja glede na demografske značilnosti

Vir: GURS, RPE, kataster stavb, SURS in lasten zajem.

3.4.4 Razvoj pozidave po tipih podeželja glede na naravnogeografske značilnosti in dejansko rabo tal

Glede na dejansko rabo in naravnogeografske značilnosti območja je podeželje razdeljeno na tri tipe:

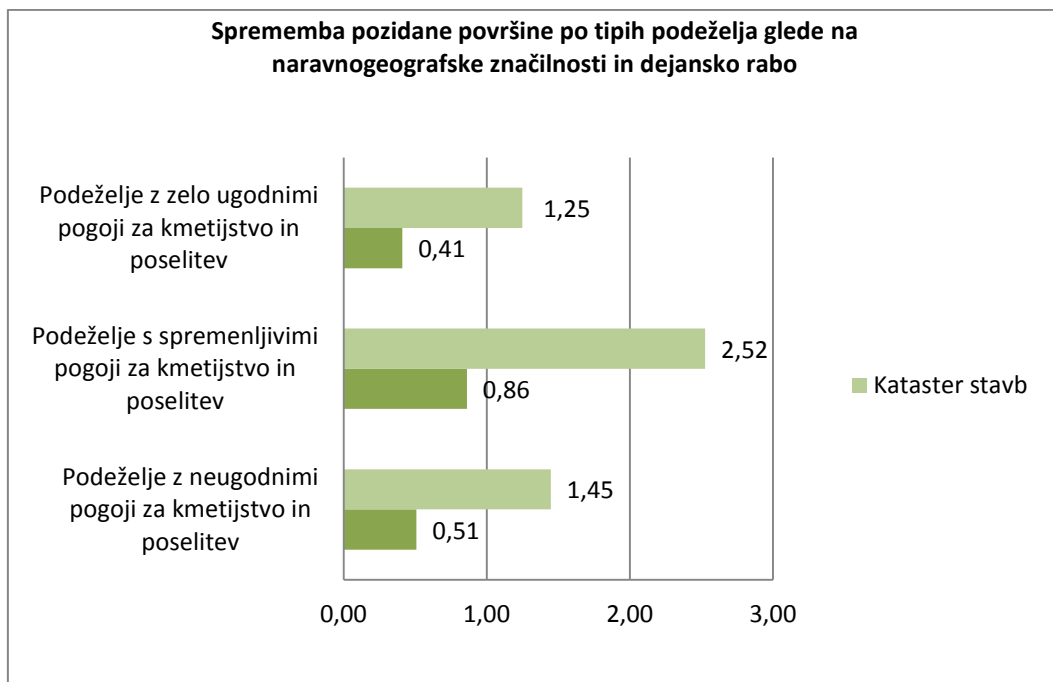
1. podeželje z zelo ugodnimi pogoji za kmetijstvo in poselitev,
2. podeželje s spremenljivimi pogoji za kmetijstvo in poselitev,
3. podeželje z neugodnimi pogoji za kmetijstvo in poselitev.

Preglednica 16: Indeks spremembe pozidane površine in spremembe števila objektov po tipih podeželja glede na naravnogeografske značilnosti in dejansko rabo tal

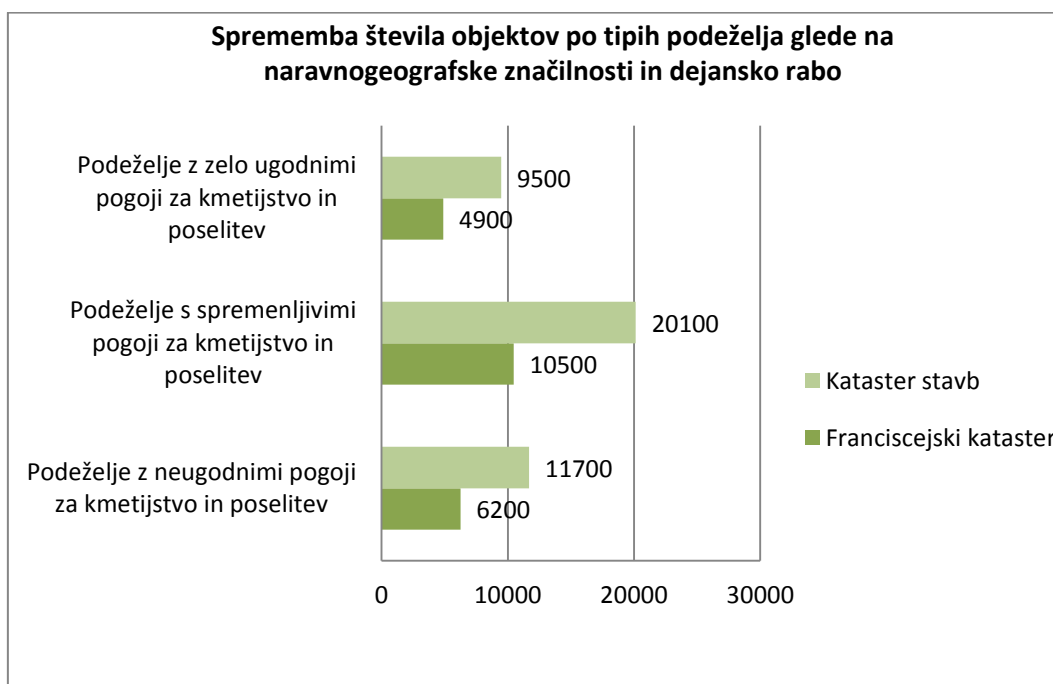
<i>Tip podeželja</i>	<i>Indeks spremembe pozidane površine</i>	<i>Indeks spremembe števila objektov</i>
Podeželje z neugodnimi pogoji za kmetijstvo in poselitev	284 %	187 %
Podeželje s spremenljivimi pogoji za kmetijstvo in poselitev	293 %	192 %
Podeželje z zelo ugodnimi pogoji za kmetijstvo in poselitev	304 %	194 %

Spremljali smo razvoj pozidave po tipih podeželja. Za vsak tip podeželja velja, da je bolj ali manj privlačen za gradnjo in poselitev, a glede širjenja pozidanih površin indeksi med sabo ne odstopajo drastično. Preglednica 16 nam prikazuje, da ima, pričakovano, najmanjšo vrednost indeks za podeželje z neugodnimi pogoji za kmetijstvo in poselitev, ki znaša 284 %. Najvišji indeks spremembe pozidane površine ima območje, ki sodi pod podeželje z zelo ugodnimi pogoji za kmetijstvo, katerega vrednost znaša 304 %. Za vmesnih 293 % so se povečale pozidane površine v podeželju s spremenljivimi pogoji za kmetijstvo in poselitev. Indekse potrjujejo tudi ocenjene vrednosti spremembe pozidane površine in števila objektov na slikah 44 in 45. Grafični izris je prikazan na sliki 46.

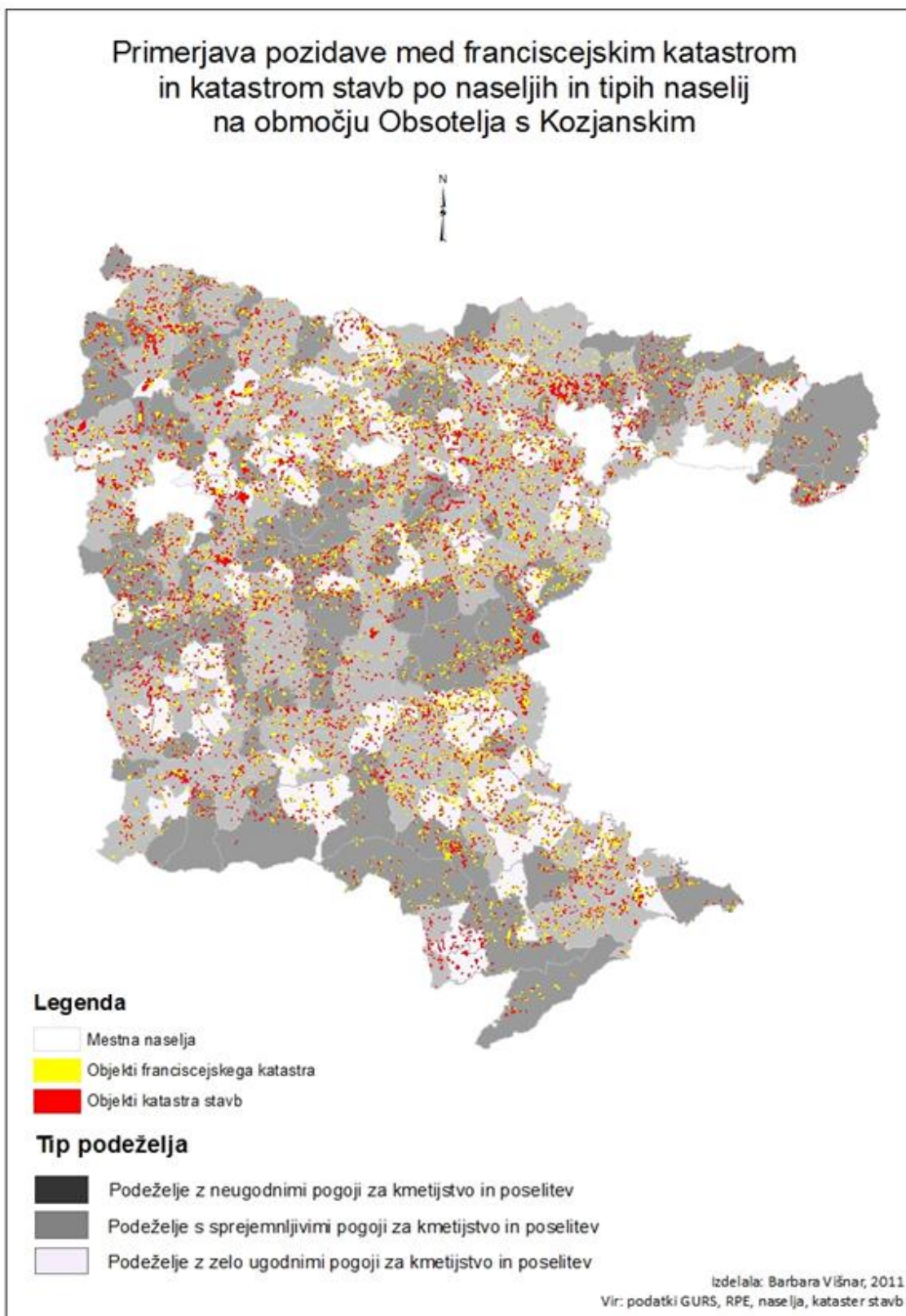
Po količini kmetijskih obdelovalnih površin glede na celotno površino države, torej njiv in vrtov, zaseda Slovenija šele 25. mesto v EU. Te površine obsegajo le 8,8 % države, evropsko povprečje pa znaša kar trikrat več, 25,9 %. V letih 2002–2007 smo zaradi pozidave in urbanizacije v povprečju izgubili 7 ha kmetijskih zemljišč na dan. Tako Slovenija danes premore le približno 900 m² obdelovalnih površin na prebivalca (Zgonik, 2009).

Slika 44: Graf spremembe pozidane površine po tipih podeželja glede na naravnogeografske značilnosti in dejansko rabo tal

Slika 45: Graf spremembe števila objektov po tipih podeželja glede na naravnogeografske značilnosti in dejansko rabo tal

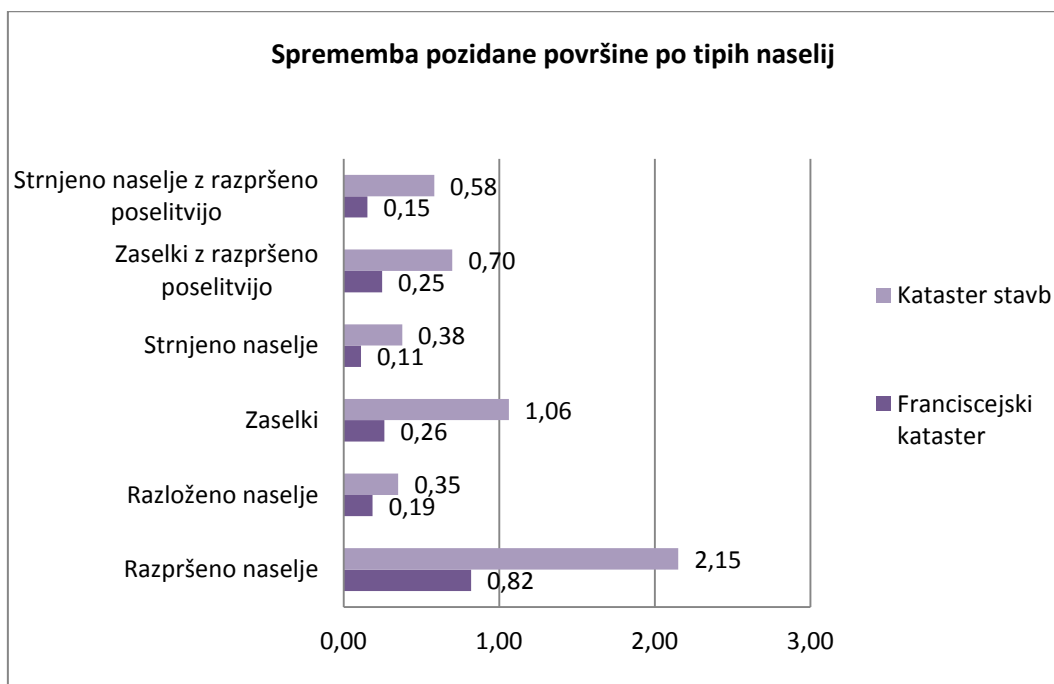

Slika 46: Grafična topografska karta primerjave pozidave med franciscejskim katastrom in katastrom stavb po naseljih in tipih podeželja glede na naravnogeografske značilnosti in dejanske rabe tal
Vir: GURS, RPE, kataster stavb in lasten zajem.

3.4.5 Razvoj pozidave po tipih naselja

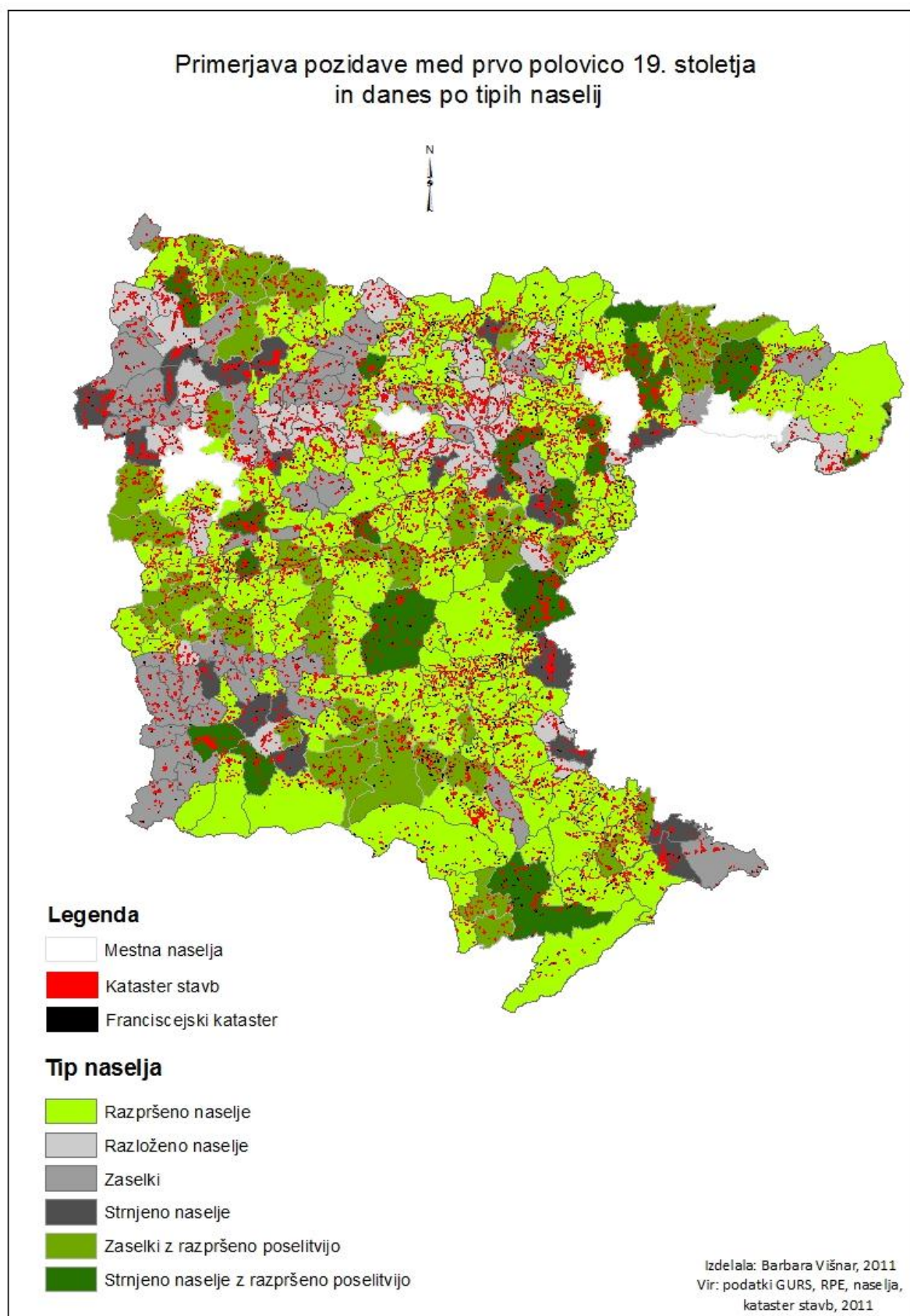
Naselja smo razdelili v šest skupin. Nato smo za vsak tip naselja izračunali površino, ki jo zajema v obravnavanem območju. Dodali smo sloja objektov, zajetih iz franciscejskega katastra, in objekte iz katastra stavb. Za končno analizo smo objekte obeh časovnih obdobjih razdelili po tipih naselij in tako dobili rezultate, predstavljene na slikah 47 in 48. Vrednosti pozidne površine so ocenjene na km², medtem ko je ocenjeno število objektov zaokroženo na stotine.

Največ pozidane površine je v razpršenih naseljih (slika 47). Površina se je povečala za 263 %; iz 0,82 km² v času franciscejskega katastra na današnjih 2,15 km². Največji delež površine sovпада s celotno površino razpršenih naselij, ki zavzema 49 % celotnega obravnavanega ozemlja. Tip naselja zaselki je doživel največji odstotek zvišanja pozidane površine. Pozidava se je povečala iz 0,26 na 1,06 km² ali za kar 406 %. Najnižjo spremembo pozidave so doživela razložena naselja, v katerih se je pozidava povečala »le« za 189 %. Omeniti je treba, da se je pozidana površina iz formiranih strnjenih naselij povečala za kar 337 %; iz 0,11 na 0,38 km².

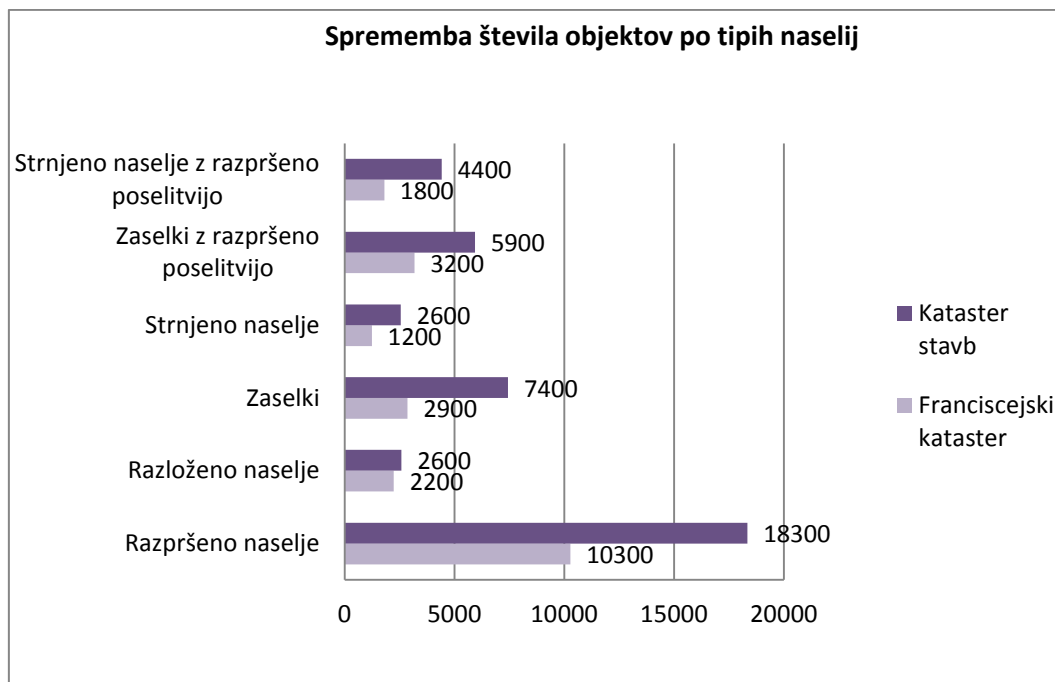

Slika 47: Sprememba pozidane površine po tipih naselij od prve polovice 19. stoletja do danes v km²

Slika 49 nam kaže, da je število objektov po posameznih tipih naselij najvišje v razpršenem tipu naselja. Le-to obsega največjo površino obravnavanega območja (slika 48). Največje povečanje števila objektov se je pokazalo v zaselkih, kjer je število narastlo iz 2900 na 7400 objektov oziroma za 260 %. Visoko vrednost spremembe števila objektov smo ocenili tudi v strnjenih naseljih z razpršeno poselitvijo, kjer je koeficient spremembe 245 %. Najnižje ocenjena sprememba števila objektov se je, s 116 % spremembe, pokazala v razloženih naseljih. Preostali tipi naselij so dosegli spremembo med 178 in 205 %.

Slika 48: Razvoj pozidave po tipih naselij
Vir: GURS, RPE, kataster stavb in lasten zajem.

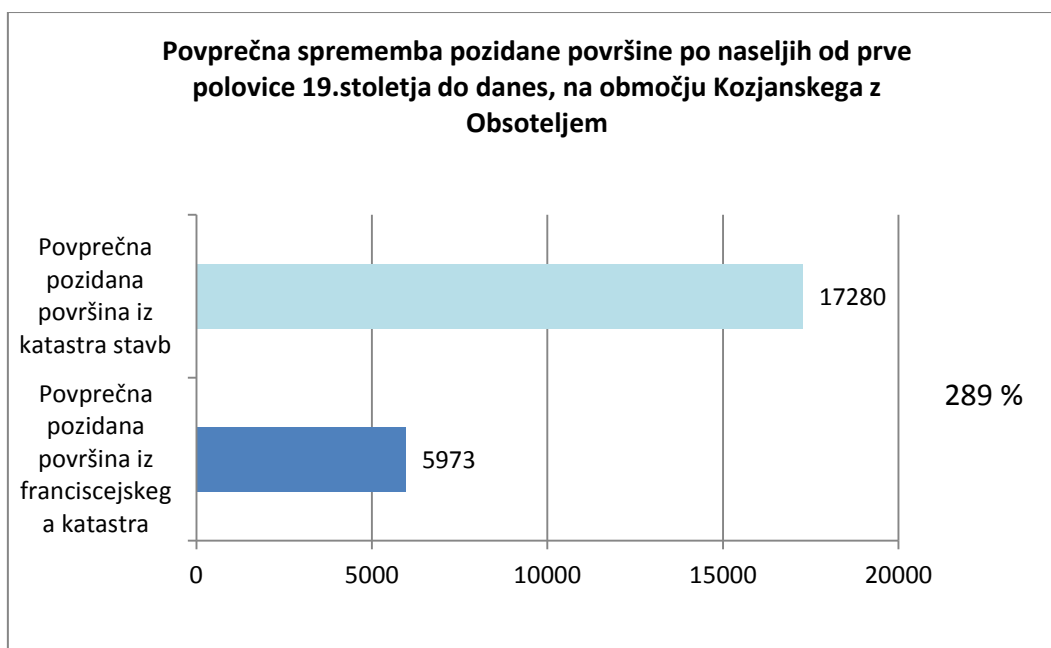
Slika 49: Sprememba števila objektov po tipih naselij od prve polovice 19. stoletja do danes

Na podlagi grafične (slika 48) in numerične analize smo ugotovili, da sta se skladno najbolj povečala pozidana površina in število objektov v tipu naselij zaselki. Pozidana površina je poskočila za 406 %, število objektov pa za 260 %. Posamezni zaselki so se širili in povečevali tako površino kot število objektov. Najnižjo vrednost spremembe so doživela naselja v razloženih naseljih, kjer se je pozidana površina povečala le za 189 %, število objektov pa za 116 %. Sklepamo lahko, da se razložena naselja niso mogla širiti navzven zaradi omejitvenih dejavnikov, najverjetneje naravnogeografskih.

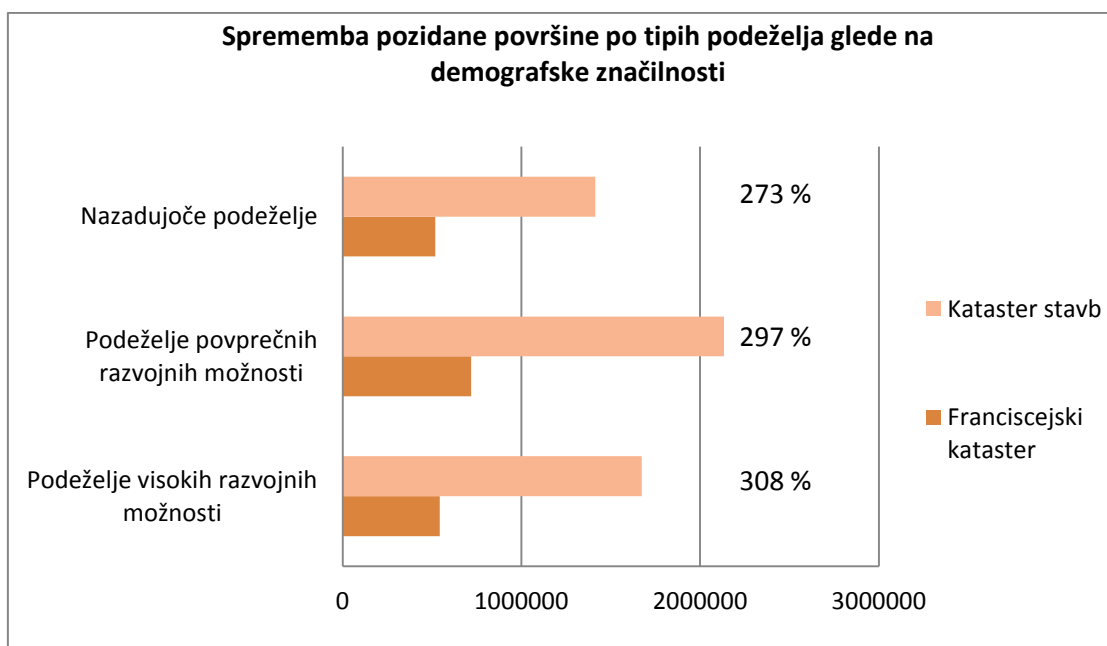
4 SINTEZNE UGOTOVITVE OPRAVLJENIH ANALIZ ZA OBMOČJE OBSOTELJA S KOZJANSKIM

4.1 ANALIZA SPREMEMBE POZIDANIH POVRŠIN

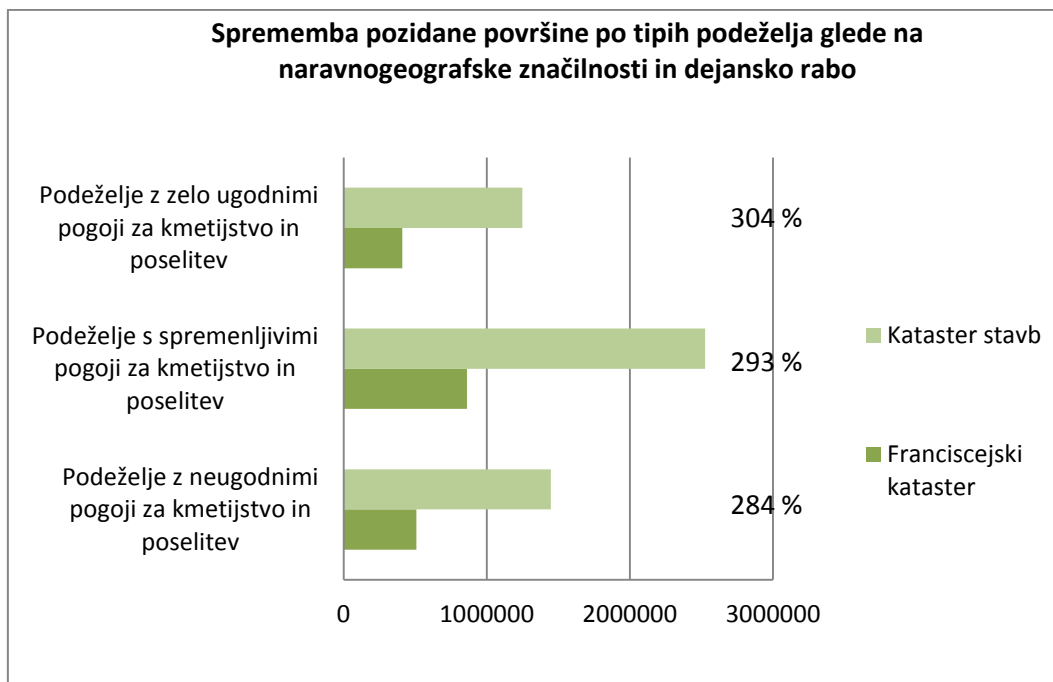
Na naslednjih slikah so predstavljene analize spremembe pozidanih površin.

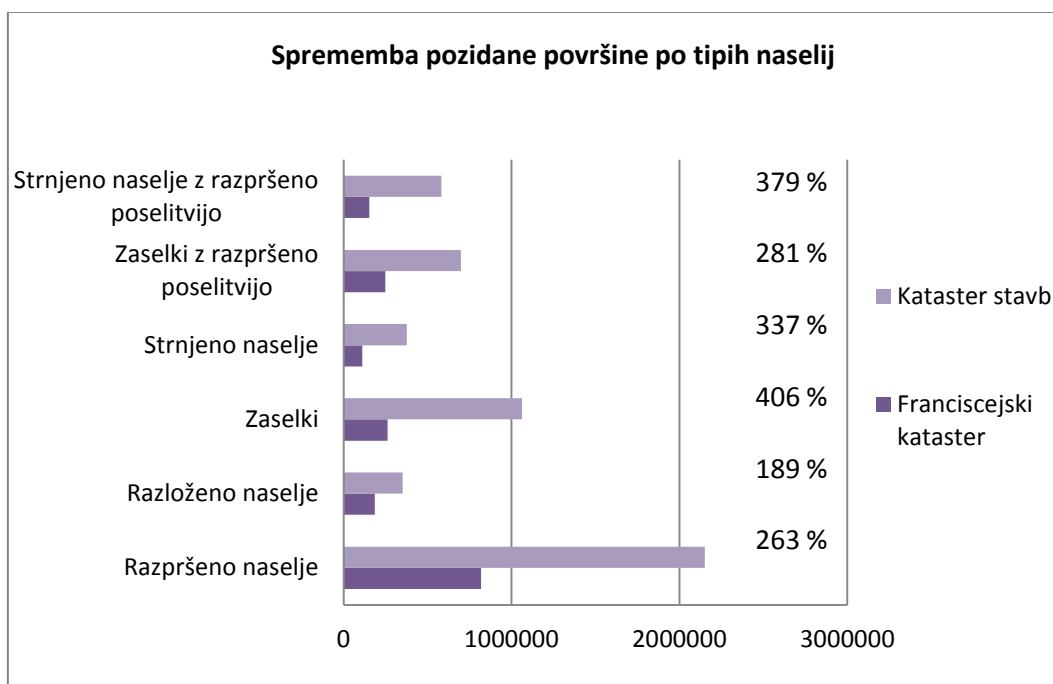
Slika 50: Sprememba pozidane površine po naseljih

Slika 51: Sprememba pozidane površine po tipih podeželja glede na demografske značilnosti

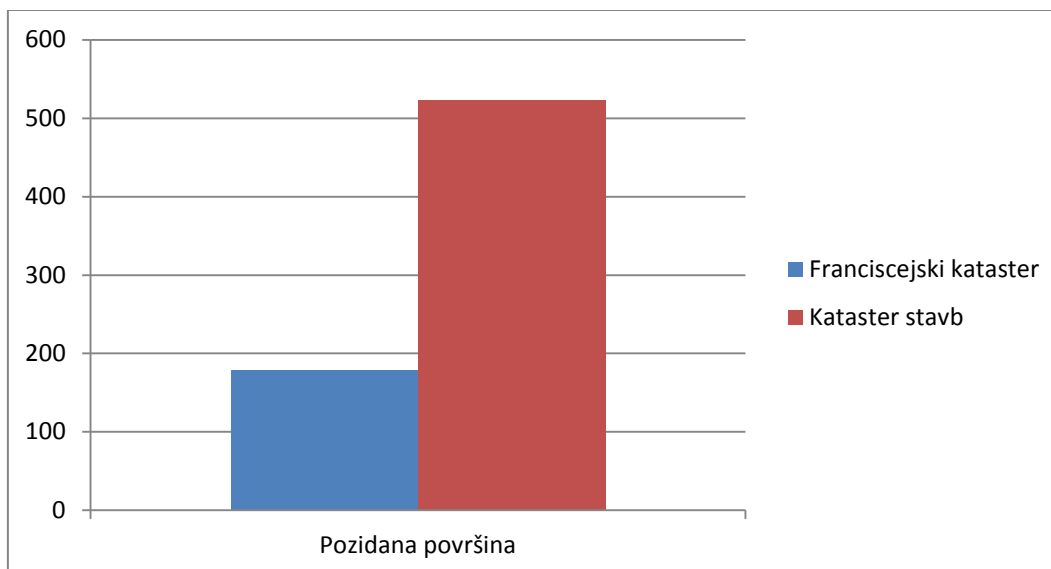
Slika 52: Sprememba pozidane površine po tipih podeželja glede na naravogeografske dejavnike in dejansko rabo

Slika 53: Sprememba pozidane površine po tipih naselij

Analiza podatkov pozidane površine na območju Obsotelja s Kozjanskim je postregla s prepričljivimi rezultati (slike 50, 51, 52 in 53). Med prvo polovico 19. stoletja in letom 2010, ko se je nazadnje dopolnil kataster stavb, torej v 170 letih, se je pozidana površina na obravnavanem območju povečala za slabih 300 % (slika 54). Če pogledamo spremembo površine v povprečjih po posameznih naseljih (slika 50), se je površina povečala za 289 %.

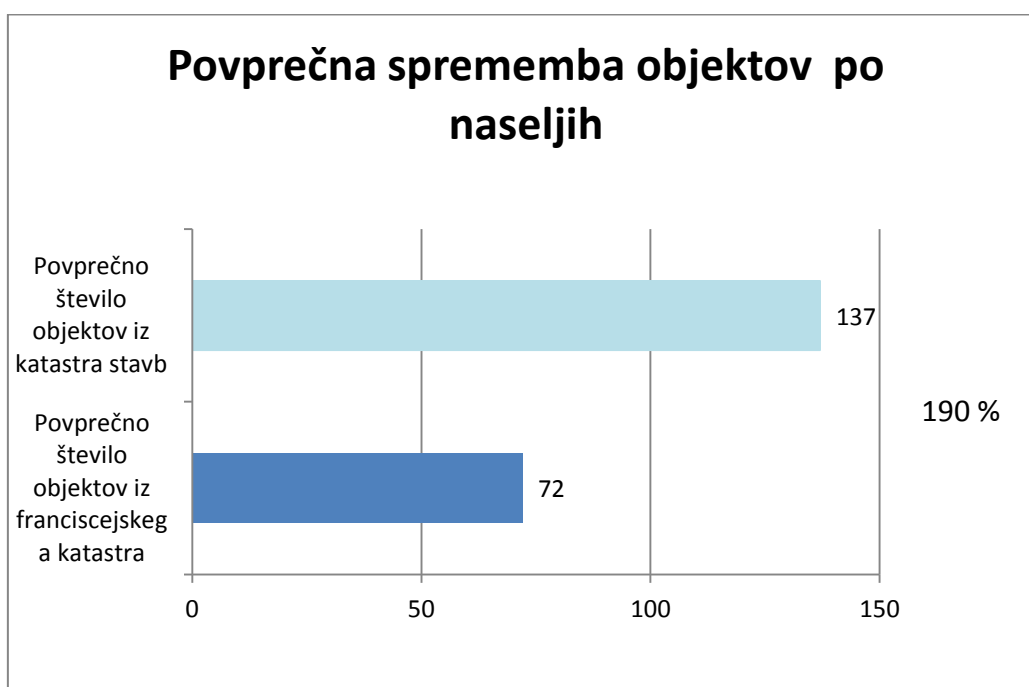
Na celotnem podeželskem območju, ki po podatkih, povzetih iz grafične obdelave v programu ArcGIS, meri 621 km², je bil odstotek pozidanih površin v prvi polovici 19. stoletja 0,28 % in je do leta 2010 narasel na 0,84 %, in predstavlja kar 520 ha pozidanih površin objektov, katerim pa bi lahko dodali še površino funkcionalnega zemljišča okoli objekta in tako dobili še precej višje vrednosti.

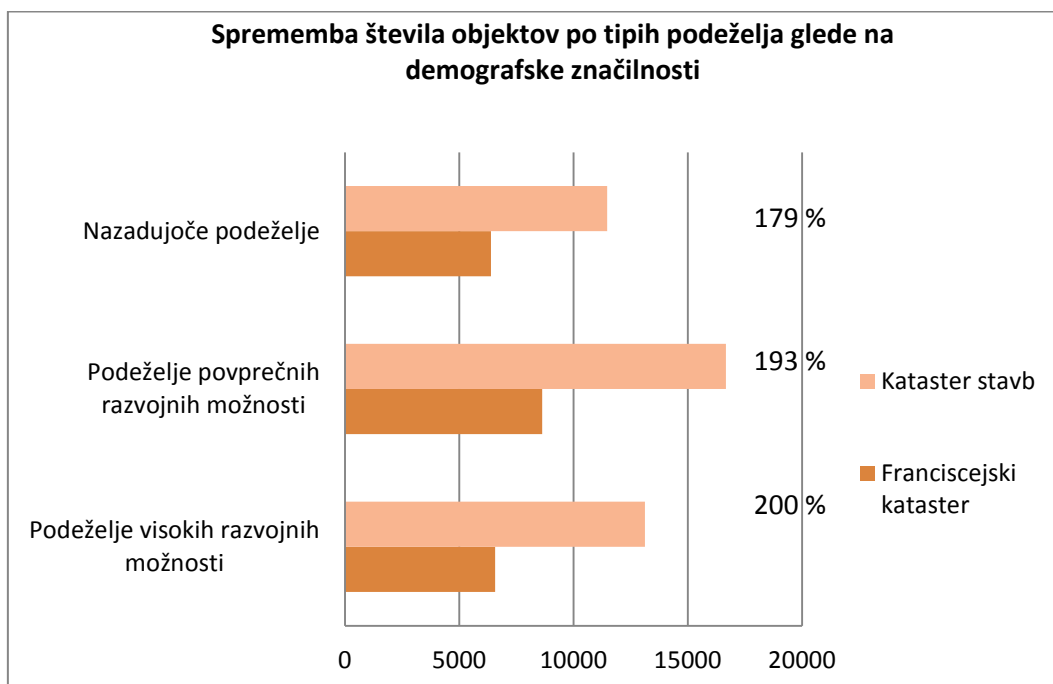
Slika 54: Vrednosti pozidane površine iz prve polovice 19. stoletja in danes na območju Obsotelja s Kozjanskim

4.2 ANALIZA SPREMEMBE ŠTEVILA OBJEKTOV

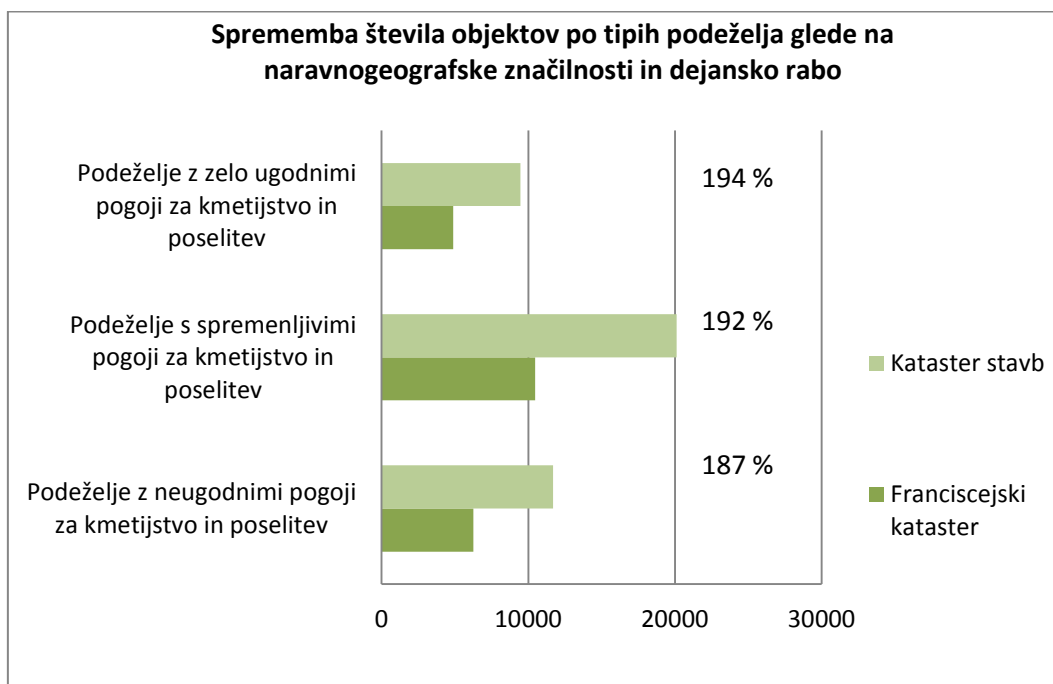
Na naslednjih slikah so predstavljene analize spremembe števila objektov.

Slika 55: Sprememba števila objektov po naseljih

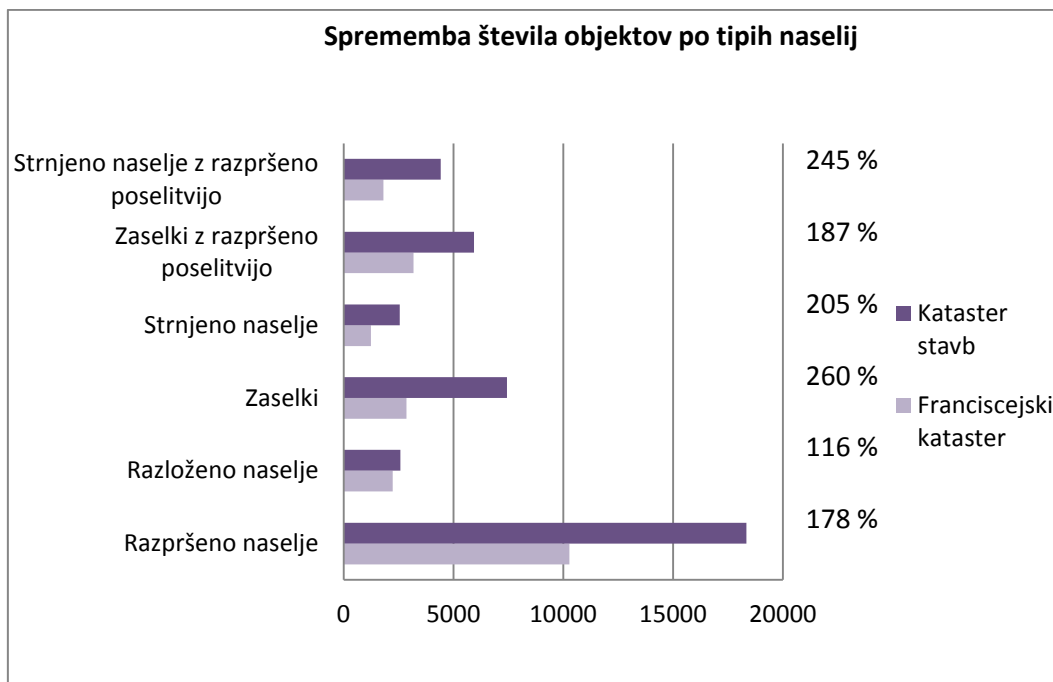

Slika 56: Sprememba števila objektov po tipih podeželja glede na demografske značilnosti

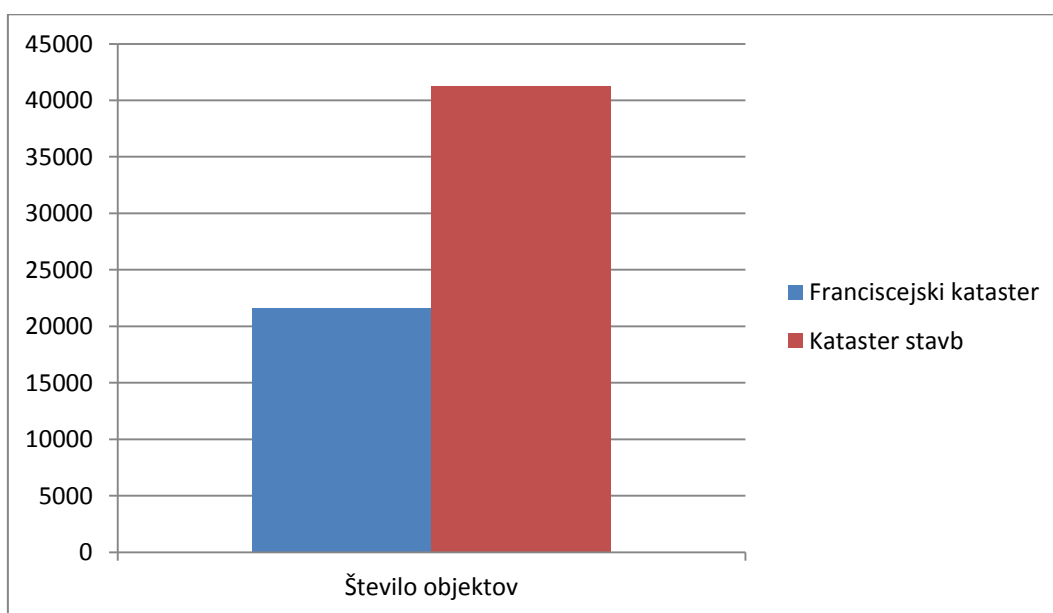

Slika 57: Sprememba števila objektov po tipih podeželja glede na naravnogeografske dejavnike in dejansko rabo

Število objektov se je v celoti povečalo za slabih 200 % (slika 59); iz okoli 21 tisoč objektov na 41 tisoč. Po posameznem naselju se je število objektov povprečno povečalo za 190 % (slika 55).

Slika 58: Sprememba števila objektov po tipih naselij

Slika 59: Vrednosti števila objektov iz prve polovice 19. stoletja in danes na območju Obsotelja s Kozjanskim

Kot smo v predhodnih analizah že ugotovili, se število objektov ni povečevalo sorazmerno s pozidano površino, ki se je v splošnem povečala za 290 %. Vzrok temu je gradnja v poznih 70. letih prejšnjega stoletja, ko je bil trend zidati večje stanovanjske hiše, hkrati pa se v današnjem kapitalistično usmerjenem svetu opaža porast izgradnje obrtnih con, ki imajo večjo gradbeno površino. V tem obdobju so se stare hiše rekonstruirale in s tem morebitno povečale svojo površino in jo prilagodile sodobnim trendom.

5 ZAKLJUČEK IN RAZPRAVA

V današnjem času je trajnostni razvoj vse bolj pomemben dejavnik na vseh področjih človekovega delovanja. Poudarek je predvsem na razvoju podeželja, saj je to območje, kjer se izvajajo kmetijske dejavnosti in pridelava ter gospodarjenje s hrano. Vendar pa ljudje ta prostor vse bolj izkoriščamo za dejavnosti, ki niso v skladu s prvotnimi funkcijami podeželja. Na podobo in funkcionalno izkoriščenost podeželja najbolj trajno vpliva pozidava, saj z vsakim objektom posežemo in trajno spremenimo naravnogeografske značilnosti površja ter zmanjšujemo delež potencialne obdelovalne zemlje. Zato smo diplomsko nalogo posvetili analizam spremembe pozidave na območju Obsotelja s Kozjanskim.

Na podlagi dejanske rabe, naravnogeografskih značilnosti, števila prebivalstva in indeksa staranja prebivalstva smo temeljito spoznali obravnavano območje ter določili tipe podeželja.

Podrobneje smo pregledali morfološko zgradbo naselij na obravnavanem območju in s pomočjo prepoznanih oblik obstoječih naselij, določili tudi njihovo tipologijo.

Za potrebe analize spremembe pozidave smo uporabili franciscejski kataster, ki je zaradi svoje estetske dovršenosti in natančnosti podatkov še danes izhodišče za marsikatero analizo. Na podlagi kart iz prve polovice 19. stoletja smo zajeli vsak objekt posebej po katastrskih občinah in tako dobili izhodiščni sloj za primerjavo s sedanjim katastrom stavb, ki se shranjuje in ažurira na Geodetski upravi Republike Slovenije.

Pričakovali smo, da se bo površina pozidanih površin in število objektov povečala vsaj za 500 %, kar bi v 170 letih pomenilo spremembo pozidane površine za 0,05 km² in 650 objektov na leto. Vendar smo to domnevo ovrgli. Povečanje pozidane površine za 300 %, z odstopanji glede na analize po posameznih tipih podeželja, pomeni, da se je v zadnjih 170 letih pozidalo 340 ha kmetijskih površin oziroma 0,02 km². Ob podrobnejši analizi bi pozidani površini res morali prišteti še vsa funkcionalna zemljišča posameznega objekta, ki so neuporabna za kmetijsko obdelavo, saj služijo izključno funkciji obhišnih opravil. Vendar smo ocenili, da se je na celotnem podeželskem območju zgradilo 20 tisoč novih objektov, kar predstavlja le 120 objektov na leto oziroma splošno povečanje za 200 %. Tako je imelo območje Obsotelja s Kozjanskim leta 2010, ocenjeno na podlagi podatkov katastra stavb, pozidanih 5,22 km² površin in 41 tisoč objektov na območju velikosti 621 km². Z analizami smo ovrgli prvo zastavljeno domnevo, da se je delež pozidane površin in število objektov na območju Obsotelja s Kozjanskim povečalo za več kot 500 %.

Zanimivi so podatki razvoja pozidave po tipih podeželja, ki so v skladu z začetnimi predvidevanji, da se je pozidava najbolj širila na območjih z najboljšimi naravnogeografskimi in demografskimi značilnostmi. V obeh delitvah podeželja, tako glede na naravnogeografske dejavnike in dejansko rabo

tal kot glede na demografijo, se je izkazalo, da je največje povišanje deleža pozidanih površin in števila objektov v najugodnejšem tipu podeželja. Pri delitvi glede na naravnogeografske značilnosti, v tipu podeželje z ugodnimi pogoji za kmetijstvo in poselitev, pri tipih podeželja glede na demografijo pa v tipu podeželje visokih razvojnih možnosti. Vendar je razpon odstotkov od najmanj do najbolj ugodnega tipa podeželja glede na naravnogeografske značilnosti in dejansko rabo tal le 20 %, pri razdelitvi podeželja glede na demografske značilnosti pa 35 %. Glede na celotno zvišanje pozidave predstavlja to nizek odstotek. Na podlagi teh rezultatov smo drugo domnevo sicer potrdili, vendar so odstopanja majhna.

Skoraj polovica območja Obsotelja s Kozjanskim ima razpršeno poselitev. K temu bi lahko dodali še delež razpršene poselitve v tipih naselij zaselki z razpršeno poselitvijo in strnjena naselja z razpršeno poselitvijo, ki predstavljata še dodatnih 24 % površine območja, in tako dobili 73 % delež obravnavanega območja. V večini naselij teh dveh tipov je v večji meri zastopana razpršena poselitev kot strnjen del, bodisi v obliki strnjene naselja bodisi zaselka. Zato lahko z gotovostjo potrdimo, da je najbolj razširjen tip naselja na obravnavanem območju razpršeno naselje. Na podlagi analiz smo ugotovili, da se je pozidava v razpršenem tipu naselja povečala za 263 %. Odstotek je visok, vendar ne dosega splošnega povprečja spremembe pozidane površine na obravnavanem območju, ki znaša 300 %. Največji delež spremembe pozidave so doživeli zaselki, kjer se je pozidana površina zvišala za kar 406 %, kar je za dobrih 100 % več, kot je splošno povprečje. Najnižji delež spremembe je ocenjen v tipu naselij razložena naselja, ki imajo tako po pozidani površini kot številu objektov najnižji odstotek spremembe. Sprememba števila objektov je v razpršenem tipu naselja druga najnižja z 178 % in pod splošnim povprečjem celotnega območja, ki znaša 200 %. Najvišja sprememba števila objektov je prav tako ocenjena v tipu naselja zaselki z 260 %. Dobljeni rezultati nam potrdijo del tretje domneve, ki navaja, da največji delež površine predstavljajo razpršena naselja, medtem ko se zavrne drugi del, kajti pozidana površina se je največ povečala v tipu naselja zaselki.

Rezultati pokažejo, da se je pozidava razširila v velikem obsegu, vendar pod našimi pričakovanji. K nizki spremembi pozidave je pripomoglo dejstvo, da območje Obsotelja s Kozjanskim po vseh statistikah sodi med razvojno ogrožena območja zaradi odmaknjene lege in slabih prometnih povezav, hribovitega reliefa s strmimi nakloni in slabega gospodarskega razvoja ter obmejnega položaja in je na podlagi naštetih dejavnikov dokaj neprivlačno za množično poselitev.

Kljub temu se je treba vsakega posega v podeželski prostor lotiti z odgovornim načrtovanjem in zavestjo, da zemlje nismo podedovali od svojih dedov, temveč smo si jo izposodili od svojih vnukov.

VIRI IN LITERATURA

- Arhivski viri za urbanistično in arhitekturno zgodovino na Slovenskem (16.–19. stoletje).
<http://okinformatika.com/arhiv/urbanizem/gorika/460-francoski-kataster.html> (pridobljeno november 2011).
- Curk, J. 1991. Trgi in mesta na slovenskem Štajerskem. Urbanogradbeni oris do začetka 20. stoletja. Maribor, Založba Obzorja: 227 str.
- Dekleva, J., Ogorelec, B. 1988. Vprašanja razvoja podeželja. Ljubljana, Urbanistični inštitut SRS: 25 str.
- Ferlan, M. 2005. Evidentiranje nepremičnin. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo: 262 str.
- Fister, P. 1993. Glosar arhitekturne tipologije. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor Republike Slovenije, Zavod za prostorsko planiranje: 144 str.
- Gabrijelčič, P. 1985. Varstvo in urejanje kulturne krajine. Magistrska naloga. Ljubljana, Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo: 458 str.
- Gabrijelčič, P., Fikfak, A. 2002. Rurizem in ruralna arhitektura. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo: 163 str.
- Kladnik, D. 1999. Leksikon geografije podeželja. Ljubljana, Inštitut za geografijo: 318 str.
- Kladnik, D., Ravbar, M. 2003. Členitev slovenskega podeželja (Prispevek k usmerjanju skladnega regionalnega razvoja). Ljubljana, Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU: 196 str.
- Klemenčič, M., Lampič, B., Potočnik Slavič, I. 2008. Življenjska (ne)moč obrobnihih podeželskih območij v Sloveniji. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo: 149 str.
- Kokole, V., Kokole, V. 1998. Naselja in poselitev. V: Geografija Slovenije, Ljubljana, Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, 198 str.
- Kovačič, M., Gosar, L., Perpar, A. 2000. Členitev podeželja v Sloveniji. Sodobno kmetijstvo, 96, 2: 49–61.
- Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano 2006. Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007–2013, Priloga 3: Opis območij z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost.

http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/PRP/dec09/Priloga_3.pdf (pridobljeno avgust 2011).

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. 2011. Javno dostopni podatki. Grafični podatki RABA za celo Slovenijo.

<http://rkg.gov.si/GERK/> (pridobljeno oktober 2011).

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Spletni pregledovalnik GERK.

<http://rkg.gov.si/GERK/viewer.jsp> (pridobljeno oktober 2011).

Mrežna razvojna agencija Obsotelje in Kozjansko. 2006. Območni razvojni program Obsotelja in Kozjanskega. Šentjur, Razvojna Agencija Kozjansko: 185 str.

Perko, D., Drozg, V., Černe, A., Kladnik, D., Orožem Adamič, M., et al. 1995. Krajevni leksikon Slovenije. Ljubljana, DZS: 638 str.

Perko, D. 2001. Analiza površja Slovenije s stometriskim digitalnim modelom reliefa. Ljubljana, Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU: 223 str.

http://books.google.com/books?id=WzII3xXufJEC&pg=PA82&dq=nadmorska+vi%C5%A1ina&hl=sl&ei=ikWHTpbpAsnQsgbEh7HgAQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=4&ved=0CDsQ6AEwAw#v=onepage&q=nadmorska%20vi%C5%A1ina&f=false (pridobljeno september 2011).

Perko, D. 2007. Morfometrija površja Slovenije. Ljubljana, Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU: 93 str.

http://books.google.si/books?id=aFpEuFaG2IEC&pg=PA45&lpg=PA45&dq=ravnina,+gri%C4%8D,+hrib&source=bl&ots=u3t_39NbMy&sig=CQqtOJzTOoV5rwwLGmrKXYN0-cw&hl=sl&ei=g06HTqaWHeSo0QXq7_AC&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1&ved=0CBYQ6AEwAA#v=onepage&q=ravnina%2C%20gri%C4%8D%2C%20hrib&f=false (pridobljeno september 2011).

Petek, F., Fridl, J. 2004. Pretvarjanje listov zemljiško-katastrskega načrta v Gauss-Krugerjev koordinatni sistem. Geografski vestnik: 76, 2: 75–87.

Prosen, A. 1987. Planiranje podeželskega prostora. Raziskovalna naloga. Ljubljana, Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo, VTOZD Gradbeništvo in geodezija, Katedra za prostorsko planiranje: 196 str.

Prosen, A. 1993. Sonaravno urejanje podeželskega prostora. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo, katedra za prostorsko planiranje: 179 str.

Prosen, A. 2008. Ruralno planiranje. 2. predavanje – pojem podeželja, funkcije. 43 diapozitivov.

Ravbar, M. 1995. Zasnova poselitve v Sloveniji. Aplikativno-raziskovalni projekt Ministrstva za znanost in tehnologijo za leti 1994 in 1995. Ljubljana, Inštitut za geografijo v Ljubljani: 152 str.

Simoneti, M., Zavodnik Lamovšek, A. 2009. Prostor za vsakdanjo rabo. Širimo znanje za sodelovanje pri urejanju prostora. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor, 53 str.

http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/publikacije/drugo/prostor_za_vsakdanjo_rabo.pdf

Turk Niskač, B., Klaus, S., Starec, S. 2010. Urbano življenje ob kmetijah ali ruralno življenje ob stolpnih? Dilema jasne ločnice med urbanim in ruralnim. Urbani izziv: 21, 1: 32–41.

<http://urbani-izziv.uirs.si/sl/Izdane%C5%A1tevilke/2010/tabid/249/Default.aspx> (pridobljeno september 2011).

Urbanistični inštitut Republike Slovenije. 2004. Regionalna zasnova prostorskega razvoja Savinjske.

<http://rzpr-savinjska.uirs.si/index1.htm> (pridobljeno junij 2011).

Zakon o določanju območij ter o imenovanju in označevanju naselij, ulic in stavb (ZDOIONUS). UL RS št. 25/2008.

<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200825&stevilka=910> (pridobljeno avgust 2011).

Zavodnik Lamovšek, A., Fikfak, A., Barbič, A., Baša, M., Prosen, A., Perpar, A. 2010. Podeželje na preizkušnji. Jubilejna monografija ob upokojitvi izr. prof. dr. Antona Prosenca. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo: 267 str.

Zgonik, S. 2009. Konec nekega obdobja. Kaj prinašajo predlagane spremembe zakon o kmetijskih zemljiščih. Mladina, 31 (6.8.2009).

http://www.mladina.si/47887/konec_nekega_obdobja/?utm_source=tednik%2F200931%2Fkonec_nekega_obdobja&utm_medium=web&utm_campaign=oldLink (pridobljeno oktober 2011).

Drugi viri

e-šolstvo idr., e-Gradiva. Kartografija v učni snovi srednje šole.

http://egradiva.gis.si/web/3.-letnik-geografija/slovenija-povrsje;jsessionid=F6C2814DF198F17568A9803F44E238B7?p_p_id=GSS_T09_P06_WAR_GSS_T09_P06portlet_INSTANCE_F11p&p_p_lifecycle=0&p_p_state=maximized&p_p_col_id=column-3&p_p_col_pos=2&p_p_col_count=6 (pridobljeno september 2011).

Pregled po mestnih območjih. 2010. Statistični letopis 2010. Ljubljana, Statistični urad Republike Slovenije.

<http://www.stat.si/letopis/2008/SLO/32-08.pdf> (pridobljeno julij 2011).

Prikaz naklonov, nadmorske višine, kmetijskih zemljišč ... Slovenije

http://www.gis.si/egw/GSS_T09_P06/index.html (pridobljeno november 2011).

Slovenske regije v številkah. 2011. Ljubljana, Statistični urad Republike Slovenije.

<http://www.stat.si/doc/pub/REGIJE-2011-INTERNET.pdf> (pridobljeno junij 2011).

Spletna stran Evropske komisije za okolje.

<http://www.eea.europa.eu/sl/themes/urban/about-the-urban-environment> (pridobljeno september 2011).

Spletna stran Slonep.net.

<http://www.slonep.net/vodic/zivljenjski-zapleti/?view=vprasanja&direct=4032> (pridobljeno julij 2011 za 2004).

Spletna stran Arhivsko gradivo, Zemljevidi-Katastrskih map.

http://www.zape.si/srd/srd_kataster.htm (pridobljeno avgust 2011).

Spletna stran Protraditione.

<http://www.protraditione.net/showthread.php?t=908> (pridobljeno avgust 2011).

Wikipedia (definicija naselja).

<http://sl.wikipedia.org/wiki/Naselje> (pridobljeno avgust 2011).

The 'geniusloci' of Hamar

http://www.ifeas.uni-mainz.de/ethno/kulturanthro_afrika/25.pdf (pridobljeno november 2011).

»Ta stran je namenoma prazna.«

**PRILOGA A: TOČKOVANJE POSAMEZNIH NASELIJ GLEDE NA
NARAVNOGEOGRAFSKE DEJAVNIKE IN DEJANSKO RABO TAL**

	<i>Nadmorska višina</i>	<i>Naklon</i>	<i>Raba</i>	<i>Skupaj</i>
Žahenberg	3	2	5	5
Žegar	1	0	1	3
Babna Brda	2	2	4	6
Babna Gora	3	0	3	3
Babna Reka	3	0	3	4
Beli Potok pri	3	0	3	4
Belo	3	0	3	5
Bezgovica	3	0	3	5
Bezovje pri Šentjurju	3	2	5	6
Bistrica	2	2	4	6
Bistrica ob Sotli	3	2	5	7
Bobovo pri Šmarju	3	2	5	7
Bobovo pri Ponikvi	2	0	2	4
Bodrež	2	2	4	6
Bodrišna vas	3	2	5	7
Boletina	2	0	2	4
Botričnica	3	0	3	5
Brdo	1	0	1	3
Brecljevo	2	0	2	4
Brestovec	3	2	5	7
Brezje ob Slomu	2	0	2	4
Brezje pri Dobjem	2	2	4	6
Brezje pri Lekmarju	2	0	2	4
Brezje pri Podplatu	3	0	3	5
Brezovec pri Polju	3	0	3	5
Brezovec pri Rogatcu	3	2	5	5
Bukovje pri Slivnici	2	2	4	4
Bukovje v Babni Gori	2	0	2	3
Bučje	3	0	3	5
Čača vas	3	2	5	5
Cerovec	2	0	2	2
Cerovec pod Bočem	2	0	2	2
Cerovec pri Šmarju	3	0	3	3
Ceste	3	0	3	5
Cmerezška Gorca	3	0	3	4
Črešnjevce ob Bistrici	2	0	2	4
Črnelica	1	0	1	2
Dekmanca	2	0	2	4
Dobje pri Lesičnem	3	0	3	5
Dobje pri Planini	2	0	2	4

	<i>Nadmorska višina</i>	<i>Naklon</i>	<i>Raba</i>	<i>Skupaj</i>
Dobležiče	2	0	2	4
Dobovec pri Ponikvi	3	0	3	5
Dobovec pri Rogatcu	3	0	3	3
Dobrina	3	0	3	3
Dol pri Šmarju	2	2	4	4
Dol pri Pristavi	1	0	1	3
Dole	0	0	0	2
Dolga Gora	3	2	5	7
Donačka Gora	2	0	2	3
Doropolje	2	0	2	2
Dragomilo	1	0	1	2
Dramlje	2	0	2	4
Drensko Rebro	3	0	3	5
Drevenik	3	2	5	5
Drobinsko	3	2	5	6
Dvor	3	0	3	5
Gabrce	3	0	3	5
Gabrovec pri	3	0	3	4
Gaj	2	2	4	6
Globoko pri Šmarju	1	0	1	1
Golobinjek ob Sotli	2	0	2	4
Golobinjek pri Planini	3	2	5	7
Gorica pri Dobjem	2	0	2	4
Gorica pri Slivnici	2	2	4	5
Goričica	2	2	4	5
Gorjane	3	2	5	7
Gornja vas	2	0	2	4
Gostinca	3	0	3	4
Gradiški Dol	2	0	2	3
Gradišče	3	2	5	6
Grlice	2	0	2	4
Grobelce	2	0	2	3
Grobelno	2	2	4	6
Grušče	3	0	3	3
Gubno	2	2	4	6
Hajnsko	2	0	2	4
Hotunje	3	0	3	5
Hrastje	3	2	5	5
Hrastje ob Bistrici	2	0	2	4
Hruševce	3	2	5	7
Hrušovje	2	0	2	4
Imeno	2	0	2	4
Imenska Gorca	2	0	2	4
Irje	2	2	4	4
Jakob pri Šentjurju	2	2	4	5
Jarmovec	2	0	2	2
Javorje	3	0	3	5

	<i>Nadmorska višina</i>	<i>Naklon</i>	<i>Raba</i>	<i>Skupaj</i>
Jazbin Vrh	2	2	4	6
Jazbina	2	0	2	4
Jazbine	2	2	4	4
Jelce	3	0	3	3
Jerčin	2	2	4	4
Jerovska vas	2	0	2	4
Ješovec pri Kozjem	2	0	2	4
Ješovec pri Šmarju	1	0	1	3
Jezerce pri Dobjem	3	0	3	3
Kalobje	2	2	4	6
Kamence	3	2	5	7
Kamenik	3	0	3	5
Kameno	3	0	3	3
Kamna Gorca	2	2	4	6
Kačji Dol	3	0	3	5
Klake	3	0	3	5
Kočnica	3	2	5	5
Konuško	2	0	2	2
Koretno	2	0	2	4
Korpule	3	0	3	5
Kostrivnica	2	0	2	3
Kozje	2	0	2	2
Krajnčica	3	2	5	5
Križan Vrh	2	0	2	2
Kristan Vrh	3	0	3	5
Krivica	2	0	2	4
Krtince	2	0	2	4
Kunšperk	1	0	1	1
Laže	3	0	3	5
Lastnic	3	2	5	6
Laze pri Dramljah	3	0	3	4
Lažiše	2	0	2	4
Lekmarje	3	0	3	5
Lemberg pri Šmarju	2	0	2	2
Lesično	2	0	2	2
Lipovec	2	0	2	2
Log	2	0	2	2
Loka pri Žusmu	3	2	5	5
Lokarje	1	2	3	5
Loke pri Planini	2	0	2	4
Lopaca	3	0	3	5
Lutrje	3	0	3	5
Mala Pristava	3	2	5	7
Male Rodne	3	2	5	7
Marija Dobje	3	0	3	3

	<i>Nadmorska višina</i>	<i>Naklon</i>	<i>Raba</i>	<i>Skupaj</i>
Mestinje	3	2	5	6
Močle	3	0	3	5
Nezbiše	2	0	2	4
Nimno	3	0	3	5
Nova vas pri Šmarju	3	0	3	5
Šedina	3	0	3	5
Šentvid pri Grobelnem	3	2	5	7
Šentvid pri Planini	3	0	3	4
Šerovo	1	0	1	3
Šibenik	3	0	3	3
Škarnice	2	0	2	4
Škofija	1	0	1	3
Okrog	3	0	3	4
Olimje	2	0	2	2
Orehovec	3	2	5	7
Ortnice	2	0	2	4
Osredek	2	0	2	2
Osredek pri Podsredi	2	0	2	2
Ostrožno pri Ponikvi	1	0	1	2
Paridol	3	2	5	6
Pecelj	1	0	1	3
Pečica	3	2	5	5
Pijovci	2	0	2	3
Pilštanj	3	2	5	5
Planina pri Sevnici	3	0	3	4
Planinca	1	0	1	3
Planinska vas	2	0	2	4
Planinski Vrh	1	0	1	3
Plat	1	2	3	5
Platinovec	2	2	4	4
Ples	3	0	3	5
Pletovarje	3	2	5	5
Podčetrtek	2	0	2	2
Podgaj	2	2	4	5
Podgrad	2	2	4	5
Podlešje	2	0	2	2
Podlog pod Bohorjem	1	0	1	1
Podpeč nad Marofom	1	0	1	2
Podpeč pri Šentvidu	2	0	2	3
Podplat	3	0	3	5
Podsreda	2	0	2	2
Podturn	3	0	3	5
Podvine	3	0	3	5
Poklek pri Podsredi	2	2	4	6
Polžanska Gorca	2	2	4	6
Polžanska vas	2	2	4	5
Polje ob Sotli	3	2	5	7

	<i>Nadmorska višina</i>	<i>Naklon</i>	<i>Raba</i>	<i>Skupaj</i>
Polje pri Bistrici	3	0	3	5
Ponikva	3	2	5	6
Ponkvica	3	2	5	7
Prapretno	2	2	4	4
Predel	1	0	1	2
Predenca	2	0	2	4
Prelasko	2	2	4	6
Preloge pri Šmarju	3	0	3	5
Presečno	3	2	5	7
Primož pri Šentjurju	1	0	1	3
Pristava pri Lesičnem	2	2	4	6
Pristava pri Mestinju	2	0	2	4
Pristavica	3	2	5	7
Prnek	3	0	3	5
Proseniško	2	2	4	5
Pustike	3	2	5	7
Rajnkovec	3	0	3	5
Rakitovec	3	0	3	3
Rakovec	2	0	2	2
Ratanska vas	2	0	2	3
Ravno	2	0	2	4
Razbor	1	2	3	3
Repno	3	0	3	5
Repuš	3	2	5	7
Rifnik	1	2	3	4
Rjavica	2	0	2	4
Roginska Gorca	3	0	3	4
Rudnica	3	0	3	3
Sedlarjevo	2	0	2	4
Sela	3	2	5	7
Sele	3	0	3	5
Senovica	2	0	2	4
Sladka Gora	3	2	5	7
Slatina pri Dobjem	2	0	2	4
Slatina pri Ponikvi	1	2	3	4
Slivnica pri Celju	2	0	2	4
Sodna vas	2	0	2	2
Sotensko pod	3	0	3	4
Sotensko pri Šmarju	2	2	4	6
Spodnja Kostrivnica	3	0	3	5
Spodnja Ponkvica	3	0	3	5
Spodnje Mestinje	3	0	3	5
Spodnje Ngonje	3	0	3	4
Spodnje Sečovo	3	2	5	7
Spodnje Selce	3	2	5	7

	<i>Nadmorska višina</i>	<i>Naklon</i>	<i>Raba</i>	<i>Skupaj</i>
Spodnje Slemene	3	0	3	5
Spodnje Tinsko	2	0	2	2
Spodnji Gabernik	3	0	3	5
Srebrnik	3	2	5	7
Srževica	2	2	4	6
Stopče	3	2	5	7
Stranje	3	2	5	7
Straška Gorca	2	0	2	4
Straža na Gori	3	2	5	5
Strmec pri Sv.	2	0	2	2
Strtenica	2	0	2	4
Suho	3	2	5	6
Sv. Ema	1	0	1	2
Sv. Florijan	3	2	5	6
Sv. Jurij	3	0	3	3
Svetelka	2	0	2	3
Sveti Štefan	2	2	4	6
Tajhte	2	0	2	4
Tekačevo	2	2	4	5
Tlake	3	2	5	7
Topole	3	2	5	7
Topolovec	2	2	4	5
Topolovo	3	2	5	6
Tratna ob Voglajni	2	0	2	3
Tratna pri Grobelnem	3	0	3	5
Trebče	2	2	4	5
Trlično	3	2	5	6
Trno	3	0	3	5
Trnovec pri Dramljah	3	2	5	7
Trska Gorca	2	0	2	4
Tržišče	3	2	5	6
Tuncovec	2	0	2	3
Turno	3	2	5	7
Uniše	2	0	2	4
Večje Brdo	2	2	4	6
Vejice	1	0	1	1
Velike Rodne	2	0	2	4
Verače	2	2	4	6
Vetrnik	2	0	2	2
Vezovje	1	0	1	1
Vidovica	2	0	2	4
Vinec	3	0	3	5
Vinski Vrh pri Šmarju	3	0	3	5
Virštanj	2	2	4	6
Visoče	2	0	2	4
Vodenovo	1	2	3	5
Vodice pri Kalobju	2	0	2	2

	<i>Nadmorska višina</i>	<i>Naklon</i>	<i>Raba</i>	<i>Skupaj</i>
Vodice pri Slivnici	1	0	1	2
Vodruž	2	0	2	2
Voduce	2	0	2	2
Vodule	2	0	2	3
Vogljajna	2	0	2	4
Vojsko	2	2	4	4
Vonarje	2	0	2	3
Vrbno	3	0	3	5
Vrenska Gorca	3	2	5	7
Vrh	3	2	5	7
Vršna vas	2	2	4	6
Zadrže	3	2	5	7
Zagaj	3	2	5	5
Zagaj pod Bočem	2	0	2	4
Zagaj pri Ponikvi	2	0	2	2
Zagorje	3	2	5	6
Zalog pod Uršulo	2	0	2	4
Zastranje	2	0	2	4
Završe pri Dobjem	3	0	3	5
Završe pri Grobelnem	1	0	1	3
Zdole	3	2	5	7
Zeče pri Bučah	2	0	2	4
Zgornja Kostrivnica	2	2	4	6
Zgornje Negonje	3	2	5	5
Zgornje Selce	2	0	2	3
Zgornje Sečovo	2	2	4	5
Zgornje Slemene	2	0	2	2
Zgornje Tinsko	2	0	2	2
Zgornji Gabernik	3	0	3	3
Zibika	2	0	2	4
Zibiška vas	3	2	5	7
Zlateče pri Šentjurju	3	2	5	7

**PRILOGA B: SPREMEMBA POZIDANE POVRŠINE IN ŠTEVILA OBJEKTOV PO
NASELJIH IN INDEKSI SPREMEMBE POVRŠINE IN ŠTEVILA OBJEKTOVNA
OBMOČJU OBSOTELJA S KOZJANSKIM**

<i>Ime naselja</i>	<i>Franciscejski kataster</i>		<i>Kataster stavb</i>		<i>Indeks</i>	
	<i>Pozidana površina (m²)</i>	<i>Število objektov</i>	<i>Pozidana površina (m²)</i>	<i>Število objektov</i>	<i>% spremembe površine pozidave</i>	<i>% spremembe št. objektov</i>
Čača vas	11670	130	20291	168	74	29
Črešnjevec ob Bistrici	3510	57	14593	118	316	107
Črnlolica	3470	34	8715	60	151	76
Žahenberc	7869	107	24808	205	215	92
Žegar	6521	76	18916	161	190	112
Babna Brda	6162	89	14807	134	140	51
Babna Gora	10794	144	19104	229	77	59
Babna Reka	8546	124	18782	191	120	54
Beli Potok pri	3447	37	6493	65	88	76
Belo	4998	59	17616	111	252	88
Bezgovica	3213	52	5930	56	85	8
Bezovje pri Šentjurju	3613	47	13694	103	279	119
Bistrica	6996	80	10370	80	48	0
Bistrica ob Sotli	9720	106	34393	216	254	104
Bobovo pri Šmarju	7155	76	13974	115	95	51
Bobovo pri Ponikvi	6557	62	12414	79	89	27
Bodre×	10556	128	24224	212	129	66
Bodrišna vas	8418	81	19415	140	131	73
Boletina	4896	59	17596	127	259	115
Botričnica	4038	48	14821	123	267	156
Brdo	2597	28	11617	78	347	179
Brecljevo	9058	122	19248	178	112	46
Brestovec	2893	52	18227	141	530	171
Brezje ob Slomu	3344	41	10226	73	206	78
Brezje pri Dobjem	3760	39	11915	90	217	131
Brezje pri Lekmarju	4470	46	6665	45	49	-2
Brezje pri Podplatu	1614	21	6400	41	297	95
Brezovec pri Polju	7386	107	17283	150	134	40
Brezovec pri Rogatcu	1474	20	6611	50	349	150
Bukovje pri Slivnici	5570	78	15151	169	172	117
Bukovje v Babni Gori	4757	55	10648	108	124	96
Buče	18658	234	30424	252	63	8
Cerovec	9522	88	19256	149	102	69

Cerovec pod Bočem	5547	72	32883	234	493	225
Cerovec pri Šmarju	6918	79	14944	130	116	65
Ceste	5151	66	15650	141	204	114
Cmereška Gorca	6694	106	12452	160	86	51
Dekmanca	10733	150	17870	182	66	21
Dobje pri Lesičnem	4277	51	11152	87	161	71
Dobje pri Planini	3366	32	16391	104	387	225
Dobležiče	5787	72	16349	150	183	108
Dobovec pri Ponikvi	7559	71	12164	81	61	14
Dobovec pri Rogatcu	6736	94	28358	228	321	143
Dobrina	9313	123	23602	218	153	77
Dol pri Šmarju	6676	99	10905	115	63	16
Dol pri Pristavi	2904	34	7165	60	147	76
Dole	4778	46	19308	115	304	150
Dolga Gora	8015	105	32479	231	305	120
Donačka Gora	11024	138	28796	233	161	69
Doropolje	4220	53	16912	158	301	198
Dragomilo	2127	28	5324	50	150	79
Dramlje	9474	101	41545	338	339	235
Drensko Rebro	9270	108	24449	195	164	81
Drevenik	10450	133	14503	166	39	25
Drobinsko	2995	35	6948	62	132	77
Dvor	5884	61	17484	138	197	126
Gabrce	3434	42	7231	56	111	33
Gabrovec pri	3686	41	7883	60	114	46
Gaj	2140	29	7786	46	264	59
Globoko pri Šmarju	1867	28	7988	80	328	186
Golobinjek ob Sotli	4206	38	9029	58	115	53
Golobinjek pri Planini	6168	43	11080	62	80	44
Gorica pri Dobjem	1186	14	4892	42	312	200
Gorica pri Slivnici	8756	116	46414	328	430	183
Goričica	10174	72	32922	183	224	154
Gorjane	0	1	21490	185	Ni	18400
Gornja vas	5285	56	13074	106	147	89
Gostinca	6308	96	14854	153	135	59
Gradiški Dol	1872	18	3263	24	74	33
Gradišče	4965	67	8072	74	63	10
Grličje	3861	47	19364	149	402	217
Grobelce	8071	122	23827	209	195	71
Grobelno - del	10816	116	51329	382	375	229
Grušce	4177	53	10252	122	145	130
Gubno	7038	88	27760	211	294	140
Hajnsko	7531	97	25635	168	240	73
Hotunje	6957	74	29793	191	328	158
Hrastje	6242	94	19632	212	215	126
Hrastje ob Bistrici	9222	138	29597	252	221	83
Hruševce	934	16	5351	47	473	194
Hrušovje	3544	37	5922	54	67	46
Imeno	13395	153	38844	285	190	86

Imenska Gorca	9818	137	15047	175	53	28
Irje	5146	73	26245	232	410	218
Jakob pri Šentjurju	5028	67	18971	136	277	103
Jarmovec	3241	38	11050	79	241	108
Javorje	13853	172	28357	279	105	62
Jazbin Vrh	2570	30	5759	50	124	67
Jazbina	2395	30	12359	42	416	40
Jazbine	2990	38	7990	71	167	87
Jelce	5068	58	10822	102	114	76
Jerovska vas	3980	37	5744	58	44	57
Jerčin	2773	45	6290	55	127	22
Ješovec pri Kozjem	6606	85	18254	161	176	89
Ješovec pri Šmarju	1161	17	6604	49	469	188
Jezerce pri Dobjem	2378	26	7904	69	232	165
Kalobje	2473	29	10412	81	321	179
Kamence	6834	90	15275	124	124	38
Kamenik	2107	35	4422	50	110	43
Kameno	6030	57	22067	166	266	191
Kamna Gorca	3495	45	10247	72	193	60
Kačji Dol	8278	117	20280	155	145	32
Klake	2100	33	8534	64	306	94
Konuško	132	2	4176	49	3064	2350
Koretno	351	5	13342	110	3701	2100
Korpule	2547	28	9741	69	282	146
Kostrivnica	10016	134	26336	228	163	70
Košnica	5771	67	13451	124	133	85
Kozje	24329	228	66773	453	174	99
Krajncica	7845	96	28306	238	261	148
Križan Vrh	5783	77	16687	142	189	84
Kristan Vrh	15310	180	49782	371	225	106
Krivica	8325	106	22624	217	172	105
Krtince	3957	39	13712	85	247	118
Kunšperk	6791	94	20103	130	196	38
Lažiše	8417	87	24694	211	193	143
Lastnič	11246	162	28712	257	155	59
Laše	3567	41	13769	110	286	168
Laze pri Dramljah	6517	76	23762	160	265	111
Lekmarje	4283	55	7938	80	85	45
Lemberg pri Šmarju	9551	103	15152	130	59	26
Lesično	10394	129	29777	220	186	71
Lipovec	4784	63	8489	69	77	10
Log	7178	110	17798	186	148	69
Loka pri Žusmu	10152	146	44736	411	341	182
Lokarje	5016	44	15143	97	202	120
Loke pri Planini	3572	44	12979	104	263	136
Lopaca	7275	90	19371	173	166	92
Lutrje	8161	80	27095	177	232	121

Mala Pristava	4856	51	14153	98	191	92
Male Rodne	4444	49	15275	143	244	192
Marija Dobje	7095	99	23957	204	238	106
Mestinje	7594	81	50989	231	571	185
Močle	7721	71	15539	115	101	62
Nezbiše	6887	102	18503	171	169	68
Nimno	5509	73	7842	73	42	0
Nova vas pri Šmarju	4034	41	11463	83	184	102
Šedina	3424	42	12543	101	266	140
Šentvid pri Grobelnem	5879	57	23208	162	295	184
Šentvid pri Planini	3908	43	18049	153	362	256
Šerovo	0	1	15847	105	Ni	10400
Šibenik	5713	58	15000	143	163	147
Škarnice	3062	28	14564	114	376	307
Škofija	8023	115	19392	200	142	74
Okrog	5383	55	15397	110	186	100
Olimje	19044	225	41833	313	120	39
Orehovec	3731	51	9276	67	149	31
Ortnice	2260	34	5121	48	127	41
Osredek	3245	38	10958	94	238	147
Osredek pri Podsredi	4942	82	12568	93	154	13
Ostro×no pri Ponikvi -	8077	80	18938	121	134	51
Paridol	8060	97	18185	168	126	73
Pecelj	3263	56	12801	119	292	113
Pečica	6200	77	17595	156	184	103
Pijovci	11321	142	25104	193	122	36
Pilštanj	12419	175	18960	185	53	6
Planina pri Sevnici	5401	57	41657	267	671	368
Planinca	3954	49	8185	65	107	33
Planinska vas	3252	51	13183	114	305	124
Planinski Vrh	2354	40	6375	58	171	45
Plat	5500	67	11658	89	112	33
Platinovec	5881	82	12827	125	118	52
Ples	5511	76	10473	114	90	50
Pletovarje	8008	83	24884	200	211	141
Podgaj	5463	65	14132	87	159	34
Podgrad	4368	52	19228	175	340	237
Podlešje	1983	31	5811	58	193	87
Podlog pod Bohorjem	4967	48	11062	115	123	140
Podpeč nad Marofom	3466	36	6779	49	96	36
Podpeč pri Šentvidu	2928	47	11002	77	276	64
Podplat	3504	36	13397	87	282	142
Podčetrtek	20615	197	90876	516	341	162
Podsreda	19004	221	34775	302	83	37
Podturn	2417	25	8576	58	255	132
Podvine	4015	63	9170	102	128	62
Poklek pri Podsredi	0	1	14686	99	Ni	9800
Polžanska Gorca	7994	93	15761	138	97	48
Polžanska vas	4965	54	12467	79	151	46

Polje ob Sotli	4897	64	11344	69	132	8
Polje pri Bistrici	4109	46	21276	96	418	109
Ponikva	9866	97	48923	272	396	180
Ponkvice	2769	21	8246	46	198	119
Prapretno	4599	54	12417	116	170	115
Predel	4061	46	13591	112	235	143
Predenca	6682	83	18223	173	173	108
Prelasko	5404	65	13687	92	153	42
Preloge pri Šmarju	4226	53	14441	122	242	130
Presečno	6325	72	14522	129	130	79
Primož pri Šentjurju	9703	96	32819	215	238	124
Pristava pri Lesičnem	3028	46	7866	96	160	109
Pristava pri Mestinju	10842	103	26493	179	144	74
Pristavica	3656	41	7146	49	95	20
Prnek	2240	29	8746	63	290	117
Proseniško	7870	84	50456	347	541	313
Pustike	4694	64	13992	129	198	102
Rajnkovec	2724	32	8956	71	229	122
Rakitovec	3504	46	8281	63	136	37
Rakovec	4625	67	12514	104	171	55
Ratanska vas	828	14	11227	61	1256	336
Ravno	2487	28	8445	60	240	114
Razbor	6087	66	22415	159	268	141
Repno	3266	40	7492	51	129	28
Repuš	2952	30	6240	49	111	63
Rifnik	8210	100	19633	185	139	85
Rjavica	3537	39	15585	119	341	205
Roginska Gorca	11662	172	22799	228	95	33
Rudnica	2200	33	4307	31	96	-6
Sedlarjevo	4319	59	12519	98	190	66
Sela	4870	68	20664	139	324	104
Sele	3981	63	6127	67	54	6
Senovica	6970	77	18507	134	166	74
Sladka Gora	9854	99	16434	138	67	39
Slatina pri Dobjem	1882	24	6448	60	243	150
Slatina pri Ponikvi	9633	102	29990	174	211	71
Slivnica pri Celju	7976	88	16572	154	108	75
Sodna vas	4652	45	12146	87	161	93
Sotensko pod	2063	23	4326	39	110	70
Sotensko pri Šmarju	8911	83	20129	143	126	72
Spodnja Kostivnica	5976	65	13964	101	134	55
Spodnja Ponkvice	5835	64	14838	115	154	80
Spodnje Mestinje	3862	44	8097	74	110	68
Spodnje Ngonje	2401	27	26140	155	989	474
Spodnje Selce	3113	39	10065	78	223	100
Spodnje Sečovo	2020	30	34653	283	1616	843
Spodnje Slemene	212	4	5048	50	2281	1150

Spodnje Tinsko	6003	91	15518	145	159	59
Spodnji Gabernik	3320	34	14127	84	326	147
Srževec	6126	66	14678	94	140	42
Srebrnik	5292	74	13582	138	157	86
Stopče	6238	64	25850	177	314	177
Straža na Gori	6670	66	16188	148	143	124
Stranje	4383	51	23653	125	440	145
Straška Gorca	4517	78	13744	134	204	72
Strmec pri Sv.	9133	114	21513	180	136	58
Strtenica	6483	95	17037	150	163	58
Suho	2833	30	7727	62	173	107
Sv. Ema	8271	105	16674	167	102	59
Sv. Florijan	11086	139	42223	314	281	126
Sv. Jurij	6005	69	13366	101	123	46
Svetelka	5657	63	24910	191	340	203
Sveti Štefan	7967	107	21524	184	170	72
Tajhte	1033	11	7661	71	642	545
Tekačevo	5730	66	23933	164	318	148
Tlake	13378	145	35145	253	163	74
Topole	6398	80	20261	177	217	121
Topolovec	2283	20	3501	20	53	0
Topolovo	3643	40	7393	61	103	53
Tržišče	4384	41	18898	132	331	222
Tratna ob Voglajni	1944	26	6154	53	217	104
Tratna pri Grobelnem	6746	85	25585	243	279	186
Trebče	17642	228	37767	306	114	34
Trlično	3418	38	7628	75	123	97
Trno	3292	40	8388	82	155	105
Trnovec pri Dramljah	5158	57	16642	109	223	91
Trška Gorca	1881	28	6995	76	272	171
Tuncovec	1004	12	10729	83	969	592
Turno	5196	62	15035	138	189	123
Uniše	4169	43	10349	62	148	44
Vejice	1280	15	2101	19	64	27
Velike Rodne	3940	52	17172	147	336	183
Verače	8740	122	23951	182	174	49
Večje Brdo	2306	27	12817	82	456	204
Vetrnik	13492	220	24638	234	83	6
Vezovje	4586	57	9634	91	110	60
Vidovica	5262	60	8440	74	60	23
Vinec	3281	47	4183	44	27	-6
Vinski Vrh pri Šmarju	2837	34	8482	81	199	138
Virštanj	16811	219	33201	292	97	33
Visoče	6263	67	15346	90	145	34
Vodenovo	6807	59	12094	98	78	66
Vodice pri Kalobju	3554	40	11133	98	213	145
Vodice pri Slivnici	1820	30	4829	43	165	43
Vodruž	9630	122	30346	215	215	76
Voduce	5777	75	19320	188	234	151

Vodule	5314	61	16711	177	214	190
Vogljajna	3110	31	12612	47	306	52
Vojsko	0	1	15228	136	Ni	13500
Vonarje	13557	172	13522	165	0	-4
Vrbno	6621	76	40737	292	515	284
Vrenska Gorca	14269	177	37246	261	161	47
Vrh	9123	96	17761	146	95	52
Vršna vas	6864	109	17501	172	155	58
Zadrže	3782	42	7962	67	111	60
Zagaj	7357	96	27528	180	274	88
Zagaj pod Bočem	8176	97	19972	138	144	42
Zagaj pri Ponikvi	8662	87	24916	173	188	99
Zagorje	13110	150	31552	278	141	85
Zalog pod Uršulo	1994	21	9576	71	380	238
Zastranje	1111	10	3392	24	205	140
Završe pri Dobjem	2988	35	8177	58	174	66
Završe pri Grobelnem	4587	48	15868	117	246	144
Zdole	8922	130	21344	214	139	65
Zeče pri Bučah	4880	68	8029	72	65	6
Zgornja Kostivnica	8327	90	19948	125	140	39
Zgornje Nagonje	5358	64	25697	173	380	170
Zgornje Selce	4808	56	11005	93	129	66
Zgornje Sečovo	4080	57	12971	97	218	70
Zgornje Slemene	0	1	4240	39	Ni	3800
Zgornje Tinsko	7323	116	18825	220	157	90
Zgornji Gabernik	5548	73	17864	146	222	100
Zibika	10559	140	29382	225	178	61
Zibiška vas	4423	56	10586	66	139	18
Zlateče pri Šentjurju	5722	67	17216	121	201	81